

**XARXES CRÍTIQUES
A CATALUNYA I EUSKADI:
SOLIDARITAT INTERNACIONAL
I ANTIRACISME**

Equip d'Anàlisi Política de la UAB
i Universitat del País Basc

Febrer del 2002

núm. **24**

Les persones que han col·laborat en l'elaboració d'aquesta recerca són: Michael Donaldson, Ricard Gomà, Robert González, Salvador Martí, Ares Montardit, Lluc Pelàez, Maria Truñó (Equip d'Anàlisi Política de la UAB) i Asier Blas, Pedro Ibarra i Maria José Montesernin (Universitat del País Basc).

Edició: Fundació Jaume Bofill
Provença 324 – 08037 Barcelona
Tel. 934 588 700 – Fax 934 588 708
fbofill@fbofill.org
www.fbofill.org

Impressió: Alta Fulla · *Taller*
Dipòsit Legal: B. 12.526-2002

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	5
I. ACCIÓ COLLECTIVA I XARXA CRÍTICA DE SOLIDARITAT I COOPERACIÓ	9
1. Les etapes, els actors i els rendiments	9
1.1 Primera etapa: els vuitanta	9
1.2 Segona etapa: els primers noranta	14
1.3 Tercera etapa: els anys recents	17
2. Anàlisi de casos	21
2.1 Els agermanaments entre municipis catalans i nicaragüencs	21
2.2 L'Ajuntament de Barcelona i la xarxa de solidaritat internacional	29
2.3 La Xarxa Ciutadana per l'Abolició del Deute Extern	36
2.4 Euskal Fundoa: de teixit social a ens municipalista	52
2.5 L'Ajuntament de Vitoria-Gasteiz	56
II. ACCIÓ COLLECTIVA I XARXA CRÍTICA ANTIRACISTA	63
1. Les etapes, els actors i els rendiments	63
1.1 Primera etapa: origen i naixement. Del 1989 al 1992	63
1.2 Segona etapa: racisme i campanyes de sensibilització. Del 1992 al 1996	65
1.3 Tercera etapa: la reforma de la llei d'estrangeria. Del 1996 al 2001	67
2. Anàlisi de casos	75
2.1 El procés d'elaboració de la Llei d'estrangeria 4/2000	75
2.2 Polítiques d'immigració a Osona nord. El Programa Icària	86
2.3 El conflicte racista al barri de Ca n'Anglada (Terrassa)	98
2.4 Harressiak Apurtuz (trencant murs). La coordinació antiracista a Euskadi	108
2.5 El barri de San Francisco a Bilbao	113
A TALL DE REFLEXIÓ	123
BIBLIOGRAFIA	125

INTRODUCCIÓ

El següent treball presenta la primera part dels resultats empírics¹, de la recerca *La democràcia radical: pluralisme participatiu i xarxes d'acció col·lectiva a Catalunya i Euskadi*, que han realitzat l'Equip d'Anàlisi Política de la Universitat Autònoma de Barcelona i un grup d'investigadors de la Universitat del País Basc, durant el curs 2000-2001, amb el finançament de la Fundació Jaume Bofill.

La nostra recerca pretén analitzar l'impacte de l'acció col·lectiva (moviments socials i altres actors rellevants) sobre el procés d'elaboració i els rendiments de les polítiques públiques. Amb aquesta finalitat, partim d'un cert marc normatiu i conceptual, així com de l'ús de certes eines analítiques proposades des de les teories de xarxes de política pública i moviments socials.

Per exemple, de la teoria de moviments socials recollim el concepte d'Estructura d'Oportunitats Polítiques (EOP), que representa les dimensions consistents –tot i que no necessàriament formals, permanents ni nacionals– de l'entorn polític que fomenten o desincentiven l'acció col·lectiva entre les persones. Lluny d'abandonar el concepte, la nostra proposta consisteix a desplaçar-lo al terreny de les xarxes de política pública –concretament, més enllà dels factors sistèmics o de cicle temporal–, i a considerar que les possibles configuracions d'una xarxa de política pública són les que realment determinen l'estructura d'oportunitat per a l'acció col·lectiva crítica en cada espai temàtic de *governance* (governació en xarxes).

D'altra banda, i també des de les xarxes de polítiques públiques, creiem que en el nou escenari de *governance* estructurat en forma de xarxes es desenvolupen molts patrons de participació política. Els

La nostra recerca pretén analitzar l'impacte de l'acció col·lectiva sobre les polítiques públiques.

Si els partits han abandonat tota pretensió integrativa, com es canalitzen les inquietuds de la ciutadania?

partits, a la pràctica, han abandonat tota pretensió integrativa: la seva presència social és molt limitada, segreguen molt pocs recursos d'identitat col·lectiva i amb prou feines promouen espais de socialització. Contràriament, s'aboquen a les pràctiques electorals i institucionals, a l'elaboració de discursos i continguts programàtics i a la formulació de polítiques. Llavors, com es canalitzen les inquietuds socials i polítiques de la ciutadania? a través de quins mecanismes es concreten les actituds i les cultures d'implicació personal i col·lectiva dins l'espai públic?

Per un costat, es desplega una constel·lació d'associacions, entitats i grups que van des de les xarxes comunitàries d'autoajuda fins a les entitats de gestió de serveis i els grups de pressió, tot passant per tot tipus d'ONG que, d'alguna manera, incideixen en l'esfera d'elaboració de polítiques en un o un altre nivell territorial. Per un altre costat, els nous moviments socials clàssics (és una expressió paradoxal però expressa molt bé el ritme accelerat de canvi sociopolític de finals del segle XX) es van transformant i van deixant pas als anomenats *novíssims moviments socials* o, com sostindrem nosaltres, a les comunitats i a les xarxes d'acció col·lectiva crítica.

Les xarxes crítiques s'han de considerar com una generació emergent de pràctiques de mobilització social de nou tipus.

Concretament, les xarxes crítiques poden considerar-se moviments socials en la mesura que articulen temàtiques transversals, persegueixen objectius de canvi que es basen en valors no dominants i desenvolupen pràctiques socials no convencionals. En canvi, *s'han de considerar* com una generació emergent de pràctiques de mobilització social de nou tipus, amb un mínim de quatre trets que les caracteritzen com a tals:

- El seu potencial i, sovint, la seva inserció efectiva en escenaris temàtics de *governance*, és a dir, en xarxes principals de política pública.
- Una obertura temàtica. Si els nous moviments

socials van suposar la incorporació a l'agenda política de les relacions de gènere (feminisme), del medi ambient (ecologisme) o de la qüestió urbana (moviment veïnal), les xarxes crítiques impliquen la politització alternativa de camps com la solidaritat internacional, l'antimilitarisme i la insubmissió, l'antiracisme, el moviment okupa o les xarxes de resistència i alternativa global (Seattle, Praga, Porto Alegre, etc.).

- Una nova morfologia, més complexa, de tipus multiorganitzatiu, basada tant en la proximitat com en la connectivitat i aliena a les cultures de militància de l'esquerra clàssica.

- Un predomini clar dels elements culturals de l'acció col·lectiva, és a dir, del camp del simbòlic-cognitiu, fins i tot com a recurs clau de poder que possibilita l'articulació d'agendes en camps temàtics inèdits des del polític-institucional.

Finalment, l'impacte de les xarxes crítiques sobre les polítiques públiques es pot projectar sobre un mínim de tres dimensions: la conceptual, que inclou els valors i discursos que conformen el *policy paradigm* (paradigma de polítiques públiques) i que acoten el menú d'alternatives possibles; la substantiva, que fa referència als models i als continguts de les regulacions públiques; i l'operativa, que comprèn els processos d'organització i de gestió de recursos, programes i serveis.

En aquesta Finestra Oberta analitzem, amb totes aquestes eines teòriques, dues xarxes crítiques, la de solidaritat internacional i l'antiracista. En totes dues seguim el mateix esquema: comencem amb un apartat introductori que explica l'evolució i els principals impactes polítics d'aquestes xarxes en els darrers 20 anys, i després presentem una sèrie de casos (5 de cada xarxa crítica), que tant a Catalunya com a Euskadi, il·lustren, validen o refuten la bondat de la nostra perspectiva. Per redactar els informes dels

Les xarxes crítiques impliquen la politització alternativa de camps com la solidaritat internacional i l'antiracisme.

L'impacte de les xarxes crítiques sobre les polítiques públiques es pot projectar sobre un mínim de tres dimensions: la conceptual, la substantiva, l'operativa.

casos, hem consultat l'hemeroteca, materials diversos de dades públiques de les administracions i dels diversos col·lectius que componen les xarxes crítiques, i hem fet un total de 20 entrevistes, tant a membres de les administracions públiques com de les xarxes crítiques implicades en cadascun dels casos.

I. ACCIÓ COL·LECTIVA I XARXA CRÍTICA DE SOLIDARITAT INTERNACIONAL I COOPERACIÓ

1. Les etapes, els actors i els rendiments

1.1 Primera etapa: els vuitanta

A Catalunya podem parlar de dues subetapes. A principis de la dècada, el moviment neix amb força prenent la forma de comitès de solidaritat que adoptaran un tema específic o un país com a eix articulador de la seva activitat, com els processos revolucionaris a Amèrica Central, especialment a Nicaragua després de la Revolució Sandinista de 1979, però també la descolonització al Sàhara i els règims autoritaris al Con Sud. Bona part del moviment està compost per gent provinent de formacions polítiques de l'esquerra extraparlamentària i que havien tingut un paper important a la lluita contra el règim franquista.

Pel que fa a les organitzacions no governamentals per al desenvolupament (ONGD), se n'han de distingir dos tipus: per una banda, les organitzacions d'origen confessional que d'un treball basat en les missions es van transformant en ONGD sense tenir necessàriament contingut religiós, entre les quals ressalten Justícia i Pau (1968), Intermón (1956) o Mans Unides (1960). D'altra banda, trobem les plataformes de discussió, estudi i reflexió, que podríem denominar centres d'estudi –d'anterior creació– entre els quals hi ha la Fundació CIDOB (1973) o l'Associació d'Amics de les Nacions Unides a Espanya (1963).

En aquesta primera subetapa, l'estratègia de l'acció col·lectiva està fortament separada segons els actors: els comitès de solidaritat organitzen activitats per sensibilitzar i denunciar violacions dels drets humans, aconsegueixen recursos i envien brigades de

A principis dels 80, el moviment neix amb força prenent la forma de comitès de solidaritat.

Pel que fa a les ONGD, se n'han de distingir dos tipus: les organitzacions d'origen confessional i les plataformes de discussió.

El juliol de 1982, neix la Coordinadora Espanyola d'ONGD impulsada des de Catalunya.

solidaritat, sobretot a Nicaragua i El Salvador. Part de les ONGD es coordinen en el marc de la campanya per tal que el Govern de l'Estat espanyol destini el 0,7% del PIB a ajuda per al desenvolupament.

Si bé els resultats en forma de política pública estatal van ser ínfims, és important observar com la campanya va tenir un altre tipus de conseqüències dins la pròpia xarxa d'ONGD. El juliol de 1982, en plena campanya, neix la Coordinadora Espanyola d'ONGD impulsada des de Catalunya i integrada inicialment per nou ONGD (Justícia i Pau, Ajuda en Acció, Càritas, Creu Roja, Intermón, Mans Unides, Medicus Mundi, IEPALA i el Servei Civil Internacional).

A mitjans dels vuitanta (segona subetapa) s'observa tant la voluntat de coordinació i de pressió de les diverses organitzacions nascudes i enfortides a l'etapa anterior, com el sorgiment de nous comitès de solidaritat amb Amèrica Central. Les seves activitats prenen una magnitud tan gran, que s'arriben a constituir coordinadores estatals de comitès de solidaritat (de Nicaragua, de El Salvador, de Guatemala i de Cuba).

La Federació Catalana d'ONGD va néixer el juliol de 1989, amb 17 entitats fundadores.

El moviment de solidaritat i el camp de la cooperació coincideixen, no solament a materialitzar la voluntat de part del moviment de constituir ONGD, sinó també en la participació de bona part de comitès de solidaritat en la Federació Catalana d'ONGD (FCONGD). Aquest espai de coordinació va néixer el juliol de 1989 amb 17 entitats fundadores, les quals es van federar amb l'objectiu d'actuar conjuntament i intensificar la seva tasca d'interlocució amb les administracions públiques catalanes. Podríem dir que ens trobem en el moment fundacional de la xarxa crítica de cooperació i solidaritat.

Pel que fa a Euskadi, durant el període 1985-1990 es va iniciar el moviment de solidaritat internacional basc. Prenem com a punt de partida l'any 1985, ja que les reivindicacions que es van fer van ser signifi-

catives i perquè el Govern basc va fer el primer pas, tot i molt tímid, en incorporar una modesta partida pressupostària per a tasques de cooperació internacional. L'etapa finalitza el 1990, quan la pressió reiterada de les ONGD va motivar que el Parlament i el Govern bascos decidissin posar en marxa un programa i una línia pressupostària per recolzar l'acció d'ajuda internacional, i assumissin unes competències a les quals no es fa referència expressa a l'Estatut d'Autonomia basc ni a la Carta Constitucional Espanyola.

El 1985, un grup d'ONGD –Justicia y Paz, Cáritas Diocesana, UNICEF i Manos Unidas– van emprendre una campanya de recollida de signatures per demanar el 0,7% a les institucions. Després d'haver vist una resposta positiva per part de l'Administració, el 1988 onze ONGD van posar en marxa una altra campanya de recollida de signatures. Aquest mateix any, es va formar la Coordinadora d'ONGD d'Euskadi.

L'estratègia dels comitès de solidaritat no buscava una incidència institucional a Catalunya, sinó recolzar moviments revolucionaris o d'alliberació nacional, de tal manera que no es poden valorar els rendiments operatius aconseguits. Pel que fa a la Campanya 0,7%, observem una altra tendència. Si bé es destaquen els efectes mínims que va tenir entre les institucions públiques, és perceptible un altre tipus d'acció col·lectiva. Aquells qui intervenen en la Campanya són un conjunt d'organitzacions –la majoria d'elles ONG amb antecedents catòlics com Intermón, Justícia i Pau o Mans Unides– i grups locals que actuen en xarxa amb un acord de mínims com a base: no es tracta de fer o recolzar la revolució, sinó de fer pressió sobre les autoritats per tal que admetin un altre tema a la seva agenda –és a dir, la cooperació per al desenvolupament– i, així, hi destinin una part del pressupost –el 0,7%. En aquest sentit, la Campanya representa un altre tipus d'acció col·lectiva, menys

El 1990, la pressió de les ONGD va motivar que el Parlament i el Govern bascos possessin en marxa un programa i una línia pressupostària per recolzar l'acció d'ajuda internacional.

La Campanya 0,7% representa un altre tipus d'acció col·lectiva, menys identitària i més possible.

El juliol de 1986, es va crear el Fons Català de Cooperació per al Desenvolupament al qual els ajuntaments catalans es poden associar.

Les tasques principals del FCCD són dues: fer pressió per a la destinació del 0,7% a ajudes per al desenvolupament i gestionar els fons procedents dels municipis.

identitària i més possible, que té com a finalitat fer pressió sobre unes autoritats democràtiques.

A principis de 1985, recollint una idea que es va exposar a la Conferència Nord-Sud celebrada l'any anterior, un grup mixt format per set petits ajuntaments de diferents sensibilitats polítiques (especialment de les comarques de Girona) i tres organitzacions socials va manifestar la necessitat d'impulsar i coordinar la cooperació municipal, i van redactar el Manifest de Salt. Després d'un any i mig de negociacions amb la Generalitat, les diputacions, la Federació Catalana de Municipis (FCM) i l'Associació Catalana de Municipis (ACM) amb la finalitat de crear una agència catalana de cooperació on tots els municipis formarien part de forma vinculant, aquest objectiu no va prosperar. Finalment, el juliol de 1986 es va crear el Fons Català de Cooperació per al Desenvolupament (FCCD) al qual els ajuntaments catalans es poden associar.

El FCCD es va formar com una associació mixta en què organitzacions de cooperació i administracions locals estaven representades en igualtat fins el 1998. Les tasques principals són dues: una, fer pressió per a la destinació del 0,7% a ajudes per al desenvolupament i sensibilitzar per un ordre mundial més just; i l'altra, gestionar els fons procedents dels municipis catalans. L'evolució dels socis i dels recursos durant els primers anys, tal com mostra el quadre següent, és bastant modesta:

	1986	1987	1988	1989
Socis del FCCD	30	41	52	57
Recursos del FCCD (en milions de ptes.)	3'9	10'9	19'9	35'4

Com a conseqüència dels esdeveniments, l'any 1985 la Generalitat de Catalunya va aprovar una par-

tida pressupostària anomenada Ajudes per al Tercer Món, tot i que la quantitat destinada no passava de ser simbòlica i quedava molt lluny de la demanda del 0,7%. En el moment de la creació del FCCD, la Generalitat no va respondre a la demanda de presidir-lo. Tot i això, es va veure forçada a augmentar la despesa en cooperació, de manera que el 1988 la partida va donar un salt quantitatiu important i es va multiplicar per sis:

1983-1984	1985	1986	1987	1988	1989
0	5	17	14	88	100

En milions de pessetes

En aquesta situació, les primeres polítiques de cooperació municipal que sorgiren van ser els agermanaments entre municipis, com una forma de relació entre governs locals del Nord i del Sud.

És possible llançar la hipòtesi que es pot considerar acabada l'etapa de gestació de la xarxa crítica de cooperació. A partir d'aquí podríem començar a parlar del camí cap a la consolidació del moviment (o institucionalització?).

L'increment exponencial dels recursos (de zero a alguna cosa) i la creixent permeabilitat de les institucions –sobretot locals, però també l'autònoma– davant les demandes de creació de plataformes de les diverses organitzacions per treballar, coordinar-se i fer pressió juntes suposen un canvi substancial.

A Euskadi, després de la insistent pressió duta a terme per les ONGD el 1985, el lehendakari Ardanza hi va manifestar el seu recolzament i va incorporar una partida de 10 milions de pessetes destinada a cooperació.

El 1988, després de la segona campanya de recollida de signatures, s'aprova al Govern basc una

Les primeres polítiques de cooperació municipal van ser els agermanaments entre municipis, com una forma de relació entre governs locals del Nord i del Sud.

L'increment exponencial dels recursos i la creixent permeabilitat de les institucions suposen un canvi substancial.

El 1988 es crea Euskal Fondoa (Fons Basc de Cooperació), que seria el referent de la cooperació municipalista.

A Euskadi, l'any 1990, la partida pressupostària per cooperació al desenvolupament ja era de 900 milions.

iniciativa parlamentària que decideix incorporar a la llei de pressupostos un crèdit de 300 milions de pessetes per al finançament de l'ajuda per al desenvolupament. El mateix any es crea Euskal Fondoa (Fons Basc de Cooperació), que seria el referent de la cooperació municipalista.

El 1989, la presidència del Govern va dotar el programa d'un marc de referència i d'uns criteris de selecció més detallats: el Decret 223/1989, pel qual es regulaven les ajudes a la cooperació per al desenvolupament. El total d'ajudes es va fixar en 430 milions de pessetes.

El 1990 es va constituir un programa específic a la presidència, el Fondo de Cooperación y Ayuda al Desarrollo (FOCAD), al qual es van integrar les diputacions forals, que van passar a compartir-ne el 50%. Així, la cooperació per al desenvolupament ja tenia partida pressupostària. L'any 1990 va ser de 900 milions.

1.2 Segona etapa: els primers noranta

A Catalunya, el final del sandinisme al poder i la firma dels acords de pau de Xapultepec el 1992 i la consegüent fi de les hostilitats a El Salvador, va iniciar una caiguda del moviment de solidaritat amb Amèrica Central. Quant a la cooperació, dins de la tendència cap al sorgiment continu d'ONGD, en aquesta etapa cal destacar les iniciatives de coordinació d'accions.

Cal tenir en compte dos esdeveniments: el primer, amb menor impacte polític, va ser la contracelebració del Cinquè Centenari per part del moviment de solidaritat. El segon va ser una nova campanya del 0,7% que, amb noves estratègies, va provocar una significativa visualització de les seves demandes i va tenir més incidència política que l'anterior, principalment perquè es tractava d'un espai de confluència de part

del moviment social i de les ONGD; en definitiva, una nova posada en escena de la xarxa crítica de solidaritat.

La Campanya 0,7% va dirigida a la Generalitat i a les administracions locals i té una notable incidència. S'impulsa des de tres espais que es s'anomenen «les tres potes del 0,7%» i que són la FCONGD, el FCCD i un grup molt actiu de treballadors de l'Àrea Metropolitana de Barcelona que es descompten el 0,7% dels seus sous i que acaben creant la Plataforma 0,7% a Catalunya. Davant la resposta social positiva i seguint les passes de la campanya a Madrid, es va decidir convocar una acampada a la Diagonal de Barcelona per tal de donar-li més visibilitat i aconseguir més recolzaments. La mobilització de la campanya va donar lloc a la creació del moviment 0,7%, que es manté amb més o menys activitat segons els municipis, entre els quals es pot destacar el grup «0,7 i més» de Lleida.

Al País Basc, en aquesta segona etapa veurem com s'inicia una activitat normativa pautaada per tal de generar els instruments propis del camp de l'acció internacional.

Durant la primera meitat de la dècada dels noranta, els recursos mobilitzats per la cooperació autònoma basca oscil·len al voltant dels 1.000 milions de pessetes, sense una tendència clara. En tot cas, és una xifra molt superior a la mitjana d'aportacions d'aquest tipus de la resta de les comunitats autònomes de l'Estat espanyol.

El 1996 el Govern basc aprova un decret amb un segon capítol que serà la causa del trencament de relacions entre el mateix Govern i el bloc format per la Coordinadora d'ONGD del País Basc i la Plataforma 0,7%, ja que aquest capítol permetia a associacions empresarials accedir a recursos públics de cooperació per al desenvolupament.

A Catalunya pel que fa als rendiments substantius

La segona campanya 0,7% esdevé un espai de confluència de part del moviment social i de les ONGD.

Al País Basc, s'inicia una activitat normativa pautaada, per generar els instruments propis del camp de l'acció internacional.

que es refereixen a l'increment de recursos, és precís assenyalar com les partides pressupostàries de les administracions públiques comencen a adquirir una notable dimensió –tot i que sempre a remolc de les accions col·lectives de pressió.

1990	1991	1992	1993	1994	1995
110	200	210	350	475	1.192

En milions de pessetes

L'impacte a nivell dels municipis petits i mitjans expressa l'evolució dels socis i els recursos del FCCD durant aquesta etapa i durant l'any següent a la Campanya 0,7%:

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Socis del FCCD	69	70	88	103	109	143
Recursos del FCCD (en milions ptes.)	31'4	31'8	44'5	75'4	150,7	193'6

Les demandes de la Campanya 0,7% no es limitaven a un canvi en les polítiques de cooperació, sinó que també reivindicaven més participació de la societat civil.

No obstant, tal com hem exposat, les demandes de la Campanya 0,7% no es limitaven a un canvi quantitatiu en les polítiques de cooperació, sinó que també reivindicaven més participació de la societat civil, és a dir, l'obertura de canals institucionals a partir dels quals incidir de forma regular i normalitzada (i no a cops de mobilització i campanyes) en el disseny, la formulació, la dotació i l'avaluació de les polítiques de cooperació. En aquest sentit, la influència de les pressions es va plasmar en la creació de consells ciutadans de cooperació a poblacions com Girona, Sabadell o Terrassa.

La Generalitat també va reaccionar davant la demanda i va crear el Consell Assessor de Cooperació per al Desenvolupament de la Generalitat de Ca-

talunya el juliol de 1995 amb tres funcions principals: assessorar la política de cooperació de la Generalitat, elaborar informes sobre el moviment de solidaritat a Catalunya, i proposar i impulsar accions de sensibilització i educació per al desenvolupament. El Consell Assessor va negociar com hauria d'estar conformat, per tal d'aconseguir la paritat. Al final el van formar 18 membres: 9 en representació de la Generalitat, 5 de la FCONGD, 1 del FCCD i 3 experts de reconegut prestigi. D'alguna manera, s'oficialitzava i institucionalitzava la «ciutadania» de l'acció col·lectiva i es canalitzaven (o es pretenien canalitzar) les seves demandes cap a les autoritats a través de mecanismes pautats i regulats, amb l'assistència de representants i amb propostes específiques i acotades a les competències de l'entitat interlocutora —els consells municipals de cooperació en el cas dels governs locals i el Consell Assessor en el cas de la Generalitat.

A Euskadi, el 1991 es realitzen programes específics per fomentar el voluntariat i la figura del cooperant basc. El Decret 352/1991 institueix el Premi al cooperant basc, destinat a destacar i a recompensar la tasca de persones d'Euskadi en favor de països i poblacions en vies de desenvolupament. El 1991 també es vota una partida pressupostària de 1.000 milions de pessetes. El 1992 es fixa un partida de 1.100 milions de pessetes, quantitat que es manté l'any 1993.

1.3 Tercera etapa: els anys recents

Les accions que realitza la xarxa crítica de solidaritat internacional a Catalunya en la segona meitat dels noranta es poden concretar en els següents:

- La consolidació de l'eix de treball sobre comerç just i consum responsable com a aprofundiment dels

La influència de les pressions es va plasmar en la creació de consells ciutadans de cooperació.

D'alguna manera, s'oficialitzava i institucionalitzava la «ciutadania» de l'acció col·lectiva i es canalitzaven les seves demandes cap a les autoritats a través de mecanismes pautats i regulats, amb l'assistència de representants i amb propostes específiques.

A Catalunya, la campanya mundial per la condonació del deute extern ha agrupat més de 400 organitzacions molt diverses.

Al País Basc, en aquesta etapa se segueix en la línia de confrontació entre el Govern i el bloc format per la Coordinadora d'ONGD i la Plataforma 0,7%.

aspectes de sensibilització de les injustes estructures econòmiques mundials.

- L'organització de la Conferència Mediterrània Alternativa a Barcelona convocada per unes quaranta organitzacions i celebrada el novembre de 1995 amb motiu de la Conferència Oficial Euromediterrània.

- La incorporació a una altra gran campanya mundial, per la condonació del deute extern dels països del Sud anomenada «Deute extern, deute etern?», que ha sabut agrupar més de 400 organitzacions molt diverses, des de l'Església a petits grups locals poc estructurats, passant per les grans ONGD.

Al País Basc, en aquesta etapa se segueix en la línia de confrontació entre el Govern i el bloc format per la Coordinadora d'ONGD i la Plataforma 0,7%, tot i que se suavitza la polèmica i la Plataforma va perdent força. A partir de 1994, les aportacions destinades a la cooperació inicien una pujada molt destacable fins a arribar el 1997 als 3.264 milions de pessetes. Com a conseqüència d'aquest procés, en poc menys d'una dècada, la cooperació basca va multiplicar per deu els recursos mobilitzats en forma d'ajuda dirigida als països en vies de desenvolupament.

El 1997, després d'unes jornades de reunions a Durango, les ONGD i la Plataforma 0,7% juntament amb la Coordinadora d'ONGD escriuen un informe consensuat que estableix les bases d'una cooperació solidària. Aquest informe serà conegut amb el nom de Manifiesto de Durango que servirà de guia a les ONGD.

A partir de 1998, comença a formalitzar-se un codi de conducta per a la cooperació solidària que serà ratificat el 1999. Així mateix, es forma una comissió de seguiment que vetlla pel compliment dels Estatuts del Codi de Conducta, formada per tres persones

d'ONGD i unes altres tres alienes però vinculades a l'àmbit de la cooperació.

La Coordinadora torna a tenir relacions més o menys disteses amb el Govern i forma part del Consejo Asesor de Cooperación. En l'actualitat s'està elaborant un esborrany d'avantprojecte de llei per presentar al Govern basc i intentar que s'aprovi com a llei de cooperació basca.

A Catalunya, pel que fa a la situació legislativa, actualment existeix un avantprojecte de llei de cooperació per al desenvolupament. Pel que fa a la situació econòmica, després del salt que va suposar la segona campanya del 0,7%, les partides en cooperació es van estabilitzar sense augments considerables els últims anys. La taula següent mostra l'evolució de la partida pressupostària de la Generalitat de Catalunya, en concepte de cooperació, durant els anys de l'última etapa:

Pel que fa a la situació econòmica, després de la segona campanya del 0,7%, les partides en cooperació es van estabilitzar i els municipis associats al FCCD gairebé es van duplicar.

1995	1996	1997	1998	1999
1.192	1.186	1.243	1.550	2.500

En milions de pessetes

D'altra banda, els municipis associats al FCCD gairebé es van duplicar durant aquesta etapa arribant al total de 206 socis actuals, xifra que suposa el 19% de municipis catalans i que representa el 81% de la població de Catalunya.

	1995	1996	1997	1998	1999
Socis del FCCD	143	177	192	201	206
Recursos del FCCD (en milions de ptes.)	193,6	370,3	373	5.72,7	608,6

Pel que fa als rendiments no institucionals, la dimensió que va prendre la qüestió de la cooperació

internacional des de mitjans dels noranta fa precís esmentar la permeabilitat amb què el discurs arriba a àmbits fins llavors insòlits. Entre aquests destaca, en primer lloc, el sector universitari (que destina un percentatge del seu pressupost a la cooperació, gestiona programes d'intercanvi i ofereix postgraus de cooperació per al desenvolupament). En segon lloc hi ha el sector privat, en el qual trobem iniciatives comercials (p.ex. la campanya del 0,7% de Fortuna) i entitats financeres (p.ex. la Fundació La Caixa).

Si l'acció col·lectiva de solidaritat i de cooperació ha triomfat veritablement en algun àmbit, aquest ha estat l'àmbit de l'intangible. La sensibilització creixent de l'opinió pública catalana sobre la realitat dels països del Sud, la introducció de paraules com *solidari@*, sostenible, desenvolupament... han passat a formar part del registre verbal quotidià. Aquest fenomen, que té molt a veure amb el paper dels mitjans de comunicació de masses, ha suposat una certa sensibilització –o això sembla– de la població en temes abans ignorats, sobretot entre la població més jove.

Finalment, comentarem el procés que en els darrers anys han encetat les institucions estatals per tal de regular l'àmbit de la cooperació al desenvolupament i que, evidentment, afecta els dos territoris. Després d'una llarga espera, des que l'any 1998 entrés en vigor la llei de cooperació internacional, el Govern espanyol va aprovar el Pla Director de la Cooperació i la programació pública de l'Ajut Oficial al Desenvolupament. Però les directrius d'aquest pla no coincideixen amb els documents produïts per la Coordinadora Espanyola d'ONG, els membres de la qual acusen el Govern de dissenyar una política de cooperació més afí als interessos dels inversors espanyols als països del Sud que a la possibilitat de generar un desenvolupament endogen pels països del Tercer Món. Arrel d'aquest enfrontament, sembla que s'inicia una etapa de repolitització i aproximació

L'any 2001, el Govern espanyol va aprovar el Pla Director de la Cooperació i la programació pública de l'Ajut Oficial al Desenvolupament.

Els membres de la Coordinadora Espanyola d'ONG acusen el Govern de dissenyar una política de cooperació més afí als interessos dels inversors espanyols que a la possibilitat de generar desenvolupament.

d'algunes ONG a l'entorn dels moviments socials, mentre d'altres acaten les directrius de l'Administració.

2. Anàlisi de casos

2.1 Els agermanaments entre municipis catalans i nicaragüencs

Una de les estratègies que al llarg d'aquestes dues dècades ha mantingut el moviment de solidaritat internacional ha estat l'establiment d'agermanaments entre municipis o petites comunitats de població. A Catalunya ha estat una pràctica bastant estesa, de la qual s'han obtingut rendiments diferents en cada cas.

En aquesta anàlisi ens hem fixat en els agermanaments de tres poblacions catalanes amb tres poblacions nicaragüenques que, tot i seguir processos diferents, coincideixen en bastants aspectes. Això ens ajudarà a establir alguns paràmetres d'interès en aquest estudi, alhora que intentarem corroborar les hipòtesis exposades a la introducció.

Les tres poblacions catalanes es troben a les comarques de Girona. Es tracta dels agermanaments Arbúcies-Palacagüina, Salt-Quilalí i Girona-Bluefields. Agraïm per endavant el treball de camp realitzat per Peio Pascual en la seva tesina², de la qual n'hem manllevat gran part de la informació que aquí s'analitza.

Una de les estratègies que al llarg d'aquestes dues dècades ha mantingut el moviment de solidaritat internacional ha estat l'establiment d'agermanaments entre municipis o petites comunitats de població.

ACTORS I DISCURSOS

Comitès d'agermanament

En els tres casos en què ens fixem, la idea d'establir relacions d'agermanament sorgeix de comitès de solidaritat. Normalment, aquests grups estan esta-

Els comitès d'agermanament estan establerts en organitzacions polítiques de l'esquerra extraparlamentària, amb un discurs de solidaritat que s'orienta cap a la revolució sandinista.

Aquests grups s'aniran institucionalitzant i aniran formalitzant les seves relacions amb els poders municipals.

blerts en organitzacions polítiques (o molt polititzades) de l'esquerra extraparlamentària, amb un discurs de solidaritat que s'orienta cap a la revolució i el Govern sandinista. El 1984 neix el grup a Arbúcies i a Girona; el 1986, a Salt. El discurs d'aquests grups s'estableix sobre la base d'objectius molt ideologitzats d'esquerres (contra l'imperialisme ianqui, en solidaritat amb els moviments revolucionaris...).

Poc a poc, aquests grups s'aniran institucionalitzant i aniran formalitzant les seves relacions amb els poders municipals fins a comprometre els seus respectius ajuntaments en els agermanaments oficials. A Arbúcies i Salt, aquesta vinculació arriba fins el punt que els respectius alcaldes són persones integrades als grups de solidaritat. Es tracta de grups d'entre deu i quinze persones, amb poca renovació interna.

Aquests grups actuen de manera bastant coordinada entre ells i amb altres grups semblants de Catalunya i de la resta d'Espanya; la Coordinadora Catalana de Solidaritat amb Nicaragua (1984) n'és un exemple.

Ajuntaments

Dels tres ajuntaments que analitzem, el d'Arbúcies és el que s'implica més directament en l'agermanament i tot el que aquest suposa. El de Girona, en canvi, és el que menys hi creu.

L'Ajuntament d'Arbúcies el governa una coalició d'esquerres amb un alcalde molt vinculat a la Revolució Sandinista i implicat en el comitè de solidaritat des dels seus inicis. Aquest fet provoca certa confusió a l'hora de delimitar on acaba la seva tasca com a comitè i on comença la seva feina des de l'ajuntament.

L'alcalde de Girona, per la seva banda, es veu una mica obligat a incloure l'agermanament al seu progra-

ma polític, gràcies a la tasca de sensibilització realitzada des del comitè, però sempre ho fa des d'un punt de vista institucional i manté una negociació contínua amb el comitè.

L'Ajuntament de Salt, pel seu cantó, es veu arrossegat per la inèrcia d'allò que succeeix a Girona, així com també per la gran activitat duta a terme pel comitè de solidaritat. En aquest municipi es triga una mica més a formalitzar l'agermanament, però s'estableix sota els mateixos paràmetres que en els altres dos casos.

Fons Català de Solidaritat

El Fons Català de Solidaritat sorgeix, en gran part, impulsat pels ajuntaments d'Arbúcies i de Salt. Durant els primers anys, els alcaldes d'aquestes dues poblacions n'ostenten la secretaria general i la presidència, respectivament. A través d'aquest Fons es financen els primers grans projectes dels agermanaments que estem observant, cosa que els donarà certa entitat i experiència per gestionar fons de cooperació. Podem dir que el Fons Català de Solidaritat és un instrument de la solidaritat que, des de la seva fundació, repercuteix de manera decisiva en el desenvolupament dels agermanaments.

ONG per al Desenvolupament

Entrepobles, Las Segovias, Món-3 i altres ONG institucionalitzades incideixen en els processos d'agermanament assumint la gestió de grans projectes. Tot i que no juguen un paper destacat en aquests processos de solidaritat, són eines de professionalització de les activitats que es duen a terme, i un clar símptoma de la seva institucionalització.

El Fons Català de Solidaritat sorgeix, en gran part, impulsat pels ajuntaments d'Arbúcies i de Salt.

Entrepobles, Las Segovias, Món-3 i altres ONG institucionalitzades incideixen en els processos d'agermanament assumint la gestió de grans projectes.

Universitat de Girona

En els tres casos que estudiem, la UdG és un actor important per la seva contribució als processos d'agermanament. Entra a l'escenari del procés un cop ja institucionalitzades les vinculacions entre els municipis catalans i nicaragüencs, però el fet de responsabilitzar-se i implicar-se en l'agermanament es pot entendre com la consecució dels rendiments més importants d'aquests moviments de solidaritat; la professionalització de la gestió i l'extensió de la consciència solidària a diferents estaments de la societat.

Amb l'entrada en escena de la UdG es consolida el discurs de solidaritat per al desenvolupament, deixant en un segon pla la solidaritat amb la Revolució.

Amb l'entrada en escena de la UdG durant l'última etapa –a partir de l'any 1997– es pot assegurar, d'una banda, que els agermanaments han estat assumits completament per àmplies capes de la societat i, de l'altra, que aquests han culminat els seus processos d'institucionalització. D'aquesta manera es consolida definitivament el discurs de solidaritat per al desenvolupament, deixant en un segon pla la solidaritat amb la Revolució Sandinista que en un primer moment s'havia potenciat des dels comitès.

Consolat, alcaldies i organitzacions a Nicaragua

Un actor clau en el procés de sensibilització i d'agermanament amb Nicaragua han estat les successives visites d'autoritats i membres de la població nicaragüenca als tres municipis catalans. El cònsol nicaragüenc té una responsabilitat fonamental en els processos d'agermanament quan el Govern sandinista estableix aquest model de solidaritat com una estratègia bàsica en la seva recerca de suport internacional.

Les visites d'autoritats catalanes a Nicaragua signifiquen punts d'inflexió importants en el desenvolupament dels processos de solidaritat i d'agermanament. A partir del moment en què els sandinistes perden les eleccions (1990), la solidaritat que rep

Nicaragua es gestionarà a través d'organitzacions creades *ad hoc* per aquest motiu. SOARPAL (Solidaridad Arbúcies Palacagüina) és l'exemple més significatiu d'aquesta nova dinàmica. Aquestes organitzacions nicaragüenques segueixen un procés de davallada des de la seva fundació.

CRONOLOGIA I ESDEVENIMENTS

Primera etapa: la gestació informal des de l'esquerra revolucionària

Podem marcar el punt inicial de la mobilització a favor dels agermanaments el 1985, any en què s'aprova el Manifest de Salt, que impulsa un incipient Fons Català per al Desenvolupament. Ja en aquest moment, Salt i Arbúcies prenen un paper destacat davant la iniciativa, perquè permeten recollir les primeres experiències dels seus respectius grups.

En aquesta primera etapa, des del moment en què es creen dels primers grups de solidaritat fins que s'estableix una certa institucionalització de l'agermanament, es desenvolupen campanyes de solidaritat locals i puntuals: recollida de medicines i material escolar, concerts de solidaritat, ... També cal destacar les brigades solidàries que en els tres agermanaments es van dur a terme durant aquests anys.

L'agermanament d'Arbúcies amb Palacagüina es fa efectiu el 1986; el de Girona amb Bluefields, el 1987 i tindrà un punt àlgid el 1988 davant l'huracà que assola Bluefields el mateix any. L'agermanament de Salt amb Quilalí haurà d'esperar fins el 1992, tot i que ja es negociava des del 1989.

Cal recordar que Nicaragua patia un assetjament bèl·lic permanent per part de la «Contra», que comptava amb el suport dels EUA. Aquesta situació permet que els grups de solidaritat difonguin un discurs de suport als moviments revolucionaris populars.

A partir del moment en què els sandinistes perden les eleccions (1990), la solidaritat que rep Nicaragua es gestionarà a través d'organitzacions creades *ad hoc* per aquest motiu.

El 1985, el Manifest de Salt impulsa un incipient Fons Català per al Desenvolupament.

Segona etapa: la institucionalització de la solidaritat

El 1990, simultàniament a la situació que nosaltres hem marcat com a inici de l'etapa en què es consolida la xarxa de solidaritat a Catalunya, les eleccions a Nicaragua deixen el Frente Sandinista de Liberación Nacional a l'oposició del Govern de Violeta Chamorro, la candidata preferida pels Estats Units. Això representa un fort cop ideològic i moral per als grups motors dels agermanaments, ja que la seva primera idea de solidaritat amb la revolució popular sandinista queda una mica deslegitimada davant l'opinió pública.

A partir d'aquest moment, els agermanaments prenen un caràcter més institucionalitzat i, per tant, més estable. Aquest fet no és degut només als resultats electorals a Nicaragua, sinó també al propi procés que segueix el moviment solidari català. Es pot dir que aquest procés implica una pèrdua de contacte directe amb el carrer. S'inicien projectes de més envergadura i s'adopta una certa professionalització en la gestió.

El 1994, gràcies a la forta repercussió que s'aconsegueix amb la Campanya 0,7%, els ajuntaments catalans augmentaran les seves dotacions per a projectes de cooperació al desenvolupament.

El 1994, gràcies a la forta repercussió que s'aconsegueix amb la Campanya 0,7%, els ajuntaments catalans augmentaran les seves dotacions pressupostàries destinades a la realització de projectes de cooperació al desenvolupament. Això afectarà substancialment a les activitats d'agermanament, fins al punt que les ONGD amb experiència en el camp de la gestió de projectes es faran càrrec d'aquestes dotacions pressupostàries d'acord amb els comitès i els ajuntaments.

Tercera etapa: la consolidació social de la solidaritat

A partir del 1995, la gran expansió del discurs solidari afecta directament els agermanaments que es-

tem analitzant. L'aprovació de la llei de cooperació i l'entrada d'entitats privades a l'escena de la cooperació donen el cop definitiu a la solidaritat entesa com una activitat «revolucionària» amb la qual s'inicien aquests processos. El discurs solidari ha guanyat en extensió, però ha perdut en intensitat.

L'augment de fons destinats als projectes sorgits a partir dels agermanaments s'exemplifiquen amb la subvenció que es rep des de l'AECI (Agencia Española de Cooperación Internacional), que depèn del Ministeri, per dur a terme un projecte a Palacagüina (1995), o la subvenció del Fons Català per al Desenvolupament al projecte de Bluefields (1995). També el 1995, la UdG dissenya el Pla Integral de Desenvolupament per Quilalí, que serà àmpliament finançat per la Fundació La Caixa el 1999.

El 1998, l'huracà Mitch arrasa l'Amèrica Central i un ampli desplegament mediàtic i social bolca la societat catalana i espanyola a la solidaritat. Llavors, els agermanaments es transformen en canals de transferència de fons de reconstrucció.

CONCLUSIONS

Rendiments operatius i substantius

Els tres comitès de solidaritat aconseguen implicar els seus respectius ajuntaments en activitats de solidaritat. Així s'augmenten, en tots tres casos, els pressupostos destinats a aquesta finalitat.

No només els propis ajuntaments responen a les campanyes de solidaritat. El fet que mantinguin una forta coordinació amb xarxes externes provoca la creació d'una nova institució en la qual participen molts ajuntaments catalans. La creació del Fons Català de Solidaritat és, potser, el rendiment institucional més important, fruit de l'activitat desenvolupada a Arbúcies i a Salt.

L'aprovació de la llei de cooperació i l'entrada d'entitats privades a l'escena de la cooperació donen el cop definitiu a la solidaritat entesa com una activitat «revolucionària».

El Pla Integral de Desenvolupament per Quilalí serà àmpliament finançat per la Fundació "la Caixa" el 1999.

Rendiments simbòlics

La implicació de molts grups socials amb els agermanaments i l'extensió de la xarxa de solidaritat es fan patents amb l'estratègia de buscar agermanaments en les tres poblacions.

L'expansió del discurs solidari s'aconsegueix a través d'una moderació en els plantejaments polítics «revolucionaris».

Cal ressaltar que l'expansió del discurs solidari s'aconsegueix a través d'una moderació en els plantejaments polítics «revolucionaris». Durant les últimes etapes del procés, el suport als sandinistes es dilueix per donar pas a la solidaritat entesa des del Primer Món cap el Tercer Món, des de l'abundància a l'escassetat.

Rendiments interns

La creació de xarxes de comitès i assemblees de solidaritat, i la coordinació de grans xarxes forma part dels encerts en l'àmbit intern del moviment de solidaritat. Les campanyes del 0,7% i per l'abolició del deute extern són possibles en la mesura que aquesta coordinació existeix. Aquestes campanyes són les que marquen punts d'inflexió en les dinàmiques del moviment de solidaritat.

Les campanyes del 0,7% i per l'abolició del deute extern marquen punts d'inflexió en les dinàmiques del moviment de solidaritat.

Els agermanaments, malgrat els èxits que han obtingut, trenquen una mica la dinàmica interna dels petits grups motors inicials. Com hem dit, redueixen els postulats del seu plantejament i, per altra banda, creen certa institucionalització que no permet estendre la seva mobilització ni flexibilitzar les seves estructures. Això crea, segons la nostra opinió, un dèficit en la renovació dels seus membres i un encotillament dels grups inicials.

Corroborem hipòtesis

Les etapes del moviment que s'han analitzat en l'àmbit català queden patents en l'estudi del cas dels

agermanaments. La progressiva extensió social, l'entrada en els àmbits formals i institucionals, la professionalització de la gestió de projectes i la pèrdua de postulats radicals que han experimentat formen part del procés que en general hem descrit pel moviment a Catalunya.

Tots aquests processos segueixen, en major o menor mesura, el plantejament cronològic plantejat anteriorment. Cal esmentar que la primera etapa analitzada en el marc català (1978-1982) no es reflecteix en els casos d'agermanaments perquè encara no existeixen els comitès, tot i que és necessari puntualitzar que les persones que formaran els grups uns anys més tard ja tenen els seus contactes personals amb el món de la solidaritat internacional i amb Nicaragua.

2.2 L'Ajuntament de Barcelona i la xarxa de solidaritat internacional

L'Ajuntament de Barcelona, així com les altres administracions públiques a Catalunya i a Espanya, han experimentat un canvi espectacular al llarg d'aquests últims vint anys quant a les línies polítiques referents a la solidaritat.

El cas de l'Ajuntament de Barcelona ens ajuda a comprendre com els rendiments simbòlics del moviment repercuteixen directament en les polítiques públiques sense necessitat que el moviment interpel·li directament l'Administració.

ACTORS I DISCURSOS

El moviment de solidaritat

En un principi, algun dels nuclis del moviment interacciona directament amb algun departament de l'Ajuntament, ja sigui alguna regidoria en particular o

El cas de l'Ajuntament de Barcelona ens ajuda a comprendre com els rendiments simbòlics del moviment repercuteixen directament en les polítiques públiques sense necessitat d'interpel·lar directament l'Administració.

algun districte concret. D'aquesta interacció se'n deriven polítiques d'agermanament o projectes puntuals dispersos i poc coordinats.

El moviment com a tal segueix el procés analitzat a l'apartat 1 d'aquest capítol, amb les campanyes generals dirigides sobretot al Govern central a Madrid i a l'opinió pública en general: la primera del 0,7%, el 1981; la segona, el 1994, i la de l'abolició del deute extern, el 1998.

A part dels contactes puntuals i les campanyes de caràcter general, no existeix una interacció bilateral entre el moviment i l'Ajuntament. Però ambdues estratègies provoquen canvis significatius en les polítiques de cooperació de l'Ajuntament.

Les Organitzacions No Governamentals per al Desenvolupament

Les ONGD, amb l'objectiu de gestionar el pressupost dedicat a cooperació al desenvolupament, sí que mantenen una negociació bilateral amb l'Ajuntament de Barcelona en moments puntuals. Aprofitant les grans campanyes realitzades per la xarxa crítica, el sector més institucionalitzat d'aquesta xarxa aconseguirà treure rendiments concrets de les accions.

Les peticions més destacades seran l'augment del pressupost destinat a solidaritat i la voluntat de participar en els processos de decisió de les polítiques i en la seva implementació. Aquestes s'aplicaran a través de negociacions bilaterals, en les quals la FCONGD actuarà com a representant qualificat a través de la participació al Consell Municipal de Cooperació creat el 1998.

L'Ajuntament de Barcelona

L'Ajuntament de Barcelona reacciona bàsicament davant la mobilització del 1994 pel 0,7%. El procés

Aprofitant les grans campanyes de la xarxa crítica, el seu sector més institucionalitzat treurà rendiments concrets de les accions.

L'Ajuntament de Barcelona reacciona bàsicament davant la mobilització del 1994 pel 0,7%.

iniciat en aquell moment intenta centralitzar les polítiques de cooperació anteriorment molt disperses i sense lògica interna; augmentar els pressupostos dedicats a cooperació i els seus recursos de personal, i fer-se permeable a les propostes de la xarxa crítica, institucionalitzant la seva participació (de manera que qui participa d'aquest procés és la part més institucional de la xarxa).

Tal com hem comentat més amunt, aquest fet no es dona com a resultat d'una demanda explícita a l'Ajuntament, sinó després d'haver recollit les peticions de les mobilitzacions generals i la resposta de l'opinió pública a aquestes mobilitzacions. Potser és per aquest motiu que durant tot el procés l'Ajuntament es reserva una bona part del pressupost per fer cooperació bilateral, sense comptar amb les ONGD, que ni tan sols juguen el paper de controlar el destí d'aquesta part del pressupost.

En aquest capítol de cooperació bilateral es troben l'agermanament amb 38 municipis i els convenis firmats amb 18 institucions de països en vies de desenvolupament. Menció especial mereix la creació del Districte 11 (Barcelona té 10 districtes municipals), que gestionarà tota l'ajuda i la cooperació destinada a Sarajevo durant el conflicte bèl·lic l'any 1996.

El Fons Català de Cooperació

L'actual Fons Català de Cooperació juga un paper de model de polítiques de cooperació a Catalunya. L'Ajuntament de Barcelona entrarà a formar-ne part l'any 1998, quan aquest porta 12 anys de funcionament. A més, aquesta integració al Fons és més aviat testimonial, perquè les polítiques de l'Ajuntament ja estan, en aquell moment, ben definides i la seva implementació porta anys funcionant.

Menció especial mereix la creació del Districte 11 que gestionarà tota l'ajuda i la cooperació destinada a Sarajevo.

L'Ajuntament de Barcelona entrarà a formar part del Fons Català de Cooperació l'any 1998, quan porta 12 anys de funcionament.

CRONOLOGIA

Primera etapa, fins el 1993

**Abans de la
Campanya 0,7%
les polítiques
de solidaritat i
cooperació a
l'Ajuntament de
Barcelona eren
erràtiques, des-
coordinades i
discrecionals.**

Entenem que les polítiques de cooperació al desenvolupament a l'Ajuntament de Barcelona tenen un sol punt d'inflexió a partir del qual canvia gairebé tot. Aquest punt d'inflexió és la Campanya 0,7% impulsada el 1994 pel moviment de solidaritat. Fins aquell moment, les polítiques de solidaritat i cooperació a l'Ajuntament de Barcelona eren erràtiques, descoordinades i discrecionals.

En alguns districtes municipals se subvenciona algun projecte puntual a través de petits grups solidaris, com per exemple a la Verneda (Districte de Sant Martí) a través del grup Verneda Solidària o a Horta (Districte d'Horta-Guinardó) amb el grup Xarxa Solidària Horta-Carmel.

Des d'algunes regidories centrals també es du a terme algun projecte, com el treball realitzat des del Comissionat de Drets Civils, que treballa sense cap moviment ciutadà com a mitjancer.

La xarxa social, per la seva banda, accedia a part del pressupost destinat a cooperació a través de projectes, sense que això estigués regulat de manera sistemàtica, i tampoc es fa cap negociació perquè es regulin unes bases que permetin a la societat civil de fer-ne un seguiment.

La Campanya 0,7% anava dirigida, sobretot, al Govern central a Madrid, però l'àmplia repercussió mediàtica i social que aconsegueix provoca canvis substancials tant als governs autonòmics com als governs locals. I entre ells, el de Barcelona.

Segona etapa, del 1994 fins el 1999

El 1994, l'Ajuntament de Barcelona crea el programa Barcelona Solidària, a través del qual pretén cen-

tralitzar totes les polítiques de cooperació que du a terme: ajuda d'emergència, projectes de sensibilització i educació pel desenvolupament. També es pretén fer més eficaç el treball en cooperació i donar la imatge que l'Ajuntament està treballant en el tema i així poder passar comptes amb la societat civil.

Es constitueix, doncs, la Comissió Municipal de Cooperació Internacional, en la qual hi ha representació dels diferents responsables de programes sectorials i està presidida pel ja existent Comissionat pels Drets Civils. A través d'aquesta comissió es coordinarà tot el pressupost destinat a cooperació i solidaritat. S'amplien els recursos humans i pressupostaris destinats a aquesta finalitat i es regula que l'Ajuntament podrà utilitzar un màxim del 50% d'aquest pressupost per a la iniciativa pròpiament municipal.

El 1996 s'experimenta un canvi respecte a aquestes polítiques. S'augmenta el pressupost, canviant la base sobre la qual s'aplica el 0,7% (abans era sobre la despesa corrent i a partir d'aquest moment s'aplica al total d'impostos directes) i es redueix fins el 25% la part del pressupost que gestionarà l'Ajuntament directament. La resta del pressupost es gestionarà a través de les ONGD. Aquest sí que és un canvi provocat per la pressió de les ONGD.

Aquest mateix any, davant el conflicte armat a Bòsnia, es crea el Districte 11, un programa de solidaritat amb la ciutat de Sarajevo al qual es destina un 10% del pressupost i comprèn una gestió mixta ajuntament-societat civil. També es crea el Premi Barcelona Solidària, que s'atorga anualment a un projecte, entitat o personalitat remarcable del món de la cooperació.

El 1998, davant la pressió de les ONG, es regula el funcionament del Consell Municipal de Cooperació en el qual tindran cabuda els diferents càrrecs públics implicats en la gestió del programa Barcelona Solidària. Aquest fet regularà la participació de la FCONGD

El 1994, l'Ajuntament de Barcelona crea el programa Barcelona Solidària, a través del qual pretén centralitzar totes les polítiques de cooperació que du a terme.

El 1998, davant la pressió de les ONG, es regula el funcionament del Consell Municipal de Cooperació.

A partir de la creació del Consell, la FCONGD actuarà com a representant davant l'Ajuntament.

i d'experts en el tema. Però malgrat la regulació, caldrà esperar més d'un any perquè es convoqui aquest consell. Els motius són, per una banda, els problemes de competències entre diferents departaments de l'Ajuntament i, per l'altra, el repartiment dels recursos destinats a cooperació entre la iniciativa institucional i les ONGD.

Durant aquest temps, els contactes entre l'Ajuntament i les ONGD es fan de manera puntual i personalitzada, sense que hi hagi uns representants legítims per cap de les dues parts. A partir de la creació del Consell, serà la FCONGD qui actuarà com a representant davant l'Ajuntament.

També el 1998 es produeix la incorporació de l'Ajuntament de Barcelona al Fons Català de Cooperació. Tal com hem comentat, aquest adoptarà una actitud més testimonial que no pas de canvi en les polítiques de desenvolupament i solidaritat de l'Ajuntament. A partir d'aquí, les polítiques de cooperació al desenvolupament i sensibilització no experimenten canvis destacables.

RENDIMENTS

Rendiments substantius i operatius

Les millores en la qualitat de les polítiques de solidaritat i cooperació de l'Ajuntament de Barcelona responen a una negociació bilateral amb representants de la xarxa ciutadana.

Les millores en la qualitat de les polítiques de solidaritat i cooperació responen més a la voluntat de l'Ajuntament de Barcelona de fer les coses bé o de respondre a les inquietuds dels seus ciutadans i ciutadanes, que no pas a una negociació bilateral amb representants de la xarxa ciutadana.

Quant a l'augment de la partida pressupostària, les xifres que mostrem a continuació expressen el procés que segueix la inversió de l'Ajuntament de Barcelona en cooperació al desenvolupament i sensibilització en solidaritat (expressades en milions de pesetes).

1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
388	452	521	539	542	526	530

A la següent taula es recull l'evolució del repartiment dels recursos en funció de si l'ens que pren la iniciativa dels projectes és l'Ajuntament o les entitats:

	1994	1995	1996	1997	1998
PROJECTES MUNICIPALS	15 %	33 %	24 %	23 %	26 %
PROJECTES ENTITATS	85 %	67 %	76 %	77 %	74 %

Les millores són substancials i mostren un canvi de política l'any 1996. Les xifres anteriors al 1994 no hi apareixen perquè, com hem comentat més amunt, el propi Ajuntament tampoc no les té comptabilitzades. Però com hem dit aquests canvis de política són el resultat d'una pressió indirecta a través del moviment del 1994 pel 0,7%, i no s'obtenen, per tant, a partir de negociacions ni de pressions directes sobre l'Ajuntament per part del moviment o la xarxa civil.

Les millores són el resultat d'una pressió indirecta a través del moviment del 1994 pel 0,7%.

Rendiments simbòlics

Sembla evident que el rendiment simbòlic, en aquest cas, torna a ser el més destacable. Davant la mobilització de la xarxa d'acció col·lectiva que es va produir l'any 1994, l'Ajuntament de Barcelona, com la majoria d'ajuntaments catalans, es veu forçat a dur a terme una política de cooperació al desenvolupament. Adoptar una política de cooperació al desenvolupament passa a ser políticament correcte davant l'opinió pública i les institucions locals han de tenir eines per justificar aquestes polítiques. Sense necessitat de negociar puntualment amb cada administra-

Adoptar una política de cooperació al desenvolupament passa a ser políticament correcte davant l'opinió pública.

ció, l'efecte de la mobilització genera recursos per a la xarxa ciutadana.

2.3 La Xarxa Ciutadana per l'Abolició del Deute Extern

La celebració de la Consulta Social per l'Abolició del Deute Extern el dia 12 de març de l'any 2000 (coincidint amb les Eleccions Generals a l'Estat espanyol) va ser la culminació d'un projecte (puntual però ambiciós) encapçalat per una xarxa de moviments socials heterogenis agrupats en l'anomenada Xarxa Ciutadana per l'Abolició del Deute Extern (XCADE).

La iniciativa va aparèixer de la convergència de diversos moviments en un mateix objecte comú: pressionar les autoritats de l'Estat perquè realitzessin unes polítiques de cooperació transparents i en benefici dels sectors més necessitats dels països del Tercer Món. Entre els moviments capdavanters cal esmentar el grup «0,7% i més» de la ciutat Lleida i la Plataforma per l'Abolició del Deute Extern Usurer (ADEU) de la ciutat de Barcelona.

Ahora, la proposta de realitzar una consulta social partia de dues experiències notablement exitoses:

- La realització d'una consulta per l'abolició del deute extern paral·lela a les eleccions municipals a la ciutat de Lleida per part de l'esmentat grup «0,7% i més»; i
- l'organització de diversos actes informatius i mobilitzacions realitzades a Barcelona per part de múltiples organitzacions de base que van aplegar-se en la Plataforma ADEU.

Amb aquests antecedents, a l'estiu de l'any 1999 el grup «0,7% i més» de Lleida va proposar a la Plataforma ADEU si creia possible realitzar –i liderar conjuntament– l'organització d'una consulta social

Entre els moviments capdavanters cal esmentar el grup «0,7% i més» de la ciutat Lleida i la Plataforma per l'Abolició del Deute Extern Usurer (ADEU) de la ciutat de Barcelona.

per l'abolició del deute extern el mateix dia de les Eleccions Generals del 12 de març del 2000 en l'àmbit de tot l'Estat. Aquesta proposta va ser debatuda durant el mes de setembre següent per la Plataforma ADEU que, malgrat el recel de molts dels seus membres, va decidir que assumia el repte.

Així, a partir de la tardor del 1999 va començar a iniciar-se el procés d'organització de la Consulta i, arran d'aquesta iniciativa, va néixer el «moviment de la consulta del deute». Un moviment que va guanyar-se la complicitat que bona part de la xarxa associativa catalana i que va aconseguir realitzar la consulta a 208 municipis del principat (els quals aplegaven el 81% del total del cens) i va obtenir 462.373 vots (que significaven un 13,% de vots sobre el cens i un 21,7% sobre la participació a les Eleccions).

Una vegada presentada la iniciativa de la Consulta, passarem a analitzar-la breument. Però a diferència de la resta de casos, aquest (pel fet de ser una mobilització concreta i no la trajectòria d'un moviment) l'analitzarem de forma més sistematitzada, intentant esbrinar quan neix, quines accions du a terme, com manté els vincles amb els membres de la xarxa, quin és el discurs que difon i, finalment, el seu impacte.

QUAN VA ACTIVAR-SE LA INICIATIVA DE LA XCADE: PER QUÈ EL12-M?

Hi ha qui exposa que la circumstància (el moment) en què apareix un moviment explica en gran mesura el perquè i el com (Tarrow, 1997). Entenem per «circumstància» la conjuntura –en l'argot dels sociòlegs, estructura d'oportunitats polítiques (EOP)– que fa possible l'aparició dels moviments.

L'estructura d'oportunitats polítiques és el conjunt de dimensions consistents de l'entorn polític que fomenten o desanimen la mobilització. Així, aquesta

El «moviment de la consulta del deute» va aconseguir realitzar la consulta a 208 municipis del principat i va obtenir 462.373 vots.

Hi ha qui exposa que la circumstància (el moment) en què apareix un moviment explica en gran mesura el perquè i el com.

manera d'explicar un moviment social posa èmfasi en els recursos (o dificultats) aliens al moviment. És a dir, que emfasitza aquelles oportunitats o dificultats que es donen en una determinada situació independentment de la iniciativa que llança el moviment.

D'entre les oportunitats es parla de situacions com ara: a) l'aparició d'aliats potencials (advocats amics, organitzacions properes, polítics de bon rotllo); b) els canvis d'alineaments governamentals, ja sigui per consciència o per vots, que obren portes a la negociació o al diàleg; c) possibles divisions entre els qui manen; o d) l'aparició d'un tema a nivell internacional que fa que ja hi hagi certa campanya latent i que es pugui parlar d'efecte bola de neu o dominó. Els canvis en algun d'aquests supòsits poden generar oportunitats que incentivin que s'endegui algun tipus d'acció col·lectiva.

Amb tot, també s'han d'observar (a més de l'aparició d'oportunitats) altres elements més estables, com ara la força o la debilitat de l'Estat, la dinàmica del sistema de partits, la distribució i l'organització territorial del poder (si aquest és més o menys centralitzat), o la tendència de les autoritats a emprar la violència i la repressió.

En aquest sentit, cal veure quina era la conjuntura en què la XCADE va plantejar realitzar la Consulta Social. Es tractava d'una conjuntura electoral on el partit de dreta (Partido Popular) figurava com a guanyador a totes les enquestes.

Realitzar una activitat com la Consulta en aquest marc suposava riscos i oportunitats. Entre els riscos figuraven el perill de veure's engolida per la dinàmica de campanya electoral (en cas que un partit s'apropiés la iniciativa), la dificultat d'obtenir un espai mediàtic (que en aquelles dates estava centrat en els partits i els seus líders) i, sobretot, la possibilitat que l'Estat declarés la iniciativa il·legal i prohibís el seu

La XCADE va plantejar realitzar la Consulta Social en una conjuntura electoral on el partit de dreta figurava com a guanyador a totes les enquestes.

Entre els riscos de la Consulta figuraven el perill de veure's engolida per la dinàmica electoral, la dificultat d'obtenir un espai mediàtic i la possibilitat que l'Estat la declarés il·legal.

desenvolupament –tal com va succeir a última hora amb la sentència de la Junta Electoral Central.

A favor de la Consulta cal destacar la dificultat que suposava per als partits en campanya (sobre tot els de centre i esquerra) desautoritzar una iniciativa que parlava de valors i de solidaritat, i que gaudia de simpatia entre determinats polítics (sempre a títol individual). Alhora, per la majoria de partits d'àmbit nacional català la demanda els semblava relativament còmoda (les competències del que es demanava interpellaven l'Estat) i, per tant, aquests sempre van mostrar-se força favorables a la iniciativa, tot apel·lant qüestions morals.

És en la mateixa direcció que podem interpretar el diferent to de les respostes rebudes per part del Síndic de Greuges i del Defensor del Pueblo quan la XCADE va voler recórrer la sentència de la Junta Electoral Central que prohibia la Consulta, malgrat que el resultat final va ser el mateix: no volien intervenir i tiraven pilotes fora. Així, el primer va ser cordial i va dir: «amb independència de la simpatia amb què podem contemplar la vostra iniciativa en tant que persegueix la millora de la condició de vida dels ciutadans del món, i pel que representa de demostració de desig de participació dels joves... la nostra intervenció no pot anar més enllà d'oferir-vos elements de reflexió»; mentre que el Defensor del Pueblo ho va enllestir dient: «esta institución no considera posible su intervención en relación al asunto planteado».

Pel que fa a la disposició favorable d'algunes personalitats i forces polítiques, cal dir que el fet que l'acció en qüestió fos l'exercici del dret a expressar-se a través del vot suposava reforçar una pràctica de participació no només acceptada, sinó també institucionalitzada. Insistent en aquest darrer punt s'ha d'assenyalar que era difícil per a les autoritats «criminalitzar» la consulta que demanava a la gent que fes la mateixa acció que preconitzaven els partits (partici-

A favor de la Consulta cal destacar la dificultat que suposava pels partits en campanya desautoritzar una iniciativa que parlava de valors i de solidaritat.

Era difícil per les autoritats «criminalitzar» la consulta que demanava a la gent que fes la mateixa acció que preconitzaven els partits: votar.

Entre els aliats van figurar molts ajuntaments, agrupacions i organitzacions locals de reconegut prestigi.

Debatre si la Consulta va ser factible gràcies a la conjuntura o a la voluntat obstinada del nucli emprenedor és reobrir la discussió de l'ou i la gallina.

par a través de l'acte de votar) encara que fos en una iniciativa de caire alternatiu i es demanés la condonació del deute extern contret pels països pobres amb l'Estat espanyol.

Juntament amb determinats partits, entre els aliats també van figurar molts ajuntaments, agrupacions i organitzacions locals de reconegut prestigi (que en moltes contrades van esdevenir entitats locals observadores de la Consulta), així com un sector de la judicatura.

De totes maneres, si bé és cert que la conjuntura oferia oportunitats, cal exposar que les oportunitats tenen un fort component subjectiu: el que per uns són oportunitats, per altres poden percebre's com a perills. En aquesta direcció cal exposar –tal com diuen els teòrics Gamson y Meyer (1999)– que «les oportunitats polítiques obren el camí per a l'acció política, però els moviments socials també en són responsables».

Sobre aquest debat cal destacar la intensa discussió que va haver-hi durant els mesos de setembre i octubre de l'any 1999 sobre si era viable proposar i endegar una iniciativa tan pretensiosa com la realització d'una consulta social que coincidís amb les Eleccions Generals del 12-M. Hi havia qui creia que es donaven les condicions per dur-la a terme i altres que pensaven el contrari. Per tant, debatre si va ser factible gràcies a la conjuntura o a la voluntat obstinada del nucli emprenedor és reobrir la discussió de l'ou i la gallina.

**QUÈ VA FER LA XCADE:
PER QUÈ TANTA MOGUDA?**

Hem dit que els moviments socials sovint apareixen degut a les oportunitats que ofereix el medi. Amb tot, és precís apuntar que el seu desenvolupament ve determinat per les seves pròpies accions. Unes accions que s'inscriuen i es transmeten culturalment.

Cada grup i cada moviment té una història –i una memòria– pròpia de l'acció col·lectiva. El conjunt d'accions –qualificades per Charles Tilly (1978) com el «repertori de confrontació»– d'un moviment són, generalment, l'instrument en base al qual aquest exerceix la funció de lideratge que pretén estimular la mobilització i la simpatia de la gent. És en aquest sentit que el teòric Albert Hirschman (1982) exposa que l'acció col·lectiva no s'ha de considerar solament com un cost, sinó que a vegades pot esdevenir quelcom excitant, arriscat i atractiu per un nombre considerable de simpatitzants.

Alhora, l'acció s'empra per comunicar les exigències dels moviments socials i per vincular els organitzadors amb els nous membres que hi participen. Així, l'acció col·lectiva suposa, sobretot, una demostració de força numèrica i de solidaritat que pot convèncer els participants que són molt forts, tot generant un simbolisme –més o menys radical– del que en pot sortir fins i tot una identitat. Així, l'aspecte més bàsic de l'acció és la seva capacitat per desafiar les autoritats, per reivindicar quelcom que els canals institucionals no permeten, alhora que crea incertesa i potencia la solidaritat dels membres.

En aquesta línia, la celebració de la Consulta Social un cop prohibida per la Junta Electoral Central va suposar un desafiament de gran abast a les autoritats; va generar una notable incertesa sobre el seu desenllaç (fins el punt d'ajornar una setmana la seva celebració en els llocs amb menys organització i on els adversaris eren més forts); i de gran solidaritat entre els membres –tan gran com el desafiament al qual s'enfrontaven.

Pel que fa al «repertori», la XCADE sempre va evitar les accions violentes, però va emprar de forma sistemàtica formes no convencionals –com les assemblades, les cartes als diaris, els faxos, els missatges, les manifestacions al carrer i les accions espec-

L'acció col·lectiva no s'ha de considerar solament com un cost, sinó que a vegades pot esdevenir quelcom excitant, arriscat i atractiu.

La celebració de la Consulta Social un cop prohibida per la Junta Electoral Central va suposar un desafiament de gran abast a les autoritats.

La XCADE va dissenyar contínuament accions capaces d'atreure l'atenció dels mitjans.

Una manifestació al centre de la ciutat de Barcelona va aplegar a 15.000 persones i va finalitzar amb l'acte simbòlic de «l'enterrament del deute».

taculars de caire mediàtic i festiu. Així, fins el dia 11 de març la Consulta va aparèixer 19 vegades en mitjans de premsa estatal, va aconseguir 29 entrevistes a ràdios també de caire estatal i 16 aparicions en les cadenes de televisió d'àmbit català i estatal.

En la línia exposada, la XCADE va treballar a fons per fer-se amiga dels mitjans malgrat que aquest «matrimoni d'interessos» era una aposta força arriscada. Per això va dissenyar contínuament accions capaces d'atreure l'atenció dels mitjans. Amb aquesta intenció la Xarxa va realitzar, a més de concerts, acampades i obres de teatre, aquestes accions de marcat caràcter escènic:

- Una penjada de pancartes a 30 poblacions de Catalunya anunciant que el municipi en qüestió s'adheria a la celebració de la Consulta el dia 12 de febrer.

- Una manifestació al centre de la ciutat de Barcelona, convocada juntament amb SOS Racisme, que va aplegar 15.000 persones i que va finalitzar amb l'acte simbòlic de «l'enterrament del deute».

- Una penjada de pancartes i persones sobre l'Arc de Triomf de Barcelona.

- El cobriment de la plaça Catalunya amb el símbol de la Consulta de 1.500 m².

- Una penjada entre les dues torres més altes de la Sagrada Família en protesta a la resolució de la Junta Electoral Central que prohibia la celebració de la Consulta.

COM VA ORGANITZAR-SE LA XCADE: PER QUÈ TANTA I TANTA REUNIÓ?

Una de les preguntes essencials dels moviments és: com difonen els missatges?, com es coordinen? i com mantenen l'acció col·lectiva una vegada s'ha posat en marxa l'activitat?

La veritat és que la forma com s'organitza un moviment molt sovint determina el curs, el contingut i els resultats de la seva acció. Per això la forma en què es prenen les decisions té conseqüències importants en relació a la seva capacitat d'obtenir recursos i de mobilitzar els possibles simpatitzants, a la vegada que influeix en el grau de legitimitat que s'obté respecte a la societat, ajudant (o dificultant) la capacitat de relacionar-se amb altres actors.

Així, els que es pregunten «com s'ho munten els moviments?» estudien el que s'anomena «estructures de mobilització», definides com «aquells canals col·lectius, tant formals com informals, a través dels quals la gent pot mobilitzar-se i implicar-se en l'acció col·lectiva» (McAdam, McCarthy i Zald, 1999). Amb l'estudi de les estructures de mobilització es pretén veure què facilita la consolidació d'un moviment, la seva cohesió i la seva eficàcia.

Anem a veure, doncs, quins són els elements més importants de les estructures de mobilització:

a) L'agència del moviment:

Els teòrics dels moviments socials sostenen que perquè hi hagi algun tipus d'acció col·lectiva és necessària la presència d'un «nucli dur» que exerceixi (encara que sigui tàcitament) una funció de liderat, que doni coherència a les propostes i que interactuï amb la resta de l'entorn organitzatiu per reclutar membres. Segons molts autors, el que distingeix els moviments socials d'altres institucions és que els moviments socials són construccions col·lectives que pivoten (sense una estructura formal) al voltant de grups de persones disposades a adoptar riscos (Ibarra i Tejerina, 1998). És aquest grup –que la literatura del gremi anomena «els matiners» o «el nucli dur»– el que es convenç que hi ha més oportunitats que riscos, el que elabora un discurs mobilitzador i el que fa

Amb l'estudi de les estructures de mobilització es pretén veure què facilita la consolidació d'un moviment, la seva cohesió i la seva eficàcia.

Els teòrics dels moviments socials sostenen que perquè hi hagi algun tipus d'acció col·lectiva és necessària la presència d'un «nucli dur» també anomenat «matiners».

En la Consulta cal destacar els matiners del grup «0,7% i més» de Lleida i de la Plataforma ADEU, els equips de coordinació territorial de Barcelona, Terrassa, Sant Cugat, Reus i Girona, i els 208 nodes locals que van a obtenir voluntariat per dur a terme la Consulta.

els contactes necessaris amb la xarxa associativa preexistent perquè pugui al·lugar al tren de la iniciativa. Així, cal destacar en primer lloc els matiners del grup «0,7% i més» de Lleida i de la Plataforma ADEU; després, els equips de coordinació territorial de Barcelona, Terrassa, Sant Cugat, Reus i Girona, i en tercer lloc, els 208 nodes que van ser els nuclis locals que es van comprometre a obtenir voluntariat per dur a terme la Consulta.

b) La forma de reclutament:

Més enllà de l'entorn organitzatiu, els qui decideixen participar o no en una acció són els individus i, per això, és important veure com es realitza el seu reclutament. Hi ha qui diu –seguint les hipòtesis de Mancur Olson (1965)– que els individus només participen en una acció si hi tenen interessos directes o que els obliguen. Amb tot, d'altres exposen que el procés de mobilització social no es realitza a través de càlculs racionals ni d'interessos, sinó en base a la implicació de certes «comunitats sensibles» –o xarxa associativa– que confeccionen un coixí que en determinades circumstàncies activa els individus que la conformen per raons de bé comú i de compromís (Tarrow, 1997:54).

D'aquesta manera, el compromís i la participació apareixen a partir de xarxes socials. En aquest sentit podem dir que són els processos grupals els que transformen el potencial per a l'acció en participació. Aquesta constatació ens porta a veure que en la societat hi ha un gruix d'organitzacions (ONG, esplais, parròquies, associacions de veïns, sindicats, associacions escolars, agrupaments...) que exerceixen una funció d'«epidermis social». És des d'aquesta base social difosa que la XCADE va poder anar activant els milers de membres que van participar en la Consulta Social.

Va ser el nucli dur de la XCADE (a través de les coordinadores territorials esmentades i de les deu coordinadores de districte de Barcelona ciutat) qui va anar teixint un piló de contactes amb la intenció de connectar-se amb membres d'altres organitzacions associatives que en aquells moments van servir d'interlocutors per activar una comunitat de membres que d'altra forma hagués estat impossible.

I és que sovint no són els individus, sinó les associacions primàries –a través dels contactes cara a cara dels qui es professen confiança– les que aporten la solidaritat en base a la qual s'activa l'acció col·lectiva. Així, van ser associacions com ara Banyoles Solidària, els escoltes de Sant Cugat, les CVX (comunitats de vida cristiana) o La Barrina a Barcelona les qui van nodrir de membres la iniciativa de la Consulta Social un cop els emprenedors de la XCADE van convèncer els interlocutors de cada una de les agrupacions ja constituïdes que la proposta era un repte que valia la pena. Sense aquesta dinàmica és difícil comprendre la mobilització a Catalunya de més de 10.000 persones voluntàries que van estar presents a 1.511 meses electorals sense comptar amb cap incentiu monetari –tot el finançament va anar destinat a imprimir 200.000 tríptics, 50.000 cartells, 1.100.000 fulls volants, 50.000 adhesius i 1.500.000 paperetes.

Així, els nuclis on la gent es va comprometre en l'aventura de la Consulta van ser les agrupacions ciutadanes preexistents. En aquest sentit, la major o menor densitat d'associacions ciutadanes en un espai determinat va esdevenir un dels elements centrals per obtenir nous membres.

a) Les formes d'enllaç entre moviments:

Un cop localitzades les associacions «amigues» cal veure també què fa possible que puguin coordinar-se de forma ordenada i respectuosa. En aquesta

Sovint no són els individus, sinó les associacions primàries les que aporten la solidaritat en base a la qual s'activa l'acció col·lectiva.

Els nuclis on la gent es va comprometre en l'aventura de la Consulta van ser les agrupacions ciutadanes preexistents.

Perquè qualli un moviment és necessari que hi hagi una «connexió» entre els membres, les associacions que componen el moviment i el nucli dur.

direcció no només és necessari aconseguir aliats i reclutar activistes, perquè funcioni una iniciativa també és vital observar com es manté la cohesió i el diàleg.

Perquè qualli un moviment és necessari que hi hagi una «connexió» entre els membres, les associacions que componen el moviment i el nucli dur, amb l'objectiu de coordinar-lo i mantenir la seva supervivència. Òbviament, en aquesta tasca sempre hi ha el dilema sobre la necessitat que els vincles siguin suficientment fermes com per resistir les exigències de la iniciativa, però prou flexibles com per a canviar segons les circumstàncies i donar llibertat de moviment als activistes de base.

En el cas de la XCADE, més enllà dels primers contactes personals es va emprar internet (a través de les llistes de distribució *llistadeute* i *consultadeuda*). D'aquesta manera, tota la informació processada s'anava penjant a les pàgines web, alhora que totes les comandes, iniciatives, problemes, dubtes i consultes es resolien a través de les llistes de distribució de correu electrònic.

Amb tot, tal com exposa un dels màxims teòrics de la globalització (Castells, 1998), no es pot dir que les comunitats són producte d'internet. Internet és només un instrument que desenvolupa i ajuda a comunicar-se, però no un instrument que canviï les conductes: només les amplifica. És el que anomena «quan més, més», és a dir, que quan més xarxa social hi ha, més pot emprar-se internet; i quan més s'utilitza internet, més es reforça la xarxa física. En aquest sentit, si bé és important tenir en compte la xarxa virtual per comprendre els moviments socials, és necessari observar prèviament l'existència d'una xarxa associativa, d'un nucli dur i d'uns valors. I la presència d'aquests elements no és pas fruit de l'electrònica, sinó del tipus de socialització que realitzen les persones en el seu entorn més proper.

Si bé és important tenir en compte la xarxa virtual per comprendre els moviments socials, és necessari observar prèviament l'existència d'una xarxa associativa.

Per això, a més del diàleg virtual, l'òrgan que vertebrava i donava legitimitat a la Xarxa era l'Assemblea de Catalunya, dins la qual es discutien totes les decisions vinculants i en la qual participaven directament els delegats dels municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, del Vallès, de l'Anoia, del Maresme i d'Osona, i la resta dels municipis actuaven a través de representants.

Pel que fa als espais físics, la XCADE tenia tres eixos: la Càtedra UNESCO de la UPC era la seu oficial de la Consulta a Catalunya i el nucli central de la infraestructura virtual; el Casal del Consell de la Joventut de Barcelona era l'espai de consultes, demandes i gestió; i la seu de l'ONG Servei Civil Internacional (SCI) era el punt de trobada per fer les assemblees.

QUÈ VA PREDICAR I QUÈ VOLIA LA XCADE: AMB QUI I CONTRA QUI?

Més enllà de tot l'exposat, perquè existeixi algun tipus de mobilització és imprescindible que la gent se senti agreujada i cregui que l'acció col·lectiva pot contribuir a solucionar la situació.

Ahora, la coordinació no depèn només dels trets estructurals de la societat sinó també de les percepcions i les cosmovisions compartides o, tal com ho qualifiquen diversos teòrics (Snow i Benford, 1988), dels «marcs cognitius». Els marcs cognitius són com les lents a través de les quals es perceben les oportunitats. Són els discursos culturals per descriure significats compartits els que impulsen les persones a l'acció, ja que la simple existència d'injustícies no és condició suficient per a que emergeixi una mobilització social. Ha d'existir una consciència de la situació, una interpretació que la relacioni amb determinades polítiques i un discurs que justifiqui, dignifiqui i animi l'acció.

L'òrgan que vertebrava i donava legitimitat a la Xarxa era l'Assemblea de Catalunya, dins la qual es discutien totes les decisions vinculants.

Perquè existeixi algun tipus de mobilització és imprescindible que la gent se senti agreujada i cregui que l'acció col·lectiva pot contribuir a solucionar la situació.

Pel que fa a les funcions dels marcs cognitius les més importants són:

- explicar la realitat a través de determinats valors;
- elaborar diagnòstics que impliquen, tant la identificació d'un problema, com l'atribució de culpabilitat o causalitat; i
- mobilitzar a partir d'assenyalar la rellevància que té l'acció col·lectiva per al món.

Els moviments socials són creadors de significats amb l'objectiu de desafiar el discurs dominant i exposar una forma alternativa de definir i interpretar la realitat.

En el cas de la XCADE el discurs partia de l'existència d'un món dividit entre un Nord poderós i un Sud dependent.

En aquest sentit, generalment s'ha definit els moviments socials com a creadors de significats amb l'objectiu de desafiar el discurs dominant i exposar una forma alternativa de definir i interpretar la realitat. Així, els moviments socials donen sentit a la militància alhora que accentuen la gravetat d'una situació i redefeixen com injust allò que fins llavors era considerat desafortunat. Però no és fàcil convèncer de què les indignitats de la vida quotidiana no estan escrites en els estels, sinó que es poden atribuir a determinades decisions, *status quo* i voluntats, i que poden canviar-se a través de l'acció col·lectiva.

En el cas de la XCADE (en convocar la ciutadania a la Consulta Social) el discurs partia de l'existència d'un món dividit entre un Nord poderós i un Sud dependent, on els països del Nord concentren la riquesa i controlen les institucions multilaterals (com el Banc Mundial o el Fons Monetari Internacional) que dicten les polítiques que impedeixen el desenvolupament dels països del Sud. El que la XCADE exposava era una visió de l'estat del món a través d'un diagnòstic on l'actitud de les autoritats del Nord és una de les raons de la situació de misèria que viu la majoria dels habitants del Sud.

Així, el que la XCADE volia exposar era que la pobresa i la misèria que avui pateix el 68% de la població del planeta no és una fatalitat, sinó el fruit d'un

ordre que pot canviar-se si es lluita en la direcció adequada –per exemple, participant en la Consulta Social per l'Abolició del Deute Extern.

En aquest sentit, la XCADE interpretava la realitat (un món dividit entre el Nord i el Sud), feia un diagnòstic (la necessitat de canviar les polítiques de domini del Nord vers el Sud) i exposava possibles mesures concretes (l'abolició del deute) que només podrien aconseguir-se a través de la mobilització ciutadana, com ara la convocatòria d'una consulta social.

Però perquè la gent es sumés a aquesta iniciativa era necessari elaborar un discurs que mobilitzés la ciutadania. I aquest va ser un discurs que apel·lava a la urgència i a la possibilitat d'obtenir un impacte a la societat i a les institucions. La urgència provenia del fet que era precís actuar en aquella oportunitat (el 12-M), ja que aquell era un moment crucial que si no s'aprofitava, s'hauria d'esperar quatre anys més per trobar-ne un de semblant. Alhora, aquesta fita es relacionava amb el fet que la Consulta coincidia amb altres iniciatives que tenien intencions semblants –ens referim a la campanya Jubileu 2000 i a les propostes HIPC (*Heavily Indebted Poor Countries*) per reduir el deute dels països pobres més endeutats.

En aquesta línia, els activistes de la XCADE van intentar oferir un panorama on era possible una alternativa que només podria aconseguir-se a través de l'acció. I l'acció, en aquell moment, era la de participar en l'organització de la Consulta Social per l'Abolició del Deute Extern a través de tres preguntes concretes:

1. ¿Està a favor que el govern espanyol cancel·li totalment el deute extern que mantenen amb ell els països empobrits?
2. ¿Està a favor que l'import del pagament anual del deute cancel·lat es destini per part de les poblacions dels països empobrits per al seu propi desenvolupament?

Els activistes de la XCADE van intentar oferir un panorama on era possible una alternativa que només podria aconseguir-se a través de l'acció. I l'acció, en aquell moment, era la de participar en l'organització de la Consulta Social per l'Abolició del Deute Extern.

3. ¿Està a favor que els tribunals investiguin l'enriquiment il·lícit que els poderosos del Nord i del Sud vénen fent dels fons prestats, i que aquesta quantitat sigui retornada als seus pobles?

L'única manera de transformar quelcom parteix de la base de creure-ho prèviament.

Tal com diu Weber «(...) en aquest món no s'aconsegueix mai allò possible si no s'intenta l'impossible una i altra vegada...».

Òbviament aquests arguments formen part d'una visió que sobreestima l'existència d'oportunitats. Però cal dir que l'única manera de transformar quelcom parteix de la base de creure-ho prèviament. De fet, només les percepcions poc realistes del que és possible poden alterar la realitat... Es tracta de dir un cop més la frase: «ho vam aconseguir perquè no sabíem que era impossible!». I si bé aquesta sentència pot semblar un xic bleada, en el fons es tracta del mateix principi que apel·la Max Weber en l'últim paràgraf del seu assaig *La política com a vocació* on exposa que: «la política consisteix en una dura i prolongada penetració a través de múltiples resistències (...) És completament cert, i això ho prova la història, que en aquest món no s'aconsegueix mai allò possible si no s'intenta l'impossible una i altra vegada...».

I DESPRÉS DE TANT MERDER, QUÈ S'HA ACONSEGUIT?

No és fàcil fer un balanç dels resultats d'un moviment social com ara el de la XCADE. En primer lloc perquè els seus fruits són múltiples i no pas tots mesurables. Com poden mesurar-se els vincles de solidaritat generats després de la Consulta Social o la tasca de sensibilització realitzada? Com cal mesurar la cohesió de la xarxa associativa o l'experiència dels qui ho van viure?

En tot cas, si bé semblaria que només és mesurable la disposició de les autoritats a abolir el deute, cal dir que hi ha altre tipus de resultats, tant a nivell intern (dins de la XCADE) com extern (a la societat en

general i a les autoritats en particular). Això és el que volem mostrar a través d'aquests quadres.

Resultats a nivell intern de la XCADE:

Tipus d'impacte	
Simbòlic	<ul style="list-style-type: none"> – Major conscienciació dels membres – Creació de xarxa entre associacions – Resolució d'una fita (autoestima) – Aprenentatge de relacionar-se amb autoritats
Institucional	<ul style="list-style-type: none"> – Capacitat de coordinació d'associacions amb el Tercer Sector (entitats de serveis, ONG, etc.) – Capacitat d'enfrontar-se a les institucions – Capacitat de fer aliats en el món institucional
Substantiu	<ul style="list-style-type: none"> – Obtenció d'espais nous (l'Observatori del deute) – Obtenció de confiança per part del Tercer Sector

Resultats a nivell extern: la societat i les autoritats

Tipus d'impacte	En la societat	En les autoritats
Simbòlic	<ul style="list-style-type: none"> – Major conscienciació de la ciutadania – Percepció que es poden fer accions alternatives i massives – Emergència pública de la xarxa associativa 	<ul style="list-style-type: none"> – Conscienciació que els temes de solidaritat mobilitzen la ciutadania
Institucional	<ul style="list-style-type: none"> – Percepció que es poden fer demandes a les autoritats 	<ul style="list-style-type: none"> – Necessitat de negociar amb la xarxa associativa
Substantiu	?	?

2.4 Euskal Fondoa: de teixit social a ens municipalista

FUNDACIÓ I EVOLUCIÓ

Euskal Fondoa és el fons basc de cooperació i el principal referent de base municipalista de la cooperació basca.

Euskal Fondoa és el fons basc de cooperació i el principal referent de base municipalista de la cooperació basca. Els seus fundadors, el 1988, van ser persones lligades a la solidaritat internacional en el marc dels esdeveniments que passaven a Amèrica Central, especialment la Revolució Sandinista. Moltes *brigades* van viatjar a Nicaragua per donar suport a aquesta revolució, van ser aquests brigadistes els que van impulsar la creació d'un àmbit de recolzament i ajuda a la població nicaragüenca.

Ja des dels seus inicis, el fons basc aconsegueix el suport d'alguns municipis de la Comunitat Autònoma Basca; el primer projecte que es du a terme a través del fons és la formació d'un centre escolar. En el marc d'aquests esdeveniments Euskal Fondoa es forma com un patronat al qual, a través de les seves quotes i la seva feina, s'incorporen persones lligades als àmbits intel·lectuals, culturals i municipals. La personalitat jurídica serà de fundació i els membres de l'entitat són persones a títol individual amb capacitat per implicar altres persones i institucions.

La personalitat jurídica d'Euskal Fondoa serà de fundació i els membres de l'entitat són persones a títol individual amb capacitat per implicar altres persones i institucions.

Des d'un principi, doncs, alguns ajuntaments subvencionen programes del patronat. Es comença a produir una implicació directa de la institució en les tasques d'acció exterior. A finals dels anys 80 alguns col·laboradors qualificats comencen a formar part del patronat, coincidint amb la creixent implicació dels municipis. A principis dels 90 hi ha vint municipis que col·laboren en el finançament de projectes i accions, als quals hem de sumar, també, cent socis col·laboradors particulars i una trentena de col·laboradors professionals.

Els municipis cada vegada prenen més força dins

la Fundació; realitzen trobades cada vegada més freqüents entre representants de les comunitats del Nord i del Sud; celebren seminaris de sensibilització i cada vegada s'impliquen més en les tasques de cooperació i solidaritat. El 1993 se signa la Carta de Erandio, un manifest sobre cooperació –signat per prop de 15 ajuntaments– que serà l'inici de la «municipalització» d'Euskal Fondoa, dins un procés d'augment paulatí del paper dels ens municipals dins l'entitat.

Entretant, Euskal Fondoa entra a formar part de la coordinadora d'ONG tot presentant-se a les convocatòries com una organització més.

L'estreta relació amb els municipis també fa que entri a formar part de la xarxa de municipis internacional, dins del Consorci de Ciutats i Desenvolupament i dins del Consorci d'Institucions Municipals a nivell internacional. En l'àmbit estatal, i paral·lelament a les actuacions a Euskadi, es crea la Xarxa Municipal Cooperant, que s'articula amb la resta d'ONG, mentre a Catalunya es consolida el Fons Català de Cooperació.

L'àmbit d'actuació d'Euskal Fondoa sobrepasa la zona de l'Amèrica Central. Arrel de l'ampliació de l'àrea geogràfica, el 1992 se'n decideix modificar el nom, els estatuts i l'estructura interna. A partir d'aquest moment s'anomenarà Fons Basc de Cooperació amb Llatinoamèrica.

Pel que fa al seu caràcter, es confirma la seva vocació municipalista, ja que el seu tret específic és la labor conjunta amb els municipis bascos. Durant el 1994-95, es du a terme un debat que desemboca en la fi del caràcter mixt d'Euskal Fondoa i obre el pas a l'Associació de Municipis Bascos Cooperants. Així, Euskal Fondoa deixa de ser una fundació i una ONG.

Aquest és el punt d'inflexió més important del procés del Fons Basc de Cooperació amb Llatinoamèrica, durant el qual la seva personalitat jurídica canvia

El 1993, la Carta de Erandio, –signada per prop de 15 ajuntaments– serà l'inici de la «municipalització» d'Euskal Fondoa.

Durant el 1994-95, es du a terme un debat que desemboca en la fi del caràcter mixt d'Euskal Fondoa i obre el pas a l'Associació de Municipis Bascos Cooperants.

Dins l'àmbit espanyol, Euskal Fondoa i el Fons Català de Cooperació portaran la iniciativa de la solidaritat de base municipal.

radicalment i, de ser una fundació amb socis i patrons a nivell individual i municipal, passa a ser un espai de coordinació d'ens municipals.

El 1995 es crea la Confederació de Fons de Cooperació d'àmbit estatal. Euskal Fondoa, que en forma part, assumeix les funcions de secretaria i la presidència l'assumeix el Fons Català de Cooperació. Aquests dos ens seran els que portaran la iniciativa dins l'àmbit espanyol, bona mostra de la fortalesa de la seva vocació municipalista de la solidaritat.

Euskal Fondoa també forma part de la Federació Espanyola de Municipis i Províncies (FEM), dins la qual participen tots els fons. A la FEM hi ha un cert debat intern de contraposició entre la visió centralitzada i la vocació més autònoma de cadascun dels fons regionals. Dins de la Confederació de Fons de Cooperació es mantenen els elements comuns i s'estableix una única interlocució amb determinades instàncies estatals i europees, associacions, etc.

ORGANITZACIÓ INTERNA

L'Assemblea General és l'òrgan suprem d'Euskal Fondoa; està constituïda per tots els representants de les institucions que la integren i la seva celebració pot ser de caràcter ordinari o extraordinari. La Junta Directiva es constitueix seguint criteris demogràfics, territorials i polítics que representin la pluralitat del conjunt d'entitats locals basques.

Cal destacar l'esforç d'Euskal Fondoa per integrar tots els representants polítics a l'hora d'elaborar les polítiques d'actuació.

Cal destacar l'esforç d'Euskal Fondoa per integrar tots els representants polítics a l'hora d'elaborar les polítiques d'actuació. Fins i tot quan les forces polítiques no tenen representació en algun municipi, dins d'Euskal Fondoa en tenen.

Malgrat les dificultats en la presa de decisions dins d'un programa polític tan heterogeni i polaritzat com el que hi ha a Euskadi, l'experiència sempre ha estat gratificant, tot posant en relleu el respecte i l'esforç

dels representants per desenvolupar una tasca seriosa dins l'àmbit de la cooperació.

Actualment el nombre de socis d'Euskal Fondoa és de 57 membres pertanyents a la Comunitat Autònoma Basca. S'inclouen les tres capitals dels territoris històrics i la Diputació Foral d'Araba.

Cal destacar que, dins l'associació, municipis com el de Vitoria, amb un paper destacat en el món de la cooperació, actua en igualtat de condicions amb municipis molt petits com el de Lasarte-Oria. A l'hora de mesurar el «nivell de solidaritat», tot posant en relació les aportacions de cada municipi respecte al nombre d'habitants, és curiós observar com alguns municipis molt petits realitzen aportacions quantitativa-ment més altes que molts municipis més grans.

RENDIMENTS

Podem situar el naixement d'Euskal Fondoa en els inicis de les polítiques de cooperació institucionals a Euskadi. Això vol dir que la feina en la dimensió conceptual és bàsica; la sola existència d'una entitat jurídica que treballa el tema de la solidaritat i la cooperació és un missatge clar que, com veurem més endavant, estén el seu discurs fins a horitzons molt amplis.

La capacitat de les primeres persones que integren la Fundació per transmetre el seu discurs a la societat civil i a les agendes polítiques municipals és realment alta i està acompanyada de l'onada de solidaritat que, a principis dels anys noranta, situa el tema al centre de molts debats.

Euskal Fondoa no és l'únic actor que ho fa, però la capacitat expansiva de les persones que es vinculen al discurs de la solidaritat i la cooperació arreu de l'Estat acaba generant un discurs que cala dins la societat i les institucions en molt pocs anys.

A través d'aquest discurs es generen rendiments

Actualment, el nombre de socis d'Euskal Fondoa és de 57 membres pertanyents a la Comunitat Autònoma Basca.

La capacitat de les primeres persones que integren la Fundació per transmetre el seu discurs a la societat civil i a les agendes polítiques municipals és realment alta.

Si Euskal Fondoa, als seus inicis, va ser una entitat de la societat civil, s'ha vist convertida en una coordinadora de municipis amb una personalitat jurídica diferent.

La predisposició de l'Ajuntament per treballar qüestions solidàries fa que ell mateix impulsi polítiques de cooperació per iniciativa pròpia.

substantius cada vegada més grans. La vocació organitzativa dels ens municipals al voltant d'Euskal Fondoa és tan intensa que, el 1995, els ajuntaments canvien la seva personalitat jurídica i es fan càrrec d'una fundació que, des del seu naixement, tenia vocació municipalista. Destinar fons a la cooperació, iniciar processos de convocatòries de subvencions, firmar agermanaments amb municipis del Sud entre altres coses són alguns exemples dels canvis substantius que realitzen les polítiques públiques respecte les polítiques de solidaritat. Euskal Fondoa és un puntal per aquest procés als municipis bascos, però també és un motor per als municipis de la resta de l'Estat que es veuen arrossegats a la mateixa dinàmica.

Pel que fa a la dimensió operativa, curiosament hi ha un cas en què la direcció és inversa. Si Euskal Fondoa, als seus inicis, va ser una entitat de la societat civil, s'ha vist convertida en una coordinadora de municipis amb una personalitat jurídica diferent. És un cas realment estrany de rendiments operatius en la direcció inversa a l'habitual; però, al cap i a la fi, els resultats són favorables a les persones que en un primer moment van pensar que calia organitzar la solidaritat des de la vocació municipalista.

2.5 L'Ajuntament de Vitoria-Gasteiz i la xarxa de solidaritat internacional

Dins l'Ajuntament de Vitòria els gestos de solidaritat són anteriors a la resposta econòmica. L'any 1986 es va dur a terme una campanya d'acollida d'infants saharauis a les llars de la ciutat i el 1987 es va signar l'agermanament amb la Dira de la Güera. La predisposició de l'Ajuntament per treballar qüestions solidàries fa que ell mateix impulsi polítiques de cooperació per iniciativa pròpia, sense que la seva política respongui a les reivindicacions d'altres actors de la xarxa de solidaritat.

ACTORS I DISCURSOS

L'Ajuntament de Vitoria-Gasteiz aprova la primera partida pressupostària destinada a la cooperació al desenvolupament l'any 1988, tot coincidint amb l'arrencada de reivindicacions solidàries arreu de l'Estat; es descarta qualsevol altre tipus de pressió perquè, realment, la presència d'ONG a la capital era mínima en aquells moments. Si bé és cert que, dins el context que es vivia al moment (procés de descentralització), la reivindicació d'un grau més d'autonomia per als ens municipals encaixa perfectament. A tot això hi hem d'afegir la importància que va tenir en tot el procés el que aleshores era l'alcalde de la ciutat, J.A. Cuerda, un home molt sensibilitzat pel que fa als temes de cooperació al desenvolupament, la qual cosa va resultar ser un impuls molt important en la implicació de les institucions de la capital alabesa en temes de solidaritat.

La resposta inicial que es dona a les propostes de cooperació i a la Campanya del 0,7% està força marcada políticament; no podem oblidar que, a més de comptar amb el suport dels mitjans de comunicació, la campanya es desenvolupa mentre s'estaven preparant unes eleccions a Euskadi i tots els partits polítics es comprometen amb la causa. El PNB llança la proposta d'incrementar la partida pressupostària del 0,7% a l'1%, cosa que farà després de guanyar les eleccions.

Tot i que veiem clarament que és una iniciativa política més que de moviment social com a tal, hem de pensar que, a nivell simbòlic, la pressió i el gran interès que desperten els temes de solidaritat són uns ingredients excel·lents per fer una campanya electoral atractiva.

L'Ajuntament de Vitoria-Gasteiz aprova la primera partida pressupostària destinada a la cooperació al desenvolupament l'any 1988.

La resposta inicial que es dona a les propostes de cooperació i a la Campanya del 0,7% està força marcada per les eleccions autonòmiques.

El Consell Sectorial de Desenvolupament

El novembre del 1998, el ple de l'Ajuntament de Vitòria aprova per unanimitat el reglament que preveu la constitució de diversos consells, entre ells el Consell Sectorial de Desenvolupament, que es constituirà en una reunió el 21 de gener del 1999.

El Consell Sectorial de Desenvolupament representa un mecanisme dinamitzador i de participació i compta amb la representació de tots els grups polítics municipals i d'associacions.

El Consell Sectorial de Desenvolupament representa un mecanisme dinamitzador i de participació i compta amb la representació de tots els grups polítics municipals i de les associacions que hi vulguin ser presents. Actualment hi ha 27 col·lectius i associacions adherides, a més d'un representant de cada grup polític municipal. La mitjana de participació a les sessions és de prop de 15 representants, tant d'associacions com de grups polítics.

El 9% de la gestió la realitza l'Ajuntament mitjançant convenis directes amb altres municipalitats, tot i que, en la major part dels casos, contracta el mecanisme de seguiment a una ONG o a una altra persona jurídica.

La Coordinadora d'ONGD d'Àlaba

Les ONGD gestionen el 80% dels projectes de desenvolupament a través de les convocatòries anuals de l'Ajuntament.

Les ONGD són les que gestionen el 80% dels projectes de desenvolupament als quals accedeixen a través de les convocatòries anuals de l'Ajuntament; és per això que les relacions amb el consistori són molt importants. D'entre les seves funcions, trobem la de reivindicar transparència a l'Ajuntament i pressionar com a conjunt d'organitzacions, tot denunciant qualsevol irregularitat que hi pogués haver.

Malgrat l'intent de funcionar mitjançant el consens, moltes vegades han de funcionar amb mínims a causa de les discrepàncies polítiques entre les diferents organitzacions, cosa que no permet obtenir sempre un consens majoritari. S'intenten unificar criteris i treballar amb bases socials i municipalitats. Des de la

Coordinadora assenyalen el Consell Sectorial de Desenvolupament de l'Ajuntament com un òrgan eficaç que, al mateix temps, els serveix d'element de control i d'informació.

Actualment el seu repte és aconseguir que s'aprovi un protocol, unes normes d'actuació pels convenis que signa l'Ajuntament en matèria de cooperació. La idea és que s'aprovi al ple municipal, amb tots els partits i que quedi clar com, per què i amb qui s'aproven els convenis.

La idea sorgeix arrel d'un enfrontament de la Coordinadora i alguns grups polítics amb l'Ajuntament per l'aprovació d'un conveni amb una ONG danesa per realitzar un projecte a Romania. La Coordinadora considerava que els objectius de cooperació no quedaven prou clars i que no havia estat un cas transparent.

En resum, la Coordinadora té importància com a instrument canalitzador d'informació i de pressió davant l'Ajuntament i es preocupa per la qualitat de la cooperació i la transparència en les actuacions.

SENSIBILITZACIÓ

En el camp de la sensibilització, podem afirmar que a la ciutat hi ha una línia d'acció encaminada a implicar la societat alabesa. Les diferents accions que es promouen des de la municipalitat, amb el suport del teixit social, en són testimoni:

- Existeix una convocatòria específica per als projectes de sensibilització, on acostumen a presentar-se les ONG.
- Es realitzen accions conjuntes amb ONG, com la Campanya del Deute Extern o la d'emergència a l'Amèrica Central després de l'huracà Mitch, «En el ojo del huracán».
- Es fan unes jornades anuals de cooperació, dins

La Coordinadora té importància com a instrument canalitzador d'informació i de pressió davant l'Ajuntament.

En el camp de la sensibilització, podem afirmar que a la ciutat hi ha una línia d'acció encaminada a implicar la societat alabesa.

Les ONG han de realitzar una memòria dels projectes, amb la finalitat de difondre-la.

Dins l'àrea de sensibilització, es procura implicar el major nombre possible de persones i col·lectius, com ara parròquies i associacions d'immigrants.

les activitats de l'Ajuntament. El 1999, el tema va ser el dels pobles indígenes.

- Hi ha un centre de documentació sobre pobles indígenes; per dur a terme aquest projecte es va crear una associació específica i, l'any 1999, es va integrar a la UNESCO Etxea a causa de la magnitud de la infraestructura.

- L'agència d'associacions i voluntariat té l'objectiu de fomentar la solidaritat i motivar la població a col·laborar amb alguna ONG o associació.

- Als butlletins municipals s'introdueixen monogràfics amb temes de cooperació i solidaritat. Es tracta de difondre la cooperació com a instrument per a la descoberta d'altres realitats.

- S'insisteix en la idea que les ONG han de realitzar una memòria dels projectes, amb la finalitat de difondre-la.

Aquest esforç de vincular la cooperació i la sensibilització ja el trobem a les bases de la convocatòria dels projectes; un dels requisits que es demanen és que sigui una organització activa a la ciutat i s'estableix un mínim d'activitats de sensibilització que s'han d'haver fet. Aquest és un esforç que vol contribuir a fomentar la solidaritat i a propiciar la implicació de la gent en la cooperació.

Dins l'àrea de sensibilització es procura implicar el major nombre possible de persones i col·lectius, com ara parròquies lligades a missioners que viuen a països en vies de desenvolupament, associacions no definides com a ONG però que treballen en el món de la solidaritat i la cooperació i, fins i tot, associacions d'immigrants que fan xerrades de sensibilització.

RENDIMENTS

Tant pel que fa a la qualitat dels projectes –que cada vegada tenen unes formes més acurades– com

dels increments substancials dels pressupostos, sembla que la cooperació de l'Ajuntament de Vitòria està en camí d'una curosa especialització.

A Vitòria hi ha tota una xarxa de solidaritat que va des de la implementació dels projectes fins a les xerrades sensibilitzadores en temes de cooperació. Això vol dir que hi ha un grau d'incidència alt del teixit social, tant en la dimensió substantiva com en l'operativa.

En el pla conceptual, sembla ser que s'ha aconseguit atreure l'atenció dels mitjans de comunicació locals i de la població cap a tot tipus de temes de solidaritat, la qual cosa és un motiu més perquè les polítiques de cooperació de l'Ajuntament segueixin una línia de transparència i eficàcia.

A Vitòria hi ha un grau d'incidència alt del teixit social, tant en la dimensió substantiva com en l'operativa.

II. ACCIÓ COLLECTIVA I XARXA CRÍTICA ANTIRACISTA

1. Les etapes, els actors i els rendiments

1.1 Primera etapa: origen i naixement. Del 1989 al 1992

El 1989, amb la creació de SOS Racisme, podem afirmar que es comença a configurar la xarxa d'acció col·lectiva crítica (XACC) –fins llavors no hi havia cap associació específicament antiracista, sinó diverses ONG i organitzacions defensores dels drets humans. En aquesta primera etapa, d'altres actors, no pròpiament antiracistes, entren en joc en el camp de la immigració, per bé que amb uns altres discursos i un altre tipus d'accions. Estem parlant de l'assistència jurídica i laboral que ofereixen les seccions d'immigració dels diferents sindicats (UGT-AMIC, CCOO-CITE, etc.) o de l'assistència social, d'alfabetització i també jurídica que ofereixen associacions cristianes com Càritas.

La subvenció dels sindicats per poder dur a terme la seva tasca prové de fons europeus (programes Equal i Integra), del finançament dels ajuntaments de les localitats on hi ha les oficines i dels fons dels propis sindicats. Les diferents accions que duen a terme coincideixen en el seu rebuig frontal a la Llei del 85 (Ley Orgánica 7/1985 sobre los derechos y libertades de los extranjeros en España) perquè impedeix que es realitzi la integració de les persones immigrants a la societat receptora, un dels objectius pels quals ells estan lluitant. És en aquest sentit que es vol lluitar contra aquesta discriminació que provoca la desigualtat de drets fomentada per la pròpia legislació. De fet, aquests actors més «institucionalitzats» tenen un doble rol; per una banda actuen oferint serveis i

El 1989, amb la creació de SOS Racisme, es comença a configurar la xarxa d'acció col·lectiva crítica.

Els sindicats coincideixen en el seu rebuig frontal a la Llei del 85 perquè impedeix que es realitzi la integració de les persones immigrants a la societat receptora.

per l'altra encarnen un discurs contrari a la llei i a la política d'estrangeria, tot integrant la xarxa crítica antiracista.

També comencen a aparèixer les primeres associacions compostes per immigrants. Hi predominen els immigrants de Guinea Equatorial i els marroquins. En aquesta primera etapa, però, aquestes associacions no són molt significatives, ja que són més aviat poques i sovint estan integrades per una o dues persones que exerceixen una funció d'oposició política al règim que els va obligar a exiliar-se del seu país d'origen. A més, aquestes associacions no tenen un discurs antiracista ni s'ocupen d'incidir en les polítiques públiques sinó que duen a terme tasques per facilitar la integració dels seus compatriotes i, algunes vegades, programes subvencionats per les administracions per a la difusió de la seva cultura.

Durant aquesta etapa, a Catalunya es crea la Plataforma Catalunya Solidària, integrada per més de 80 entitats.

També durant aquesta primera etapa a Catalunya es crea la Plataforma Catalunya Solidària amb els Immigrants per treballar temes relacionats amb la immigració, integrada per més de 80 entitats: sindicats, entitats cristianes, partits d'extrema esquerra (com La Revolta), associacions d'immigrants, SOS Racisme, etc.

No obstant, en aquesta primera etapa dels inicis dels 90, la xarxa crítica és dèbil i està poc unida per la diferència d'interessos i objectius entre les entitats que hi treballen.

No obstant, en aquesta primera etapa dels inicis dels 90, la xarxa crítica és dèbil i està poc unida per la diferència d'interessos i objectius entre les entitats que hi treballen. Es comencen a observar els primers intents d'apoderar-se de la xarxa i, a poc a poc, la unitat es trenca. Aquesta ha estat una dinàmica constant al llarg de la curta història de la xarxa. Tot i que la Plataforma Catalunya Solidària amb els Immigrants durà a terme algunes accions, s'acabarà dissolent per l'abandonament gradual de les associacions adherides.

1.2 Segona etapa: racisme i campanyes de sensibilització. Del 1992 al 1996

La immigració augmenta (també augmenten les expulsions i el racisme), es diversifica i s'estabilitza; paral·lelament, sorgeixen noves associacions d'immigrants.

De l'extingida Plataforma Catalunya Solidària amb els Immigrants, en un primer moment en sorgirà la FCIC (Federació de Col·lectius Immigrants a Catalunya). L'any 1996 de l'entorn més radical de la FCIC naixerà Papers per a Tothom com una plataforma on s'agrupen alguns actors del moviment com la FCIC, la FAVB (Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona), Portes Obertes i algunes associacions d'immigrants. La seva forma assembleària (i sense personalitat jurídica) i oberta ha permès que hi anessin entrant i sortint diferents actors. Tant pel discurs com per la seva manera d'organitzar-se, se situa en una comunitat crítica diferent de la que conformen altres actors com SOS Racisme, els sindicats majoritaris, Càritas, etc. No obstant, en alguns casos confluirà per dur a terme protestes com són les manifestacions contra els actes racistes o, últimament, els tancaments dels «sense papers» a les esglésies de Barcelona.

A Euskadi, durant aquesta segona etapa, diferents associacions i organitzacions que estan en contacte amb la immigració decidiran establir un espai de trobada per compartir les seves experiències en el camp de la immigració. Dins del context del procés extraordinari de regularització del 1991 i d'unes Jornades sobre Migracions i Conflictes organitzades per l'institut d'estudis de la Universitat del País Basc Hegoa, es comencen a celebrar reunions a les seus de CCOO-CITE i de Càritas i sorgeix la Coordinadora de Suport als Immigrants Harresiak Apurtuz, que pretén

L'any 1996, de l'entorn més radical de la FCIC, naixerà Papers per a Tothom.

Tant pel discurs com per la seva manera d'organitzar-se, se situa en una comunitat crítica diferent de la que conformen altres actors com SOS Racisme, els sindicats majoritaris, Càritas, etc.

El febrer del 1992 SOS Racisme convoca una manifestació de rebuig al racisme, a la qual assisteixen 50.000 persones.

Durant aquests anys, creixen els moviments d'extrema dreta i els grups de caps rapats neonazis.

donar veu i cara a les persones immigrants. Aquesta coordinadora va ser presentada als mitjans de comunicació el 1995 (sense estar constituïda jurídicament) al centre cívic de la borsa a Bilbao, juntament amb un manifest de denúncia de la situació del barri de San Francisco, indret on habiten els grups més marginats de la ciutat –incloent-hi molts grups d'immigrants.

El febrer del 1992 marcarà un punt d'inflexió en la història de la xarxa crítica antiracista. L'any va començar amb un tancament d'immigrants en una església de la Meridiana; a principis d'any, a Barcelona, SOS Racisme convoca una manifestació de rebuig al racisme, a la qual s'adhereix gairebé tothom (fins i tot el PP). La manifestació, en un context de poca mobilització ciutadana, va ser tota una sorpresa i un èxit; van sortir al carrer prop de 50.000 persones. La repercussió de l'acte va ser immediata, tant a nivell mediàtic com institucional; ningú s'esperava un èxit així i els rendiments institucionals no es van fer esperar. L'endemà mateix, SOS Racisme va ser convocada a una reunió per separat amb l'Ajuntament de Barcelona i amb la Generalitat de Catalunya.

A finals d'aquest mateix any, més de 50.000 persones van sortir pels carrers de Barcelona per protestar per l'assassinat de la dominicana Lucrecia i contra el racisme. Per altra banda, durant aquests anys els moviments d'extrema dreta i els grups de caps rapats neonazis creixen i les associacions antiracistes hauran de concentrar la seva feina en la denúncia de les agressions i discriminacions racistes i, al mateix temps, desenvolupar una tasca de sensibilització de la població dels efectes positius de la immigració.

En l'esfera de les polítiques públiques, també és important el Pla Interdepartamental per a la Immigració que crea la Generalitat de Catalunya el 28 de setembre de 1993 sota l'impuls del Departament de Benestar Social. Aquest Pla es basa en criteris de normalitat a l'hora d'establir les polítiques d'immigra-

ció (tot evitant la discriminació positiva) per tal de preveure els conflictes amb la població autòctona. La Comissió Interdepartamental d'Immigració, que es crea el novembre d'aquest mateix any, serà l'encarregada de fer el seguiment del Pla i de proposar actuacions als diferents departaments.

Paral·lelament, el 13 de juliol, el Decret 176/94 crea el Consell Assessor de la Immigració, que pretén ser el fòrum de la societat civil. Malgrat tot, les seves funcions són limitades, ja que les seves propostes i recomanacions no són vinculants sinó que tenen un caràcter consultiu i d'informació recíproca entre el Consell i el Comitè, òrgan executiu del Pla. La composició del Consell és de 32 membres. Podem veure, doncs, una part de la xarxa crítica antiracista es vincula a les institucions a l'hora de participar en la creació de polítiques públiques.

Quan el fenomen de la immigració ja ha assolit un lloc en l'agenda política, els rendiments institucionals es plasmaran en multitud de campanyes institucionals i anys antiracistes de foment de la tolerància, rebuig de la xenofòbia, valoració de la diversitat, etc. Alguns dels lemes d'aquestes campanyes eren del tipus: «som iguals, som diferents», «per la tolerància», «democràcia és igualtat». Per part de l'Administració estatal, el Ministeri de Treball era el que impulsava aquestes campanyes de sensibilització. Les associacions d'immigrants –a vegades amb subvencions públiques– organitzaven tallers i exposicions per mostrar les seves cultures i a molts ajuntaments es van organitzar jornades i setmanes multiculturals.

1.3 Tercera etapa: la reforma de la llei d'estrangeria. Del 1996 al 2001

Aquesta tercera etapa estarà marcada pel procés de reforma de la llei d'estrangeria i el següent procés

El 13 de juliol de 1993, amb la creació del Consell Assessor de la Immigració, una part de la xarxa crítica antiracista es vincula a les institucions a l'hora de participar en la creació de polítiques públiques.

Aquesta etapa estarà marcada pel procés de reforma de la llei d'estrangeria i el següent procés de reforma que s'ha anomenat la «contrareforma».

La contrareforma va ser aprovada amb els vots del PP, CiU i CC (Coalición Canaria) el 23 de desembre del 2000.

A mesura que creix la immigració, les associacions d'immigrants es multipliquen i incorporen la lluita contra la llei d'estrangeria dins el seu discurs.

de reforma que s'ha anomenat la «contrareforma». El llarg i complicat procés normatiu ha situat la immigració a l'agenda política de totes les institucions (estatals, autonòmiques i locals) definitivament i de forma estable. Essent un fenomen amb incidència a tota la societat, el trobem present a tots els àmbits, ja siguin territorials o sectorials.

L'evolució de les diferents propostes i reformes legislatives ha afectat molt la xarxa i ha passat a ser una variable dependent dels diferents escenaris polítics i legislatius que modifica tant la seva composició com l'elaboració dels seus discursos i estratègies. En aquest sentit, el nombre d'actors augmenta a mesura que es van coneixent els continguts restrictius de la Llei 8/2000, la contrareforma que va ser aprovada amb els vots del PP, CiU i CC (Coalición Canaria) el 23 de desembre del 2000.

Els actors principals de la xarxa crítica continuen sent els mateixos, tot i que hi ha moltes associacions i entitats que, encara que no treballin directament amb el tema de la immigració, comencen a interessar-se per la problemàtica com entitats que treballen per la defensa dels drets humans. És el cas de Justícia i Pau, Amnistia Internacional, Acció Catòlica Obrera, associacions d'estudiants, organitzacions d'esquerres, Metges sense Fronteres, etc.

A mesura que creix la immigració, les associacions d'immigrants es multipliquen i, al mateix temps, incorporen la lluita contra la llei d'estrangeria dins el seu discurs. Els actors esmentats a les altres fases continuen duent el pes principal i acostumen a ser els que estan representats als fòrums i consells institucionals que es formen a les diferents administracions, tret de la plataforma Papers per a Tothom, pel seu caràcter antisistema. Aquests espais de representació de la societat civil no són molt rellevants perquè tenen un caràcter merament consultiu.

La realitat de la immigració –que deixa de ser un

fenomen per esdevenir un fet estructural de la nostra societat– i el fracàs de la llei d'estrangeria en tractar el tema de la immigració, juntament a la pressió que exerceix la xarxa crítica, provoca que la intenció política de canviar la llei sigui un fet i, a mitjans del 1998, comencen els debats parlamentaris en aquest sentit. És en aquest moment que es presenta una EOP molt permeable, a causa de la composició parlamentària del moment i de la receptivitat dels partits polítics, molt sensibles a la necessitat d'un canvi de normativa.

Durant aquesta etapa, el Consell Assessor de la Immigració centra els seus esforços en el seguiment de les propostes de reforma de la Llei del 1985. Si bé és cert que a través del Consell alguns actors participen –d'una manera molt dèbil– en el disseny de les polítiques en matèria d'immigració a nivell global, per altra banda cada departament estableix les vies d'interlocució amb els diferents agents.

L'Ajuntament de Barcelona, amb la mateixa vocació que el Pla Interdepartamental per a la Immigració de la Generalitat de Catalunya, es dota del Pla de la Interculturalitat, que s'ocuparà dels temes relacionats amb la immigració. El 1997 també es crea el Consell Municipal d'Immigració, que funciona com un òrgan amb caràcter consultiu i està integrat bàsicament per associacions d'immigrants (FCIC, Íbn Batuta, Catalunya-Líban, Associació Catalana de Residents Senegalesos, ASOPXI –Associació de Solidaritat amb el Poble Xilè–, etc.). Per altra banda, dins el Consell Municipal de Benestar Social hi ha també el Grup de refugiats i estrangers. El seu caràcter també és consultiu i la seva funció és orientar i proposar actuacions. D'aquests dos espais, el rendiment més important és el fet que el plenari municipal aprovés una moció a favor del dret de vot dels extracomunitaris a les eleccions locals, proposta que havien fet els dos consells. Molts altres municipis de Catalunya es dotaran d'instruments semblants.

A mitjans del 1998, es presenta una EOP molt permeable, a causa de la composició parlamentària del moment i de la receptivitat dels partits polítics, molt sensibles a la necessitat d'un canvi de normativa.

El 1997 a Euskadi s'estableix definitivament el règim de funcionament del Fòrum Oficiós, on es reuneixen l'Administració basca, les associacions d'immigrants i les ONG.

Al marge d'aquestes vies més institucionalitzades, el contacte entre la xarxa crítica antiracista i l'Ajuntament de Barcelona s'ha produït en moments de mobilitzacions o accions puntuals, com ara la tancada a les esglésies de gener de 2001.

El 1997 a Euskadi s'estableix definitivament el règim de funcionament del Fòrum Oficiós, on es reuneixen l'Administració basca, les associacions d'immigrants i les ONG que treballen en el camp de la immigració. Es comença a lluitar des de la xarxa crítica per aconseguir una major participació i compromís de les institucions basques i es proposa la creació d'una comissió interdepartamental que estudiï i abordi una política d'immigració. Aquesta opció és rebutjada i l'Administració basca decideix crear i situar una comissió permanent sectorial (Foro para la Integración Social de los Inmigrantes) a l'organigrama de la Conselleria de Benestar Social basca, en contra del que es demanava des de la Coordinadora de Suport als Immigrants Harresiak Apurtuz. A Bilbao també s'aconsegueix obrir una secretaria tècnica per treballar el tema de la immigració amb l'ajuda de les conselleries de Justícia, Economia i Treball, l'Ajuntament de Bilbao i Càritas.

Però les dinàmiques més interessants dins la xarxa les trobem a finals del 1999, tot coincidint amb al tràmit de la reforma de la Llei del 1985. I és que, quan la proposta passa del Congrés al Senat i el PP aprova –amb el suport de CiU– 112 esmenes que desvirtuen completament la reforma, es produeix la unió de totes les forces socials per mostrar el seu rebuig.

Finalment, com que CiU i CC retiren el seu suport, el PP es quedarà sol en la defensa del seu text i perdrà la votació, la primera i última de la legislatura.

Finalment, com que CiU i CC retiren el seu suport, el PP es quedarà sol en la defensa del seu text i perdrà la votació, la primera i última de la legislatura. Així doncs, quedarà aprovada la Llei orgànica de drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social (Llei 4/2000). Es tracta d'una llei que reconeix bastants drets fonamentals a tots els estrangers

(excepte el dret de vot) independentment de la seva situació administrativa, tot i que la comparació amb els drets dels autòctons no és total. Pel que fa als permisos de treball i residència, el model d'immigració no es modifica substancialment i, a la pràctica, la immigració es regula per contingents i no per fluxos migratoris, tot i que existeixen mecanismes que faciliten la regularització dels immigrants en situació irregular. Per altra banda, el sistema de sancions se suavitza de manera rellevant.

Sembla ser que la llei satisfà a tots els partits polítics (excepte al PP, és clar) i també a part de la xarxa crítica antiracista, amb crítiques moderades de SOS Racisme (a Catalunya i a Euskadi), que continua creient que la llei estableix una ciutadania de segona, i amb la rotunda oposició de la comunitat crítica liderada per Papers per a Tothom, que no vol cap tipus de legislació d'estrangeria.

Durant aquesta etapa a Catalunya es crearà la Secretaria General per a la Immigració, que dependrà del Departament de la Presidència. Aquesta Secretaria serà la que impulsarà i coordinarà les actuacions públiques en matèria d'immigració. El Consell Assessor d'Immigració passarà a denominar-se Consell Assessor dels Assumptes Socials de la Immigració.

El març de 2000 el PP guanya les Eleccions Generals amb majoria absoluta, amb la qual cosa podrà modificar la llei d'estrangeria sense el suport de la resta de forces parlamentàries i, d'aquesta manera, dur a terme la seva promesa electoral de modificar la llei. Així doncs, no només es trenca amb el consens polític assolit a l'última votació de l'anterior legislatura sinó que també s'hi oposarà la xarxa crítica antiracista. L'EOP, en la seva «versió d'accés a les esferes polítiques», es tornarà a tancar i la xarxa crítica reprendrà l'estratègia de protesta i confrontació.

Les paraules del delegat del govern per a la immi-

El març de 2000, el PP guanya les Eleccions Generals amb majoria absoluta i podrà modificar la llei d'estrangeria sense el suport de la resta de forces parlamentàries.

L'EOP, en la seva «versió d'accés a les esferes polítiques», es tornarà a tancar i la xarxa crítica reprendrà l'estratègia de protesta i confrontació.

gració, Álvarez de Miranda, quan diu que «les ONG (en el camp de la immigració) hi són per integrar i no pas per fer política», deixen ben clar que el PP no vol tenir res a veure amb la xarxa crítica. Aquesta manca de disposició al diàleg es tornarà a posar de manifest amb la proposta de reforma del Fòrum de la Immigració, que pretén reduir el nombre d'agents socials perquè hi hagi majoria de membres del Govern.

Tot i que dins la xarxa crítica hi ha divergències a nivell d'estratègies, s'entén que cal unir esforços. Però aquesta unitat no serà total; es crearan dues plataformes contràries a la reforma de la Llei 4/2000. Una que vol la Llei 4/2000 i l'altra que no vol cap llei d'estrangeria. A Catalunya, tenim per una banda la Plataforma per la Ciutadania i la Convivència i, per l'altra, Papers per a Tothom. Els actors de cadascuna de les plataformes són diferents i a mesura que s'acosta la data de l'aprovació de la reforma les adhesions a una i altra plataforma augmenten, fet que evidencia que el seu discurs i les seves accions han arribat a la ciutadania i a la societat.

En aquest sentit, tenint en compte la restricció que planteja el PP, serà més fàcil construir un discurs que arribi a la ciutadania, mostra d'un rendiment simbòlic important que assolirà el punt culminant amb la manifestació del 4 de febrer de 2001. Hi haurà intents d'unir les dues plataformes en una de sola, però no reeixiran.

La Plataforma per la Ciutadania i la Convivència neix l'abril de 2000 i té com a actors principals SOS Racisme, CCOO i UGT, Amnistia Internacional, Metges sense Fronteres, la FAVB, associacions d'immigrants com ASOPXI o Íbn Batuta i organitzacions d'estudiants i d'esquerres. El pes de la Plataforma el duen SOS Racisme i els sindicats. Aquesta Plataforma realitzarà diverses accions, la més destacada és la manifestació del 26 de novembre de 2000 a Barcelona que, sota el lema «Ara no a la reforma, sem-

Es crearan dues plataformes contràries a la reforma de la Llei 4/2000: la Plataforma per la Ciutadania i la Convivència, i Papers per a Tothom.

Hi haurà intents d'unir les dues plataformes en una de sola, però no reeixiran.

pre igualtat de drets», va reunir prop de 4000 persones. Diverses universitats i els partits polítics (parlamentaris i extraparlamentaris) es van adherir al manifest. És significatiu que la plataforma Papers per a Tothom, que no es va adherir al manifest, anés a la manifestació.

Per altra banda, la Plataforma de Suport als/les Immigrants en Lluita, integrada per Papers per a Tothom, CGT, USOC (Unió Sindical Obrera de Catalunya), CNT, ATTAC (Associació per una Taxació de les Transaccions financeres especulatives per Ajut a la Ciutadania), la Comissió de Defensa dels Drets Humans del Col·legi d'Advocats de Barcelona, organitzacions socials i polítiques d'esquerres i d'extrema esquerra i actors que també se situen a l'altra Plataforma com la FAVB, ERC, EuiA. Aquesta Plataforma està liderada per la CGT i Papers per a Tothom i centrarà el seu discurs en la defensa dels «sense papers». És per això que, en un principi, està molt lligada a la situació creada l'estiu del 2000 amb l'arribada dels immigrants subsaharians a la plaça Catalunya i dels búlgars al Parc de l'Espanya Industrial; en aquest sentit, impulsarà protestes actives com l'acampada a la plaça Catalunya per denunciar la seva situació d'abandó. Tot i que mantindrà contactes amb totes les administracions, només obtindrà resultats parcials i aconseguirà un acord institucional per la regularització de la situació dels subsaharians i dels búlgars.

Però, malgrat les propostes llençades des de les diferents plataformes, el PP aprovarà la seva reforma amb els vots de CiU i CC i, el 23 de gener, la Llei 8/2000 (reforma de la 4/2000) entrarà en vigor. Les protestes es multipliquen; la més rellevant serà, sens dubte, la que duran a terme més de 700 immigrants «sense papers» que es tancaran a l'església de Santa Maria del Pi –i, més tard, a altres esglésies– i iniciaran una vaga de fam per mostrar el seu rebuig a llei

La Plataforma de Suport als/les Immigrants en Lluita, liderada per la CGT i Papers per a Tothom, centrarà el seu discurs en la defensa dels «sense papers».

La protesta més rellevant serà la que duran a terme més de 700 immigrants «sense papers», que es tancaran a l'església de Santa Maria del Pi.

Davant una protesta d'aquestes característiques, la Subdelegació del Govern s'avé a negociar i s'arriba a l'acord de revisar els expedients de totes les persones immigrants «sense papers» de Catalunya.

El 4 de febrer de 2001 més de 50.000 persones, reclamaran papers per a tothom.

d'estrangeria aprovada el 23 de gener i per exigir la regularització de la seva situació. La Plataforma de Suport als/les Immigrants en Lluita serà la que s'encarregarà de realitzar el suport logístic i moral a la tancada, mentre que la Plataforma per la Ciutadania i la convivència, tot i que mostrarà el seu suport a la protesta, no s'hi sumarà.

Davant una protesta d'aquestes característiques, la Subdelegació del Govern s'avé a negociar i la vaga de fam, però no pas el tancament, s'atura. S'arriba a un acord segons el qual s'estableix que es revisaran els expedients de totes les persones immigrants «sense papers» de Catalunya.

El Col·lectiu d'Advocats Ronda s'encarregarà de les negociacions sobre la regularització amb la Subdelegació del Govern i una comissió formada per CCOO, UGT, Càritas i ACSAR (Associació Catalana de Solidaritat i Ajuda als Refugiats) supervisarà el procés. Per altra banda, malgrat les divergències entre les dues plataformes i després de moltes hores de negociació entre elles, en un comunicat de premsa conjunt –el manifest continua essent diferent– convocaran una manifestació el dia 4 de febrer de 2001 a Barcelona. A la manifestació hi assistiran més de 50.000 persones, que reclamaran papers per a tothom i mostraran el seu rebuig a la llei aprovada recentment. Tot i que l'esfera governamental s'ha tancat, el marc d'injustícia propicia una EOP favorable a l'acció col·lectiva. Ho demostra l'ampli suport social i polític amb què comptarà la manifestació que, a més, propiciarà la creació d'una coalició promotora crítica que reclamarà la regularització dels immigrants 'sense papers' a la Subdelegació del Govern i al Govern.

Es crearà una coalició promotora crítica arrel del sentiment de justícia i de solidaritat que ha creat la vaga de fam; estarà formada per les dues plataformes, l'Ajuntament de Barcelona, la Generalitat, el

Síndic de Greuges, els partits d'esquerres, l'església, el Col·legi d'Advocats de Barcelona i nombrosos personatges públics. Però tot aquest suport conjunt continua topant amb la tossuderia de la Subdelegació del Govern, que titlla la protesta dels immigrants de xantatge social i prediu que Barcelona es convertirà en un centre d'immigració il·legal. A més, condiona la posada en pràctica dels acords presos a l'acabament de les tancades. Quaranta dies després les tancades acaben i s'obre el procés de revisió dels expedients. El mes de juny són regularitzats gairebé tots els immigrants que havien estat rebutjats a la província de Barcelona en la regularització de gener. D'altra banda, els resultats a nivell simbòlic i el missatge han arribat a la població (una mostra n'és la manifestació, però també les més de 60.000 signatures recollides durant els tancaments i les nombroses mostres de suport que es van rebre).

Malgrat tot, la situació dels immigrants no ha millorat gens a nivell legal, per la qual cosa les protestes es radicalitzen i des de nombrosos sectors es comença a parlar de campanyes de desobediència civil contra la llei d'estrangeria.

El mes de juny són regularitzats gairebé tots els immigrants que havien estat rebutjats a la província de Barcelona en la regularització de gener.

Malgrat tot, la situació dels immigrants no ha millorat gens a nivell legal, per la qual cosa les protestes es radicalitzen mitjançant campanyes de desobediència civil.

2. Anàlisi de casos

2.1 El procés d'elaboració de la Llei d'estrangeria 4/2000

L'antiga llei d'estrangeria es va aprovar el 1985 –durant el mandat del PSOE– pràcticament per unanimitat, tret de l'abstenció d'IU-IC, en una època en què, a l'Estat espanyol, a causa de la poca importància de l'afluència de persones immigrades, la immigració encara no havia estat motor de l'agenda política dels partits espanyols. Aquesta llei partia d'una visió policial de la immigració i situava la població ex-

A nivell polític, IU-IC, durant els anys 80, van mantenir una posició constant contra la llei vigent i a favor d'una reforma.

tracomunitària en un estat estructural d'inferioritat de drets.

Des dels seus inicis la llei va ser qüestionada, tant a nivell polític com a nivell social. A nivell polític, IU-IC, durant els anys 80, van mantenir una posició constant contra la llei vigent i a favor d'una reforma; la resta de partits polítics no contemplaven la reforma de la llei entre els temes essencials de la seva agenda política. A nivell social les crítiques van ser constants i el posicionament en contra dels diferents actors socials de l'època (sindicats, associacions assistencials i de cooperació) va desembocar en recursos d'inconstitucionalitat davant el Defensor del Pueblo; aquesta oposició era promoguda per les agrupacions més clàssiques com ara CEAR (Comissió Espanyola d'Ajuda al Refugiat) o APDH (Associació Pro Drets Humans d'Espanya), que denunciaven alguns articles de la llei i manifestaven la seva insostenibilitat com a model de societat.

A mitjans dels anys 90 la llei continua essent qüestionada a nivell social i a nivell polític també comença a ser-ho. La xarxa d'actors socials que havia realitzat tasques de sensibilització sobre la immigració i la realitat cada vegada més ineludible d'un augment de l'afluència de persones immigrades van actuar com a factor de pressió pels partits polítics, que van començar a mostrar-se receptius a les noves visions sobre el fet migratori. Cada vegada es feia més evident la necessitat d'una resposta que estigués d'acord amb el fet que la immigració no era una cosa conjuntural sinó estructural i que, per tant, el control policial dels fluxos migratoris que establia la llei d'estrangeria del 1985 no semblava una mesura eficaç a l'hora de definir el model social dels anys que havien de venir.

Les diferents iniciatives sorgides de la xarxa d'acció col·lectiva crítica estan relacionades, sobretot, amb la llei d'estrangeria i la seva reforma. A Girona, la Coordinadora d'ONG promou les 50 Propostes de

Cada vegada es feia més evident que el control policial dels fluxos migratoris no era una mesura eficaç a l'hora de definir el model social dels anys que havien de venir.

Girona, amb la participació dels sindicats UGT i CCOO i d'associacions com GRAMC, Fundació SERGI, etc. SOS Racisme realitza diverses campanyes de sensibilització social i un manifest que llença una sèrie de propostes d'integració. El tema es va obrint pas. Durant aquest període, l'acció col·lectiva ajunta el discurs contra la llei d'estrangeria amb diverses actuacions de sensibilització social, tot apostant per una reforma.

El 1996 es modifica el reglament de la llei d'estrangeria del 1985, cosa que encara posa més de manifest la ineficàcia de la llei i la necessitat d'abordar el tema de la immigració de manera oberta, sense admetre solucions parcials. La ineficàcia del reglament, sumada a la creixent ineficàcia de la llei –que no respon al canvi social que produeix l'augment del flux d'immigrants– va fer incrementar la pressió dels actors socials. Aquests es van posicionar en contra d'aquesta solució parcial i van aconseguir que el tema de la immigració arribés a l'àmbit de la *governance* i que formés part de l'agenda política dels diferents partits polítics.

Així doncs, existeix una demanda prèvia de modificació de la llei important. La xarxa crítica social és qui planteja la necessitat de reforma de la llei i eleva el tema a l'esfera política, sobretot a través d'entrevistes personals i trobades de moviments socials amb els diputats. Però és a partir de la segona meitat dels 90 que s'obre una estructura d'oportunitat política (EOP) i el tema entra a formar part de l'agenda dels partits polítics de tot l'Estat (sobretot gràcies a la seva receptivitat i sensibilitat davant el canvi de norma) fins al punt que arriba a configurar-se una coalició promotora entre els partits més inclinats al canvi i els actors de la xarxa més proclius a la negociació, com els sindicats majoritaris, Càritas, la Federació de Col·lectius d'Immigrants de Catalunya (FCIC) i SOS Racisme. A Catalunya, l'existència d'una xarxa social

La pressió dels actors socials va aconseguir que el tema de la immigració arribés a l'àmbit de la *governance* i que formés part de l'agenda política dels diferents partits polítics.

A partir de la segona meitat dels 90 arriba a configurar-se una coalició promotora entre els partits més inclinats al canvi i els actors de la xarxa més proclius a la negociació.

A Catalunya, s'obre una ronda de converses amb diversos actors socials i moviments com SOS Racisme, CCOO-CITE, UGT-AMIC, la FCIC i Càritas per acabar de definir el model de proposició de llei que CiU presentarà al Congrés de Diputats.

favorable al canvi de la llei fa que el moviment polític assumeixi la preocupació pel tema de la immigració.

El 1996 des dels partits polítics es comencen a esbossar propostes alternatives a la llei. Convergència i Unió presenta una proposició de llei de reforma de la llei d'estrangeria, a partir del treball del Departament de Benestar Social presidit pel conseller Antoni Comas, des d'on es pren la decisió política d'apostar per un canvi de llei. A Catalunya s'obre una ronda de converses amb diversos actors socials i moviments com SOS Racisme, CCOO-CITE, UGT-AMIC, la FCIC i Càritas per acabar de definir el model de proposició de llei que CiU presentarà al Congrés de Diputats.

IU i IC, que havien presentat diverses proposicions de llei durant el període 85-96, tornen a presentar una proposició de llei de reforma de la llei d'estrangeria l'any 1996, que –aquesta vegada– es veu reforçada per la proposició de reforma de CiU presentada poc després. A totes aquestes proposicions se'ls uneixen les esmenes a la totalitat del Partit Socialista (PSOE) i les esmenes parcials posteriors que, pràcticament, el converteixen en un text alternatiu. Prèviament des de l'entorn socialista s'havia promogut una mesa de partits polítics sobre temes d'immigració; però la iniciativa va morir un cop iniciat el procés de reforma de la llei.

El tema va estar bloquejat durant gairebé un any, però el juliol del 1998 el Congrés va obrir el procés de reforma de la llei d'estrangeria a partir de les proposicions de llei presentades i es va plantejar un canvi general de model. Amb un acord bàsic molt alt, entre partits polítics es proposava considerar la immigració com un fet normal, necessari i positiu per a la societat i es marcava l'objectiu prioritari de la integració i la igualtat de drets enlloc del control de fluxos, tot substituint l'òptica policial per una perspectiva ciutadana i social.

A partir dels textos presentats per CiU, IU i el Grup Mixt, més les esmenes del PSOE i del PP, es va iniciar –en una ponència parlamentària– l’elaboració d’un text consensuat pels diferents partits polítics, un consens de mínims que seria la base per a la posterior discussió al Congrés i al Senat. L’element original va ser que el partit que estava al Govern, el PP, no presentés cap proposició alternativa de reforma de la llei, especialment si tenim en compte la importància d’una llei orgànica.

A la ponència parlamentària hi van participar representants de tots els partits polítics: Carles Campuzano per CiU, Mercè Rivadulla pel Grup Mixt, Diego Jordano pel PP, Margarita Uria pel Grup Basc-PNB, Pablo Castellano per IU i Matilde Fernández pel Grup Socialista. Aquests ponents van treballar sobre els textos de les tres proposicions de llei i les esmenes presentades pel PSOE. La ponència va estar molt aturada durant el 1998, però el gener del 1999 es va començar a treballar fort en l’elaboració de la llei. Dins la ponència la feina es va dur a terme amb un consens que va durar fins a l’aprovació de la llei. Entre els partits hi va haver grans renúncies des del primer dia i a la ponència es va donar prioritat a l’elaboració d’una llei consensuada per tots els partits polítics. En aquest punt, l’activitat dels moviments socials es pot resumir en l’elaboració de manifestos i propostes per una nova llei. Bàsicament, però, estaven a l’expectativa, observaven el desenvolupament del procés d’elaboració, ja que la nova regulació legal significava un avenç important pel moviment antiracista.

A la ponència es va començar a treballar de manera que la presència dels actors socials que plantejaven qüestions d’immigració fos constant. Els moviments no participaven directament a la ponència. Hi havia un treball previ molt important d’anàlisi de la situació de la immigració a l’Estat espanyol; l’any ante-

A partir dels textos presentats per CiU, IU i el Grup Mixt, més les esmenes del PSOE i del PP, es va iniciar l’elaboració d’un text consensuat pels diferents partits polítics.

A la ponència parlamentària es va començar a treballar de manera que la presència dels actors socials que plantejaven qüestions d’immigració fos constant.

El treball amb els diferents moviments socials es va situar dins l'esfera de l'intercanvi d'opinions i textos.

Els moviments tenien coneixement, gairebé dia a dia, dels avenços i dels temes que es tractaven a la ponència parlamentària.

rior s'havia realitzat una ponència sobre polítiques d'immigració a l'Estat, en què els sindicats (CCOO-CITE, UGT-AMIC) i les associacions (ATIME –Asociación de Trabajadoras Marroquíes en España–, Andalucía Acoge, SOS Racisme) havien elaborat i exposat la seva visió sobre la realitat social de la immigració. Per tant, el treball amb els diferents moviments socials es va situar dins l'esfera de l'intercanvi d'opinions i textos, amb l'objectiu d'enriquir la llei i fer-la participi als qui coneixien la realitat més de prop i, per tant, coneixien més bé les necessitats i les possibles vies de solució.

El mètode de treball de la ponència consistia en una labor conjunta de tots els ponents; es va acordar refundre les diferents iniciatives legislatives de reforma de la Llei del 1985 en un sol text. No es va prendre cap de les proposicions inicials com a punt de partida. Es va decidir anar elaborant el text a partir de l'ordenació de les matèries de la llei orgànica que es volia modificar. Es discutia sobre un tema (p.ex. reagrupament familiar) fins que s'arribava a un acord consensuat, que era redactat en prosa; el lletrat del Congrés remetia el text a la ponència en llenguatge jurídic. A partir d'aquí el text s'enviava als respectius partits, el ponent del PP enviava el text al Govern i, a més, els ponents feien arribar el text als diferents moviments socials amb els quals cadascun tenia més relació. Aquests discutien el text en funció del seu discurs i la seva ideologia. Així, els moviments tenien coneixement, gairebé dia a dia, dels avenços i dels temes que es tractaven a la ponència parlamentària. Els moviments, al seu torn, remetien els textos amb les seves opinions als ponents. A la sessió següent de la ponència es valoraven les seves opinions i les del Govern i la resta de partits. El *feedback* era constant i molt dinàmic.

A més, la ponència va participar a diverses taules rodones, conferències, reunions i seminaris sobre

immigració, amb representants de moviments socials i de l'entorn acadèmic, i sempre va estar oberta (segons els ponents entrevistats) a qualsevol idea nova o incorporació que tingués relació amb el que s'estava tractant.

A Catalunya, Carles Campuzano de CiU va tenir un paper molt actiu tant en l'elaboració del text com en l'establiment dels contactes amb els sindicats, ONG i associacions d'immigrants, amb qui va tenir una relació constant. Es van llegir tots els esborranys de la llei.

La influència dels moviments socials en l'elaboració de la llei va ser relativa perquè sempre existeixen els límits que imposa l'equilibri entre els partits polítics. Els moviments van tenir influència en la filosofia de fons de la llei. El Parlament va assumir l'esperit dels moviments, que era el de donar més èmfasi a l'intent de trobar un reconeixement real i legal de la situació dels immigrants irregulars i uns mecanismes diferents dels que s'utilitzaven fins ara per resoldre la situació de les persones irregulars.

Aquests actors són els que duran el pes principal de les mobilitzacions, juntament amb associacions i entitats que treballen indirectament amb el tema de la immigració (Justícia i Pau, Amnistia Internacional, Acció Catòlica Obrera, Metges sense Fronteres) i associacions d'immigrants com ASOPXI, Associació de Treballadors Paquistanesos, Catalunya-Líban i Associació Nacional d'Equatorians. Hi ha altres actors que treballen el tema de la immigració, com ara Papers per a Tothom, que es van posicionar clarament en contra de la llei i la seva acció no va adquirir rellevància fins que es va anunciar la reforma a principis del 2000.

Durant els mesos de juny i juliol de 1999, es van anar donant a conèixer les línies mestres de la futura llei que es va presentar com un text de consens: ampliació de drets a les persones regulars i irregu-

La influència dels moviments socials en l'elaboració de la llei va ser relativa perquè sempre existeixen els límits que imposa l'equilibri entre els partits polítics.

Durant els mesos de juny i juliol de 1999, es van anar donant a conèixer les línies mestres de la futura llei d'estrangeria, que es va presentar com un text de consens.

lars, justificació de les denegacions de visat, mecanismes de regularització, etc.

Després d'un primer semestre molt actiu, l'estiu marca el punt d'inflexió en l'elaboració de la llei. La fi de legislatura es contempla com un escenari molt proper: als mitjans de comunicació s'havien difós els avenços en l'elaboració del text de la futura llei; els esdeveniments de Ca n'Anglada, a Terrassa, durant l'estiu, i la contínua arribada de pasteres a les costes espanyoles feien improrrogable la necessitat d'accelerar els passos per a l'aprovació de la llei durant aquella legislatura.

A l'octubre de 1999, el PP fa públics per primera vegada els seus recels davant la futura llei d'estrangeria.

A l'octubre, el PP fa públics per primera vegada els seus recels davant la futura llei. S'assumeix, a més, que el calendari de discussió s'està retardant i que, si no s'accelera, es pot acabar la legislatura sense haver aprovat la llei. El 7 d'octubre, representants de 50 ONG lliuren un manifest al Congrés on es demana que s'accelerïn els canvis; tots els partits s'hi comprometen tret del PP que aguditza les crítiques amb arguments econòmics. A més, dins el Partit Popular es reforcen les veus discordants; el Ministre de Treball, Manuel Pimentel, defensa la llei. Sindicats i ONG critiquen que el PP alegui motius econòmics per oposar-se a la llei.

Dins el Partit Popular es reforcen les veus discordants; el Ministre de Treball, Manuel Pimentel, defensa la llei.

Tots els partits subscriuen el text, però les objeccions del PP retarden la signatura del document.

El 27 d'octubre el treball de la ponència parlamentària acaba i el 4 de novembre es presenta l'Informe de la Ponència al Congrés dels Diputats. Tots els partits subscriuen el text, però les objeccions del PP retarden la signatura del document, per la qual cosa es comença a contemplar la possibilitat que l'aprovació es dugui a terme a través d'un tràmit d'urgència. Els sindicats, el Fòrum de la Immigració i les ONG la reclamen i anuncien mobilitzacions. Es crea la Plataforma per la Convivència a nivell estatal, que agrupa més de 60 associacions, entre elles la UGT, CCOO, ARI-PERU, Red ACOGE, Andalucía-Acoge, ATIME, SOS Racisme, Associació Nacional d'Equatorians,

etc. Aquesta Plataforma creada per donar suport a la nova llei serà el pilar que inspirarà, més endavant, la Plataforma per la Ciutadania i la Convivència a Catalunya que, bàsicament, tindrà els mateixos actors i discursos en un àmbit d'actuació diferent.

El 15 de novembre, a petició del Grup Parlamentari Socialista, IU i el Grup Mixt, el Congrés aprova per unanimitat la tramitació de la llei per la via de la urgència; finalment, el PP i CiU voten a favor d'aquest mecanisme. El 25 de novembre es fa la votació al ple del Congrés per tal que el text passi al Senat. El PP s'expressa contundentment contra la llei després d'estar diverses setmanes fent declaracions despectives al seu respecte i s'absté en 35 dels 64 articles. A la votació global, el caràcter orgànic del text s'aprova per unanimitat, es rebutgen totes les esmenes presentades per alguns partits i s'envia el text al Senat amb caràcter d'urgència.

El 30 de novembre es reuneix la Comissió Constitucional del Senat i s'obre un termini de 7 dies per presentar esmenes a la llei. El 7 de desembre el PP presenta 112 esmenes al Senat que modifiquen aspectes centrals de la llei com són el reagrupament familiar, els drets socials, la denegació de visats, etc. Paral·lelament, un centenar d'associacions i sindicats, amb el suport de partits polítics, anuncien la convocatòria d'una manifestació contra les retallades a la llei que se celebrarà el 19 de desembre a Barcelona.

En aquest punt, l'aprovació de la llei entra en la cerimònia del caos. S'inicia una intensa fase negociadora PP-CiU per la votació favorable a les esmenes, fase que acaba amb la retirada de 5 esmenes per part del PP i la presentació de 55 esmenes transaccionals per part de CiU (que suavitzen alguns aspectes de les del PP), que dona suport a les 70 esmenes restants. A partir de l'aprovació de les esmenes, amb el vot favorable del PP i CiU i el contrari dels altres

El 15 de novembre de 1999, a petició del Grup Parlamentari Socialista, IU i el Grup Mixt, el Congrés aprova per unanimitat la tramitació de la llei per la via de la urgència.

El 7 de desembre de 1999, el PP presenta 112 esmenes al Senat que modifiquen aspectes centrals de la llei.

partits, l'11 de desembre totes les associacions que integren el Fòrum de la Immigració decideixen abandonar en massa la reunió com a mesura de protesta davant les retallades de la llei. Durant aquest tràmit final de l'aprovació de la llei, la XACC es torna més combativa i realitza accions de manera conjunta per incidir en l'aprovació de la llei.

El 16 de desembre es fa la votació al ple del Senat; CiU presenta 11 noves esmenes que suavitzen alguns aspectes del que es va aprovar el 10 de desembre. Les esmenes s'aproven.

Les manifestacions contra les retallades de la llei d'estrangeria anunciades uns dies abans es convocaran a Madrid i a Barcelona i comptaran amb una participació significativa però no pas multitudinària, representada per la majoria de sindicats, associacions i ONG vinculades al tema de la immigració. L'opinió pública no acaba d'entendre el complicat procés d'esmenes a què se sotmet la llei i, a més, pateix el bombardeig constant de les declaracions negatives per part dels membres del PP i del Govern, que es dediquen a llençar missatges alarmistes sobre els perills que suposarà l'aprovació de la nova llei.

La votació definitiva al Congrés dels Diputats té lloc el 22 de desembre. Finalment, CiU vota a favor del text del Congrés i, per tant, les esmenes del Senat són rebutjades amb 190 vots en contra (tots els partits tret del PP) i 153 vots a favor (PP).

La Llei orgànica sobre drets i llibertats dels estrangers a l'Estat espanyol i la seva integració social es publica al B.O.E l'11 de gener de 2000 i entrarà en vigor l'1 de febrer del mateix any.

El Partit Popular ja va anunciar abans de l'aprovació que si guanyava les eleccions el març del 2000 la Llei seria reformada si el resultat era que s'aprovava al Congrés.

Les esmenes del Senat són rebutjades amb 190 vots en contra (tots els partits tret del PP) i 153 vots a favor (PP).

El Partit Popular ja va anunciar, abans de la seva aprovació, que si guanyava les eleccions el març del 2000 la Llei seria reformada.

RENDIMENTS

En la dimensió conceptual, l'espai de negociació, diàleg i intercanvi que va suposar l'elaboració de la Llei d'estrangeria 4/2000 va facilitar l'accés del discurs del moviment antiracista dins la societat. A través de l'impacte mediàtic que van suposar els tràmits d'elaboració i les mobilitzacions de la XACC, es va aconseguir posar de manifest la necessitat de fer front a la immigració d'una manera global, sense admetre solucions parcials.

En el moment d'elaboració i aprovació de la llei, el discurs de la XACC es va mantenir força uniforme. Excepte en el cas d'alguns moviments com Papers per a Tothom, que es va posicionar clarament contra la llei, la resta van assumir la possibilitat de millora respecte l'anterior legislació.

En la dimensió substantiva, la influència bàsica de la XACC va ser l'assumpció per part de l'arc parlamentari de la necessitat de reforma d'una llei que estava quedant obsoleta davant la nova situació social; i l'assumpció per part de la ponència parlamentària i la majoria de partits polítics de l'esperit de la XACC i la seva preocupació per la situació de les persones irregulars. Aquesta influència, però, sempre va tenir les limitacions pròpies d'una negociació política.

La llei aprovada va suposar la superació de la visió policial i de control de l'antiga llei i va reconèixer de manera legal una extensió, el més àmplia possible, de drets per a les persones immigrades. Es reconeix que una llei d'estrangeria engendra persones en situació d'irregularitat i s'assumeix la voluntat de dotar aquestes persones d'un ventall més ampli de drets i de mecanismes de regularització. Es permet, doncs, una valoració jurídica de la diferència que només es pot fer sobre la base del principi d'igualtat dels drets fonamentals, tot i que no modifica substan-

L'espai de negociació, diàleg i intercanvi que va suposar l'elaboració de la Llei d'estrangeria 4/2000 va facilitar l'accés del discurs del moviment antiracista dins la societat.

La llei aprovada va suposar la superació de la visió policial i de control de l'antiga llei i va reconèixer de manera legal una extensió, de drets per a les persones immigrades.

En la dimensió operativa els rendiments de la llei van ser escassos, ja que va ser vigent durant molt poc temps.

cialment els fluxos d'entrada ni el sistema de permisos de residència.

En la dimensió operativa els rendiments de la llei van ser escassos, ja que va ser vigent durant molt poc temps. El 18 de febrer de 2000, la regularització d'estrangers prevista a la primera disposició transitòria de la llei d'estrangeria, mitjançant el Reial decret 239/2000, seria un efecte de l'aprovació de la llei. Un altre efecte és la creació, per part d'algunes comunitats autònomes, de consells assessors per fer un seguiment de la Llei 4/2000, com a reconeixement del clima favorable de la seva aprovació.

2.2 Polítiques d'immigració a Osona Nord. El Programa Icària

Tal com s'ha esmentat, a finals dels anys vuitanta es produeix un fenomen interessant a Catalunya, es tracta d'allò que anomenem la «visualització de la immigració». Si bé fins aleshores ja s'havien donat fluxos migratoris importants d'altres països, l'augment de persones d'altres colors de pell fa que la societat autòctona comenci a percebre la immigració com un esdeveniment important. Un dels factors que provoquen aquesta visualització és el creixement de nuclis concrets on, per motius socials i econòmics, es concentren les persones immigrades d'altres cultures.

Al barri de l'Erm, als pisos de Can Garcia moltes famílies magribines hi troben un lloc on viure prop de les seves feines mal pagades i sovint amb contractacions il·legals.

Un d'aquests nuclis creix a Manlleu, a la comarca d'Osona. Al barri de l'Erm, als pisos de Can Garcia (que es poden comprar per menys de dos milions de pessetes), moltes famílies magribines hi troben un lloc on viure prop de les seves feines mal pagades i sovint amb contractacions il·legals.

Tradicionalment, les persones que treballen amb població immigrada tenen la percepció que la població magribina no s'organitza o com a mínim no s'organitza tant com ho fa, per exemple, la subsaharia-

na. Des de Manlleu es va trencar aquest tòpic tirant endavant una associació anomenada Jameiat Essalam, una entitat integrada per gent del Magrib i d'Osona que, amb poc temps, van aconseguir posar un peu dins les institucions municipals i participar de la gestió de diners públics.

Quan el teixit social entra a formar part de la gestió de polítiques públiques, es dona un procés interessant, tant interessant com les conseqüències que se'n deriven i els resultats que s'aconsegueixen. Allò que anomenem «rendiments operatius» de les xarxes d'acció crítica acostuma a tenir un regust amarg per les persones que creuen en una gestió radicalment democràtica dels recursos públics.

Jameiat Essalam és una entitat integrada per gent del Magrib i d'Osona que, amb poc temps, van aconseguir posar un peu dins les institucions municipals i participar de la gestió de diners públics.

ACTORS, DISCURSOS I ESTRATÈGIES

Jameiat Essalam (Manlleu)

Hi ha diferents factors que ajuden a la creació d'una entitat mixta (immigrants magribins i persones autòctones) de participació social en el tema de la immigració. Per un costat el creixement d'un nucli a Manlleu de persones immigrades que es troben en conflicte constant per la seva condició legal (explotació laboral, persecució policial, manca de serveis públics...) que ajuda a percebre la necessitat d'organització. Per altra banda, persones i entitats de l'àmbit del treball social i educatiu que, arran de les 50 Propostes de Girona, inicien un procés de contacte amb la població immigrada amb el discurs de treballar *amb* les persones immigrades, en comptes de treballar *per* les persones immigrades.

A títol personal participen d'aquest procés persones vinculades a Càritas Diocesana, a CCOO abans de la creació del CITE, a les JOC (Joventuts Obreres Cristianes) i a altres col·lectius. Però bàsicament es treballa en aquesta direcció des de l'Escola d'Adults

Miquel Martí i Pol de Manlleu i des de l'Associació GRAM, que gestiona alguns serveis socials públics en règim de prestació de serveis, perquè tenen un contacte quotidià molt directe amb les persones immigrades.

Els primers anys (al voltant de 1989-90) es treballa amb un alt component reivindicatiu i amb una organització assembleària.

Aquestes persones, que uns anys enrera havien format l'associació Osona Solidària, opten per jugar un paper promotor i d'assessorament a les dinàmiques organitzatives de la pròpia població immigrada. Aquells primers anys (al voltant de 1989-90) es treballa amb un alt component reivindicatiu i amb una organització assembleària. Es troben una realitat amb problemes socials molt durs, cosa que provoca una dinàmica molt participativa i amb implicacions personals molt altes que per altra banda generen unes accions amb un caràcter festiu, de reunió, acollida i ambient familiar; *il·lusió* és la paraula que millor les defineix. Així neix Jameiat Essalam.

Poc a poc aquest grup promotor es va qüestionant la seva tasca i alguns dels actors autòctons implicats abandonen la feina. Però, mentrestant, el projecte engegat crida l'atenció d'alguns organismes públics amb un àmbit d'actuació més ampli. La Generalitat de Catalunya i la Diputació de Barcelona volen conèixer l'experiència i, arran d'aquests contactes, es sol·liciten fons a la Unió Europea que seran concedits.

Amb fons de la UE s'inicia el Programa Icària, que implicarà 13 ajuntaments d'Osona i gestionarà fins a 15 milions de pessetes anuals.

Amb aquests fons s'inicia el Programa Icària, que arribarà a implicar 13 ajuntaments de la comarca i a gestionar fins a 15 milions de pessetes anuals. El Programa pretén crear polítiques d'integració per persones immigrades, donant un paper destacat a la mateixa població immigrada, en aquest cas, a Jameiat Essalam.

La participació en aquest programa serà, evidentment, font de conflicte dins de Jameiat i en el mateix Programa. Per un costat a Jameiat no s'acaba de saber diferenciar que una cosa és l'associació i una altra el Programa, que en aquest darrer hi estan impli-

cats altres actors (ajuntaments, Diputació...) i no es gestiona directament des de Jameiat encara que persones molt vinculades a Jameiat tenen un paper destacat en la seva gestió.

Per altra banda, poc a poc es va veient que les propostes de Jameiat són rebutjades sistemàticament pel Programa Icària, a més de provocar reaccions que poden ser qualificades directament de racistes per part de càrrecs polítics i tècnics municipals. La participació del teixit social en la gestió d'un programa públic empobreix les dinàmiques internes de l'associació i crea distorsions al funcionament normal de l'Administració pública, fins al punt que Jameiat no vol saber res d'Icària i els responsables públics perceben que sense Jameiat el Programa «funciona millor».

Actualment a Jameiat només queda la feina de parar els atacs racistes. Tenen altres prioritats; molts són adults amb familiars al seu càrrec, i dins de l'associació no hi ha renovació generacional. Es percep un cert «aburgesament» de les dinàmiques. Ara Jameiat treballa com si tothom fos regular; per exemple, una de les prioritats és el carnet de conduir, mentre encara es donen problemes d'explotació laboral o d'abusos policials.

El teixit social

Podem distingir dos àmbits diferents del teixit social preexistent al procés que estem treballant. Ja hem parlat de la implicació d'actors socials d'ampli abast en la gestió de Jameiat (CCOO, JOC, Càritas, GRAM...). Hem de tenir present que a finals dels anys vuitanta, aquest tipus d'entitats estaven tot just iniciant les seves activitats amb població immigrada i, sobretot, construint un marc teòric adient per a la intervenció en aquest tipus de població. Les 50 Propostes de Girona són un pas important en aques-

La participació del teixit social en la gestió d'un programa públic empobreix les dinàmiques internes de l'associació i crea distorsions al funcionament normal de l'Administració pública.

Ara Jameiat treballa com si tothom fos regular; per exemple, una de les prioritats és el carnet de conduir.

ta direcció i un punt d'inflexió que pot ser el punt de partida de moltes entitats per engegar el treball amb població immigrada.

Aquest tipus d'entitats són les que aporten les persones (que participen a títol personal) a la gestació de Jameiat. Però per altra banda les entitats seguiran el seu propi camí. Tant CCOO com Càritas creen serveis específics que amb els anys suposen un espai de participació i serveis important en la intervenció *amb o per* la població immigrant. De fet, tant l'una com l'altra estan presents en la gestió del Programa Icària, i poc a poc van abandonant la participació a Jameiat. Podem dir que les entitats d'ampli abast opten per la negociació amb l'Administració pública abandonant l'opció de l'organització pròpia de la població immigrada. Els rendiments que poden treure d'aquesta opció són, bàsicament, materials i, segurament, cal reconèixer que les dinàmiques de treball es tornen més senzilles (potser per ser menys interessants).

Un segon tipus d'entitats que sembla interessant analitzar és el teixit social que ja estava implantat en el territori on hi ha la població immigrada (Associació de Veïns, Peña Flamenca, Grup de Dones...). El punt clau que ens sembla important és la capacitat de Jameiat, i de les dinàmiques del Programa Icària, de treure rendiments conceptuals de tot el procés. És a dir, com el teixit social del barri de l'Erm percep la seva relació amb la població magribina en un espai de convivència i d'intercanvi.

Aquest punt sembla interessant perquè si, per exemple, al barri de Ca n'Anglada, a Terrassa, s'hagués donat un procés semblant, potser no hagués esclatat el conflicte que es treballa en l'altre cas.

La qüestió és que les associacions del barri troben en el Programa Icària un suport important per a les seves pròpies activitats, de fet, en treuen beneficis indirectes però considerables. Per altra banda, el

Les entitats d'ampli abast opten per la negociació amb l'Administració pública abandonant l'opció de l'organització pròpia de la població immigrada.

Si al barri de Ca n'Anglada, a Terrassa, s'hagués donat un procés semblant al de Manlleu, potser no hagués esclatat el conflicte.

contacte previ amb la població autòctona de Jameiat, condueix un procés d'enteniment i crea un escenari propici a l'intercanvi que, en altres condicions, podria haver estat conflictiu. Aquest és un dels rendiments més importants dels quals parlarem al final de l'anàlisi del cas, la capacitat de Jameiat (amb el suport d'Icària) de generar escenaris que eviten el conflicte.

Les administracions públiques

Tot i que el treball inicial de Jameiat no genera massa interès als ajuntaments de la comarca (ni tan sols al de Manlleu, que és on concentra la seva activitat), la qüestió migratòria és un tema que els ens municipals no podran defugir durant massa temps.

Com que el procés al barri de l'Erm de Manlleu sí que desperta interès al Parlament, a la Generalitat i a la Diputació, l'Ajuntament de Manlleu es veu obligat a centrar-hi l'atenció. Bàsicament perquè des de la Unió Europea s'aproven els pressupostos pel Programa Icària, que seran gestionats per la Diputació i, com a condició, demana que es posin d'acord els ajuntaments de la zona. Torelló, Roda de Ter i el mateix Manlleu són els tres ajuntaments que inicien el Programa Icària l'any 92, que acabarà integrant un total de 13 ajuntaments de la comarca.

Tot i així no es pot dir que el Programa Icària il·lusioni terriblement els municipis. Més aviat s'hi veuen obligats per una qüestió de diners i per una dinàmica política concreta en la qual cal fer alguna cosa amb la immigració. El Programa, per part dels municipis, es tolera i poca cosa més.

Si abans comentàvem la dificultat d'encaixar les dinàmiques d'una associació com Jameiat en el treball de l'Administració pública, també és necessari esmentar la mateixa dificultat per part dels ens municipals (en els nivells polítics i en els nivells tècnics) per seguir el ritme del teixit social. Aquest és un altre

Un dels rendiments més importants es la capacitat de Jameiat (amb el suport d'Icària) de generar escenaris que eviten el conflicte.

Com que el procés al barri de l'Erm de Manlleu sí que desperta interès al Parlament, a la Generalitat i a la Diputació, l'Ajuntament de Manlleu es veu obligat a centrar-hi l'atenció.

Les dinàmiques laborals funcionaries no s'adapten als temps que requereixen les intervencions de base que proposa el Programa Icària.

Subcontractar empreses sense «ideologia» és molt més fàcil per gestionar serveis que no pas comptar amb les aportacions del teixit social.

dels temes clau en la nostra anàlisi de cas. Una vegada les xarxes d'acció crítica aconseguen integrar-se en el nivell operatiu de les polítiques, es generen unes dissonàncies per les dues parts que no permeten fer un treball com el que caldria esperar-ne.

Per part dels ajuntaments s'acaba tenint la percepció que sense el teixit social es treballa millor. Les dinàmiques laborals funcionaries no s'adapten als temps que requereixen les intervencions de base que proposa el Programa. Pel que fa al nivell polític, es nega sistemàticament la representativitat del teixit social, cosa que genera conflictes constants. El teixit social, per la seva banda, no pretén ser representatiu, sinó fer aportacions sobre allò que sembla més adequat en la intervenció.

La Diputació de Barcelona ha creat fa poc un servei propi sobre la immigració. El discurs que serveix de base per a les seves actuacions és el discurs que fa quinze anys que defensa la gent que va iniciar Jameiat, però la seva aplicació pràctica no respon a aquest discurs. De fet cada vegada és més difícil justificar l'existència de programes concrets sobre immigració, darrera el discurs de «normalitat» que les administracions públiques proven de fer creure.

En general sembla que subcontractar empreses sense «ideologia» és molt més fàcil per gestionar serveis que no pas comptar amb les aportacions del teixit social. El teixit social té la percepció que no només no s'ha aconseguit canviar certes percepcions dels responsables polítics i tècnics de les administracions respecte a la immigració, sinó tot el contrari: cada vegada compten menys amb la població immigrada i fan els programes que a ells els semblen necessaris. Persones vinculades a Jameiat i al Programa Icària tenen la sensació que hi ha una feina de desmuntar el Programa per alliberar la tasca dels ens municipals de la pressió de la societat civil.

CRONOLOGIA

Primera etapa.

De l'arribada d'immigrants marroquins a la creació del Programa Icària (1985-1992)

L'any 1985 és un moment clau donada l'aprovació de la primera llei d'estrangeria a l'Estat espanyol. Aquesta era una llei amb un marcat caràcter policial i de repressió que té conseqüències concretes al barri de l'Erm de Manlleu. Una batuda policial posa cap per avall el barri i molts immigrants (quasi tots sense papers) entren en processos d'expulsió o a viure de manera semiclandestina.

Això crea molta desconfiança entre la població immigrada que comença a organitzar-se i, per altra banda, crea cert rebombori social. D'aquí neix Osona Solidària, que deixa d'existir al cap d'un temps i molta de la gent implicada s'afegeix al procés de creació de Jameiat.

Amb la regularització del 91 arriben els diners de la Unió Europea a través de la Diputació de Barcelona. L'any 1992 es crea el Programa Icària com a intervenció integral en l'àmbit de la població immigrada. Consistirà en una suma d'activitats i d'ajuntaments i mai arribarà a tenir pressupost propi, sinó que els diners es destinaran a activitats concretes. Aquest serà un dels problemes que arrossegà el Programa, que no podrà crear una estructura prou ferma per donar una visió integral a la intervenció.

Segona etapa.

La concreció del Programa Icària (1992-1998)

Una de les tasques bàsiques del teixit social en el Programa serà provar de donar aquest caràcter participatiu i d'integralitat a la intervenció. Els immigrants, teòricament, entren en la definició de polítiques i pro-

L'any 1985 una batuda policial posa cap per avall el barri de l'Erm de Manlleu afectant molts immigrants. D'aquí neix Osona Solidària, i més tard molta gent implicada s'afegeix al procés de creació de Jameiat.

Dins de Jameiat hi ha la dificultat de distingir entre el Programa i l'associació.

La percepció dels nivells tècnics de l'Administració era que el teixit social feia una mica de nosa, i només servia per fer d'«escolanet».

grames. Això serà font constant de conflictes amb les administracions.

Per altra banda, dins de Jameiat hi ha la dificultat de distingir entre el Programa i l'associació. Un dels problemes era que la gent que exercia professionalment alguna tasca a Icària, cobrava diners per fer-ho, i això no era ben entès per part de la gent que estava a l'associació. Els marroquins que van treballar a Icària es van cremar per no saber distingir què era estar associat i què era treballar. És difícil fer entendre a la població immigrada que el Programa depèn bàsicament de les administracions i que, malgrat estigui coordinat per una persona molt propera a l'associació, no són pressupostos per gestionar Jameiat.

Una vegada superats aquests conflictes interns es donen els conflictes amb l'Administració que nega sistemàticament les propostes que provenen de Jameiat. Per altra banda, la percepció dels nivells tècnics de l'Administració era que el teixit social feia una mica de nosa i només servia per fer d'«escolanet». Poc a poc, veient que les dinàmiques de coordinació amb les administracions no donen peu a una negociació o coordinació real, Jameiat deixa de participar en el Programa. De fet, la percepció actual és que es van destinar excessius esforços al Programa deixant de banda la feina pròpia de l'associació.

El 1998 els immigrants deixen d'assistir a les reunions del Programa i quan aquest creix de manera tant desproporcionada hi ha confrontació continuada. A Jameiat es reben atacs ferotges per part de tècnics i polítics.

Tercera etapa.

La nova proposta, el Pla Global d'Acció Social (1998-2000)

Si el Programa Icària era una suma de tallers, sobretot de caire formatiu i ocupacional, sense la possi-

bilitat d'entrar de manera integral en la qüestió de la immigració, la proposta que sorgeix del seu «fracàs» és la d'un pla d'acció global. Durant els anys 1998 i 99 es va fer un treball de redacció del pla i en aquests moments està presentat tant al Ministeri d'Afers Socials, com a la Diputació de Barcelona i als ajuntaments. De totes maneres no sembla que hi hagi massa entusiasme per part de les administracions públiques, entre altres coses pels conflictes generats amb Icaria.

Tot i així el Pla ha tingut una resposta diferent per part d'entitats com la Fundació Jaume Bofill o la Caixa de Manlleu que, a través de finançament privat han donat suport a la seva implementació.

És curiós com l'Ajuntament de Manlleu no li dona suport, però en canvi accepta la intervenció del CRID (l'organisme de la Diputació de Barcelona que coordina el programa per a la immigració) que bàsicament parteix de les mateixes premisses. Segurament es tracta d'una qüestió de maneres de treballar i de plantejaments ideològics molt fonamentals.

RENDIMENTS

Dimensió conceptual:

Si prenem la xarxa d'acció col·lectiva crítica en un sentit ampli, cal incloure-hi no només Jameiat Essalam com l'organització en la qual basem el nostre cas, sinó també les altres organitzacions que hi prenen un paper rellevant: Osona Solidària, Càritas, GRAM, l'Escola d'Adults, CCOO (i després el CITE)... El treball realitzat per tota aquesta xarxa a Osona Nord és realment impactant en la seva dimensió conceptual. L'impacte va en dues direccions: les classes política i tècnica dels ens municipals i la societat en general.

La proposta que sorgeix del «fracàs» del Programa Icaria és la d'un pla d'acció global.

El treball de la xarxa d'acció col·lectiva crítica a Osona Nord és realment impactant en la seva dimensió conceptual.

Pel que es refereix al cos administratiu local, els avenços són relativament pobres.

Pel que fa a la societat en general, el Programa Icària, a través de Jameiat, ha connectat amb molts sectors socials creant xarxes de relació i espais de convivència.

Pel que es refereix al cos administratiu local (tant tècnic com polític), els avenços són relativament pobres. Tal com hem anat comentant, les divergents dinàmiques de funcionament provoquen que s'accentuï el conflicte de caire més ideològic. Si es pot diferenciar entre el racisme polític (aquell més institucional) i el racisme convivencial (el que es dona la carter), les dinàmiques del Programa Icària han destacat algunes actituds de racisme polític que potser haurien quedat tapades en cas que el Programa no hagués existit. De totes maneres considerem que fer patents aquest tipus d'actituds no és un resultat dolent, els conflictes ajuden a superar les situacions, i les capacitats de les xarxes d'acció crítica radiquen, en gran part, en fer aflorar els conflictes latents.

Pel que fa a la societat en general, el Programa Icària, a través de Jameiat, ha fet una feina constant de posar un discurs ideològic sobre la taula i ha connectat amb molts sectors socials creant xarxes de relació i espais de convivència. Tal com hem comentat abans, aquesta tasca pot haver estat imprescindible per evitar conflictes socials com el de Ca n'Anglada. Segons alguna persona entrevistada «s'han trencat estereotips i motlles preconcebuts».

Dimensió substantiva:

Sembla bastant evident que sense l'existència d'una organització com Jameiat, el Programa Icària no hagués existit. I amb el Programa s'hi inclouen els espais de gestió i els models de negociació entre el teixit social i l'Administració pública.

Aquest models han estat referents per altres llocs on s'han engegat processos semblants. La capacitat del teixit social per incidir en els models de gestió i en els continguts de les polítiques ha estat, en aquest cas, molt elevada.

Potser aquesta alta capacitat és la que la fa morir

d'èxit. Un informe avaluatiu de la Diputació de Barcelona arriba a la conclusió que el teixit social dificultava el treball de l'Administració. Una de les persones entrevistades comenta que cal una mica d'auto-crítica per part del mateix teixit social, ja que hi ha coses que caldria fer d'una altra manera.

Dimensió operativa:

En aquest cas que estem analitzant, el teixit social entra a gestionar un programa amb fons públics. Tot i així aquest èxit en la dimensió operativa es converteix en una arma de doble fil, ja que crea tensions dins de la mateixa xarxa i acaba malmetent les relacions amb l'Administració. Massa energies dedicades a la gestió, deixant de banda els plantejaments propis de l'entitat: «Amb els diners et vens l'ànima» és la frase que pot ajudar més a definir la sensació de la xarxa d'acció crítica a l'hora d'avaluar el Programa Icària.

La necessitat de claudicar davant els plantejaments «tecnòcrates» de l'Administració acaba per repercutir en les persones i en les organitzacions que hi estan implicades. La pregunta clau és si els moviments socials són capaços de gestionar serveis de l'Administració pública. Segurament la resposta és que millor no pretendre-ho. Cal plantejar si els rendiments operatius són espais reals d'incidència política per part dels moviments socials.

La relació entre la xarxa social i l'Administració, segons una de les persones entrevistades, ha de tenir una dinàmica diferent: «els moviments socials han de tornar al carrer i, de tant en tant, demanar suport puntual a l'Administració. L'Administració farà els seus programes i de tant en tant buscarà el suport del teixit social».

Un informe avaluatiu de la Diputació de Barcelona conclou que el teixit social dificultava el treball de l'Administració.

«Amb els diners et vens l'ànima» és la frase que ajuda més a definir la sensació de la xarxa d'acció crítica a l'hora d'avaluar el Programa Icària.

2.3 El conflicte racista al barri de Ca n'Anglada (Terrassa)

L'any 1999, a partir d'una petita espurna es van generar enfrontaments entre la població magribina i la resta de veïns i veïnes del barri de Ca n'Anglada de Terrassa.

A mitjan mes de juliol de l'any 1999 el barri de Ca n'Anglada de Terrassa va ser escenari d'una agressió racista puntual. A partir d'una petita espurna es van generar enfrontaments entre la població magribina i la resta de veïns i veïnes del barri. L'entrada en el conflicte de grups racistes organitzats, el tractament sobredimensionat de la premsa de masses, el paper ambigu de la classe política local i catalana, i un moviment social antiracista poc articulat van mostrar una faceta de la societat terrassenca i catalana amb poca capacitat de reacció.

Provem de veure quines van ser les claus que van fer desenvolupar i créixer el conflicte i quina va ser la resposta de la xarxa crítica. En aquesta resposta s'hi van involucrar entitats d'àmbit català i, tenint en compte que el conflicte va ser en plena època de vacances estivals, va acabar generant una manifestació prou concorreguda uns dies després.

ACTORS, DISCURSOS I ESTRATÈGIES

La població immigrada

Les tensions es basen en problemes socials i econòmics, com l'ocupació de l'espai públic, les rivalitats juvenils i algun problema de delinqüència i tràfic de drogues.

Ca n'Anglada és un barri d'uns 20.000 habitants, dels quals uns 600 són magribins (només n'hi ha 300 de censats i la majoria en edat escolar). Les tensions amb el veïnat venen de lluny i es basen en problemes socials i econòmics, entre els quals podem destacar l'ocupació de l'espai públic, les rivalitats juvenils i algun problema de delinqüència i tràfic de drogues.

Hi ha dues organitzacions d'immigrants que, segons SOS Racisme, durant l'esclat del conflicte van fer molt bé el seu paper provant de parar els enfrontaments. Aquestes associacions no van signar les

convocatòries de les manifestacions de rebuig al racisme. Tenen un discurs poc articulat políticament però molt ben articulat en temes convivencials.

L'existència d'aquestes associacions, segons el CITE, no ha de portar a enganys. Són associacions centrades bàsicament a l'activitat de la mesquita que no aborden els problemes reals de convivència.

Durant el conflicte la població magribina es va quedar tancada a casa esperant que passés la tempesta, aconsellada per aquestes associacions i per la prudència. Hi havia policia per tot arreu i la seva actuació també va ser criticada (com ho havia estat, per exemple, durant un conflicte semblant a El Ejido, Andalusia) per no donar prou protecció a les persones amenaçades i per no detenir els qui clarament eren els agressors.

La policia va ser criticada per no donar prou protecció a les persones amenaçades i per no detenir els qui clarament eren els agressors.

Els veïns i veïnes del barri

Ca n'Anglada havia estat, en els darrers temps del franquisme, un barri roig on el moviment obrer tenia molta presència i reconeixement entre la gent que va lluitar contra la dictadura. Aleshores ja era un barri amb un alt component migratori procedent de la resta d'Espanya que va saber organitzar-se i ser referència pel moviment antifranquista.

Tot i així, el conflicte esclata, bàsicament, a causa del malestar del veïnat amb la població magribina. Segons SOS Racisme, es tracta d'un esclat de racisme convivencial, que és un fet social que es pot aturar amb formació i reflexió. A aquest tipus de racisme s'hi contraposa el racisme polític, aquell que darrera té una ideologia formada.

Els veïns i veïnes del barri, un cop esclaten els enfrontaments, demanen que l'alcalde doni la cara, però el senyor Manuel Royes, alcalde de la ciutat i president de la Diputació de Barcelona, no apareix en escena fins que els problemes s'escapen de les

Segons SOS Racisme, es tracta d'un esclat de racisme convivencial, que és un fet social que es pot aturar amb formació i reflexió.

El veïnat va veure clar que els estaven utilitzant tant la premsa com els grups de caps rapats.

mans. Aquesta és la crítica més explícita que es va fer a la gestió del conflicte per part de l'Ajuntament.

El veïnat va centrar la seva organització en les assemblees de l'Associació de Veïns. Van ser assemblees molt concorregudes en les quals el racisme popular es va deixar sentir amb força i van treure la gent al carrer el primer dia.

De la manera que va evolucionar el conflicte el veïnat va veure clar que els estaven utilitzant, tant de la premsa com els grups de caps rapats. Aleshores van canviar el seu discurs i, després d'un estira i arronsa, van acabar signant el manifest antiracista i la convocatòria de manifestació.

Una de les notícies que la premsa va destacar és que després dels conflictes van incorporar un magribí a la Junta de l'Associació de Veïns. Més endavant veurem com van anar les coses exactament.

Els grups racistes

L'alta difusió del conflicte i el seu oportunisme van fer arribar a Ca n'Anglada diferents petits grups organitzats de feixistes i caps rapats.

Tots els indicis apunten que l'alta difusió del conflicte i el seu oportunisme van fer arribar a Ca n'Anglada diferents petits grups organitzats de feixistes i caps rapats. De fet, aquests grups van portar el pes dels enfrontaments un cop el conflicte ja havia esclatat. Els veïns van ser utilitzats per aquests grups per a les seves estratègies, fins que se'n van adonar i van provar de desmarcar-se'n.

L'existència d'una xarxa més o menys ben comunicada de grups d'ideologia racista va fer que una gran part de les persones vinculades a aquesta xarxa es trobés a Ca n'Anglada. Alhora, el fet de ser la segona quinzena de juliol va permetre que aquestes persones, majoritàriament joves, es quedessin per Terrassa durant uns quants dies ja que no tenien gran cosa més a fer.

L'Ajuntament de Terrassa

Val a dir que feia menys de dos mesos que s'havien celebrat eleccions municipals, per la qual cosa els responsables polítics municipals encara no estaven situats en els seus llocs i tenien poca perspectiva de la realitat. Jordi Labòria i Maria Victòria Horta, responsables directes dels àmbits on esclata el conflicte, eren regidors nous al consistori.

El seu va ser un posicionament a la defensiva. Tot i que van rebutjar la xenofòbia en públic, provaven de no perdre connexió amb l'electorat. Es tractava de vetllar perquè no se'ls culpés de res, ni de ser racistes ni d'afavorir les persones immigrades per sobre de la població autòctona (unes declaracions de la Regidora d'Acció Cívica anaven explícitament encaminades en aquesta direcció).

El plantejament del CITE és el següent: «si no hi ha serveis públics, no hi ha benestar, es crea conflicte i aquest es torna contra els immigrants com a bocs expiatoris». Des de l'Ajuntament no es va treballar en previsió d'un esclat com el que va ocórrer, tot i que segons les fonts consultades es veia venir.

Tal com hem comentat, l'Associació de Veïns de Ca n'Anglada va demanar des d'un primer moment que l'Alcalde es presentés en el lloc dels fets i donés la cara, però fins a l'últim moment no va fer acte de presència, i les seves declaracions enmig del conflicte no van ajudar a apaivagar els ànims. La mateixa Administració local va admetre haver arribat una mica tard a l'escenari del conflicte.

Els partits polítics

IC-V i ERC van ser les formacions polítiques que de seguida es van afegir a la xarxa ciutadana per frenar l'ofensiva racista. Són dos grups amb una representació molt testimonial al consistori, però la seva

L'Ajuntament tractava de vetllar perquè no el culpessin de ser racista ni d'afavorir les persones immigrades per sobre de la població autòctona.

IC-V i ERC de seguida es van afegir a la xarxa ciutadana per frenar l'ofensiva racista.

disposició a treballar conjuntament amb el teixit social per l'eradicació del conflicte va ser important.

Hi ha una diferència entre l'organització local i la seu central dels partits polítics. La local té sempre una visió més oberta, més ancorada al carrer. Per als partits polítics (en referència al PSC i a CiU) és molt fàcil signar manifestos de SOS Racisme amb declaracions de principis i després no fer res en les polítiques aplicades. Fins i tot el PP va signar el manifest de rebuig al racisme que convocava la manifestació a Barcelona uns dies després (però al cap de dos anys encara no ha pagat la col·laboració que es demanava).

La premsa

La manca de notícies en època estiuenca i la morbositat del tema van fer que la premsa sobredimensionés el cas i el conflicte creixés.

Els mitjans de comunicació van tenir un paper destacat en el conflicte de Ca n'Anglada. La manca de notícies en època estiuenca i la morbositat del tema van fer que la premsa sobredimensionés el cas i, a causa d'això, el conflicte creixés. Molts veïns del barri estaven encantats de sortir a la televisió, malgrat que fos en aquestes circumstàncies.

Pel que fa als mitjans locals, el *Diari de Terrassa* i TV Terrassa només van oferir la versió institucional dels fets, ja que són mitjans controlats directament per l'Ajuntament. L'únic mitjà local que va oferir una visió una mica crítica amb l'actuació municipal va ser *El 9 Nou*.

Segons testimonis de la xarxa crítica, gran part de la responsabilitat del conflicte la té l'Ajuntament de Terrassa que no va saber reaccionar.

La xarxa d'acció crítica antiracista

Segons diversos testimonis de la xarxa crítica, gran part de la responsabilitat del conflicte i dels enfrontaments la té l'Ajuntament de Terrassa que, un cop havia esclatat no va saber reaccionar. Per un costat l'Ajuntament no va fer res per prevenir un conflicte que es veia venir; cap reflexió sobre convivèn-

cia, cap presència als carrers. Per altra banda l'actuació municipal posterior al conflicte ha estat molt poc encertada.

La fractura social que suposa el conflicte es trasllada dins mateix de les associacions. Cada associació té en el seu interior posicionaments personals diferents. SOS Racisme va mirar d'aconseguir que els càrrecs representatius de les diferents associacions fessin públic un discurs conciliador i reflexionat, més enllà del conflicte puntual obert a Ca n'Anglada.

Algunes associacions importants que prenen part en la mobilització davant el conflicte són les següents:

- CCOO-CITE Terrassa: Gran coneixedora de la realitat i amb un plantejament molt proper a SOS Racisme.

- Plataforma antifeixista: Sorgida dels nuclis okupes de Terrassa. Té un discurs i unes estratègies més combatives. Tot i que en un inici no veia clara la presència de SOS Racisme a les seves reunions, després es van anar llimant diferències quan cadascú va entendre el paper que li tocava. SOS Racisme considera que l'estratègia d'enfrontament combatiu ha d'existir, però creu més en les posicions negociadores, transcendint els conflictes puntuals.

- SOS Racisme: El discurs de SOS Racisme prova de no individualitzar el conflicte a Terrassa o a qualsevol altre lloc. Es tracta de fer públic que els conflictes existeixen perquè hi ha una situació general amb la immigració que cal resoldre de manera integral.

- CONFAV i FAVB: Tenen un discurs interessant i van estar presents en tot moment quan la xarxa es va ampliar transcendint el nivell local. La seva percepció és que hi ha una necessitat important de formació dels agents socials en aquest tema.

SOS Racisme va mirar d'aconseguir que els càrrecs representatius de les diferents associacions fessin públic un discurs conciliador i reflexionat.

La CONFAV i la FAVB van estar presents en tot moment quan la xarxa es va ampliar transcendint el nivell local.

CRONOLIGIA I ESDEVENIMENTS

11 de juliol de 1999

Festa Major al barri de Ca n'Anglada. Existia un conflicte real entre les dues poblacions culturalment diferenciades al barri, sobretot es tractava de conflictes entre grups de joves per qüestions identitàries. De fet, el conflicte neix d'una baralla entre dos joves, un d'ells magribí, que deriva aquella nit en una batalla campal.

El conflicte neix d'una baralla entre dos joves, un d'ells magribí, que la nit de l'11 de juliol deriva en una batalla campal.

12, 13, 14 i 15 de juliol de 1999

Dos centenars de joves continuen amb les baralles (segons fonts municipals només eren una cinquantena). L'Ajuntament va reforçar la presència policial. En un primer moment fonts municipals van negar que les agressions tinguessin caràcter racista. El dia 13 hi ha una manifestació espontània contra la població immigrada en la qual hi participen unes 300 persones. Hi ha atacs contra la casa d'un magribí. El dia 14 la manifestació acull més de mil persones, i les agressions contra dos bars, quatre habitatges i dos magribins encenen finalment el senyal d'alarma.

El dia 15 hi torna a haver una manifestació racista d'un es 500 persones, on queda clar que grups de caps rapats porten la veu cantant.

El dia 15 hi torna a haver una manifestació racista d'un es cinc-centes persones, on queda clar que grups de caps rapats amb insígnies feixistes són les que porten la veu cantant i el veïnat deixa d'assistir-hi, ja que se sent manipulat. Les imatges de televisió i les notícies a la premsa escrita fan que el conflicte tingui cada dia un ressò més gran. Hi va haver 11 detinguts, un d'ells per amenaçar la població magribina a través de les càmeres de televisió.

El 16 de juliol de 1999 una manifestació antiracista a Terrassa convoca unes 3.000 persones.

16 de juliol de 1999

Manifestació antiracista a Terrassa. Unes tres mil persones convocades per 56 entitats de Terrassa es manifesten contra el racisme. L'Ajuntament i l'Associació de Veïns de Ca n'Anglada acaben donant su-

port a la manifestació en últim moment. De fet, segons el CITE, «l'Alcalde va desaconsellar la manifestació, fins que no li van garantir que encapçalaria l'acte».

27 de juliol de 1999

Manifestació a Barcelona convocada per més de cent entitats que va congrega més de cinc mil persones. El manifest va ser signat per tot l'espectre polític català. La premsa va dir que «només» hi havia cinc mil persones, quan, donades les dates, les entitats convocants no n'esperaven més de mil.

Després de tot el conflicte

Es va crear una mesa de «savis» on participaven entitats, partits, sindicats, periodistes, persones del camp de l'ensenyament... Aquesta comissió va ser dissolta abans d'acabar la seva feina segons el CITE, «quan l'Ajuntament va veure que la comissió creada no arribava a les conclusions que ell volia, va decidir acabar amb la comissió i va demanar un estudi tècnic».

L'Ajuntament va encarregar un projecte d'intervenció al polític Luís Miguel Narbona. Segons fons de la xarxa crítica, l'única conclusió a la qual arriba és que «els veïns i veïnes de Ca n'Anglada són racistes», tot i que no hem tingut accés al document.

Es va crear un equip de quinze mediadors, dels quals nou eren de fora de Terrassa i sis eren estrangers. Tampoc va generar cap resultat, ja que el plantejament no semblava el correcte. Segons el CITE, els punts de mediació que poden ser realment operatius estan als hospitals o a les escoles, però ja hem comentat que l'Ajuntament no va permetre un abordatge del conflicte ampli i des de la diversitat d'opinions.

De fet, la premsa va donar com a notícia important la incorporació d'un magribí a la Junta Directiva de

El 27 de juliol de 1999 una manifestació a Barcelona convocada per més de 100 entitats va congrega més de 5.000 persones.

Es va crear una mesa de «savis» que va ser dissolta quan l'Ajuntament va veure que no arribava a les conclusions que ell volia.

Un dels projectes de l'Ajuntament per eradicar el conflicte és fer-hi una intervenció urbanística, que puguin els preus dels lloguers i que els immigrants es desplacin a altres llocs.

El conflicte de Ca n'Anglada és un dels primers esclats a Catalunya en el qual grups racistes i xenòfobs prenen la iniciativa.

l'Associació de Veïns de Ca n'Anglada. La lectura que fa el CITE d'aquesta incorporació és que aquesta persona era una de les mediadores que va escollir l'Ajuntament i es va fer tot un exercici institucional per tal que s'incorporés a l'Associació. Les úniques solucions que ofereix aquesta persona davant el conflicte són que les persones magribines no surtin al carrer durant la Festa Major i que no s'estiguin de nit a la plaça on es va encetar el conflicte.

Una altra de les denúncies que es fan des de la xarxa crítica és que un bar de la plaça, on es troben els magribins, va ser comprat per l'Ajuntament a un preu desorbitat, a més de regalar-li un pis a l'amo; una manera de fer que els magribins vagin renunciant a utilitzar la plaça. De fet, sembla que un dels projectes per eradicar el conflicte latent al barri és fer-hi una intervenció urbanística important, que puguin els preus dels lloguers i, per tant, que els immigrants es desplacin a altres llocs. Quan un barri té problemes de degradació, és cert que l'Ajuntament hi ha de fer una intervenció, però posant les mesures correctores que no obliguin el veïnat a marxar-ne.

Una iniciativa de la xarxa crítica va ser fer una jornada de convivència entre famílies autòctones i famílies magribines a la plaça Roja del barri de Ca n'Anglada (escenari dels primers conflictes). Van trobar-se tots els participants de l'activitat al centre de Terrassa i van voler arribar a Ca n'Anglada. Els va ser impossible accedir a la plaça, perquè policies vestits de paisà els ho van impedir.

RENDIMENTS

La dimensió conceptual

En conflicte de Ca n'Anglada té la particularitat de ser un dels primers esclats a Catalunya en el qual grups racistes i xenòfobs prenen la iniciativa i el lide-

ratge de les manifestacions contra la població immigrada. Fan dels immigrants els bocs expiatoris dels problemes d'inseguretat i manca de serveis que pateix un barri. També és un conflicte que té una extraordinària cobertura per part dels mitjans de comunicació d'àmbit estatal.

Aquests dos factors fan que la reacció de la xarxa crítica tingui més ressò del que hauria estat habitual. De fet, convocar cinc mil persones a Barcelona un 27 de juliol és una fita important per qualsevol mobilització ciutadana. La sensació que hi ha una part de la societat disposada a parlar sobre racisme obertament i a combatre'l des de la mobilització social és un dels rendiments importants que la xarxa crítica antiracista treu del conflicte.

La dimensió substantiva

La creació d'una comissió d'experts de diferents àmbits per afrontar els conflictes racials que hi ha a la societat va ser un bon inici pel que fa a la regulació de la política local en la matèria, però aquesta comissió va tenir una vida curta i va ser liquidada per l'Ajuntament sense donar massa explicacions. El posterior encàrrec d'un estudi era molt menys satisfactori segons el parer dels integrants de la xarxa, i els seus resultats així ho han corroborat.

Malgrat els discursos de bones intencions, el poder municipal a Terrassa no ha afrontat el procés d'acollida d'immigració amb prou visió estratègica ni comptant amb les persones que volen dir-hi la seva.

De totes maneres, el panorama a Terrassa no és massa afalagador pel seu teixit social en un sentit ampli. Sobretot pel teixit social crític amb les polítiques públiques del seu Ajuntament. És a dir, si la xarxa crítica antiracista no ha tingut massa èxit a l'hora de ser escoltada davant del conflicte de Ca n'Anglada, tampoc l'han tingut els okupes ni els grups con-

La creació d'una comissió d'experts de diferents àmbits per afrontar els conflictes racials que hi ha a la societat va ser un bon inici.

Malgrat els discursos de bones intencions, el poder municipal a Terrassa no ha afrontat el procés d'acollida d'immigració amb prou visió estratègica.

traris al camp de golf de Torrebonica, per citar alguns exemples.

La dimensió operativa

Si en la dimensió substantiva, a poc a poc, la xarxa d'acció col·lectiva va anar perdent pes (fins i tot van haver de renunciar a una manifestació que no fos encapçalada per l'alcalde), en la seva vessant operativa tampoc ha tingut massa sort. El procés de situar una quinzena de mediadors al barri per fer de pont entre les dues comunitats culturals i per mantenir l'Ajuntament informat en tot moment es va fer sense comptar amb ells en cap moment.

Cap de les polítiques engegades per l'Ajuntament de Terrassa en aquest aspecte no ha comptat ni amb l'opinió ni amb la possible col·laboració de la xarxa crítica.

Cap de les polítiques engegades per l'Ajuntament en aquest aspecte no ha comptat ni amb l'opinió ni amb la possible col·laboració d'aquesta xarxa.

L'Ajuntament de Terrassa va deixar passar una bona oportunitat per implicar la societat en un procés que interessa tothom.

Podem considerar el fet convivencial entre dues cultures com un dels escenaris amb més possibilitats per fer-hi participar el teixit social interessat en aquests temes. Podem considerar, també, que el nivell local és un dels espais facilitadors en aquest aspecte. Fins i tot podem pensar que els marcs cognitius que en aquest moments genera la qüestió de la immigració es caracteritzen per uns valors encara poc tancats, encara per modelar. Tot i així sembla que l'Ajuntament de Terrassa va deixar passar una bona oportunitat per implicar la societat en un procés que interessa tothom.

2.4 Harresiak apurtuz (trencant murs). La coordinació antiracista a Euskadi

ORIGEN

La Coordinadora d'ONG dóna suport a les persones immigrants; el 1985 s'aprova la llei d'estrangeria, l'efecte principal de la qual va ser la marginació so-

cial de gran part del col·lectiu immigrant, tot perpetuant –pel seu marcat caràcter restrictiu– la indocumentació i la «il·legalitat» de nombroses persones; lluny de fer millorar la situació, després del Procés Extraordinari de Regulació d'Estrangers el 1991, els trastorns burocràtics pels immigrants van augmentar.

Va ser amb aquest marc de fons –després de les Jornades sobre Migracions i Conflictes que va organitzar l'Institut Hegoa el novembre del 1993, i com a colofó d'aquestes– que diferents organitzacions i associacions que estaven en contacte amb la immigració van decidir establir un espai de trobada.

ESTRATÈGIES

Durant aquesta etapa es van mantenir reunions mensuals a les seus del CITE (CCOO) i de Càritas Diocesana, reunions on participaven totes les associacions de Bizkaia que estaven interessades a compartir la seva experiència en el camp de la intervenció amb persones immigrants. També llavors, es percep la importància de l'acostament del màxim nombre d'immigrants possible, tant per arreglar els seus papers com per implicar-los en el procés de reivindicació dels seus drets com a ciutadans. També s'iniciaven les primeres gestions per contactar com a grup amb les institucions públiques.

El juny del 1995 la Coordinadora d'ONG, encara sense estar constituïda estatutàriament i jurídicament, es va presentar als mitjans de comunicació al centre cívic de la borsa, a Bilbao, juntament amb un manifest de denúncia sobre les situacions que s'estaven patint al barri de San Francisco. El principi fonamental que regia les actuacions com a Coordinadora era el de donar veu i cara a les persones immigrades.

La Coordinadora inicia el seu procés de legalització, impulsada per un major coneixement de la reali-

El 1993 diferents organitzacions i associacions en contacte amb la immigració van decidir establir un espai de trobada.

El juny del 1995 la Coordinadora d'ONG, encara sense estar constituïda estatutàriament i jurídicament, es va presentar als mitjans de comunicació al centre cívic de la borsa, a Bilbao.

El procés de legalització de la Coordinadora i del Fòrum per a la integració social dels immigrants van ser paral·lels.

tat de la immigració, per la urgència a l'hora de buscar solucions i per la necessitat d'enfortir la seva tasca d'intermediació amb les institucions.

A Bilbao s'aconsegueix obrir una secretaria tècnica amb l'ajut de les conselleries de Justícia, Economia i Treball, l'Ajuntament de Bilbao i l'ONG Missions Diocesanes.

El procés de legalització de la Coordinadora i del Fòrum per a la integració social dels immigrants van ser paral·lels. A mesura que comencen les converses amb el Govern basc, aquest reclama la legalització de la Coordinadora que, al seu torn, reclama un espai de trobada entre les organitzacions i les institucions públiques.

Aquest procés implicarà la pèrdua d'alguns grups que no eren específicament d'ajuda a l'immigrant, com ara Amnistia Internacional o Psicòlegs del Món.

La Coordinadora es crea com una federació d'associacions i inicia la seva activitat com a impulsora d'un fòrum que serveixi de punt de trobada als diferents actors. A la declaració oficial del Fòrum (1997) apareixen com a membres que l'integren al costat de les administracions públiques (autonòmiques, forals i locals), l'Ararteko i Eudel (Associacions de Municipis Bascos).

Des de l'oficialització de la Coordinadora el 1997, com a Coordinadora d'Organitzacions No Governamentals d'Euskadi de Suport als Immigrants, s'aposta per la creació d'un vertader Fòrum per a la integració de les persones immigrants i es demana l'oficialització del Fòrum, que no es produirà fins el 1998.

Es crea una estructura força fictícia ja que, en realitat, no es podien pas abastar totes les comissions dividides per temes.

Les primeres reunions periòdiques s'estableixen amb el llavors Conseller de Benestar Social que pertanyia al PSE, i s'organitza un funcionament a través de comissions de treball. Es crea una estructura força fictícia ja que, en realitat, no es podien pas abastar totes les comissions dividides per temes (salut, habitatge, treball, etc.) perquè dins la Coordinadora

no hi havia experts per a totes les àrees i el Govern no posava a treballar experts amb un mínim de continuïtat.

RENDIMENTS

Harresiak Apurtuz demanava la creació d'un departament específic d'immigració i no d'un espai dependent; però el que es va aconseguir va ser l'oficialització del Fòrum com un Fòrum per a la integració social dels immigrants dins una comissió permanent sectorial que depenia del Consell Basc de Benestar Social; la Comissió funciona amb paritat entre l'Administració i la Coordinadora, amb representació de totes les conselleries relacionades amb temes d'immigració i dues persones expertes designades a proposta de la Coordinadora.

L'oficialització del Fòrum podem dir que és el resultat d'un pacte entre el Govern i la Coordinadora, ja que el 1997 va ser l'Any Europeu contra el Racisme i el Govern va demanar a la Coordinadora que els seus membres fessin una declaració conjunta; la Coordinadora va aprofitar l'ocasió per donar un ultimàtum a l'oficialització del Fòrum.

Per part de la Coordinadora, es demana un Fòrum de caràcter decisor i no només consultiu; el cert és que després de l'entrada d'EA a la Conselleria de Benestar Social, les converses i les trobades es van anar debilitant fins que, l'any 2000, el tema de la immigració es troba com a tema important a totes les agendes dels partits polítics i el Govern es proposa que a través de l'institut basc d'estadística EUSTAT, s'incloguin una sèrie de variables que estudiïn la immigració a Euskadi, tot tenint un coneixement real de la població immigrant resident.

S'ha dit, també, tot i que encara no s'ha començat a fer res, que es vol tirar endavant un pla integral d'immigració a nivell d'Euskadi; fins i tot s'havien no-

L'oficialització del Fòrum és el resultat d'un pacte entre el Govern i la Coordinadora.

La Coordinadora demana un Fòrum decisor i no només consultiu.

menat els representants del Govern i de les ONG que havien de formar part de la comissió encarregada d'impulsar l'estudi.

Pel que fa a l'Ajuntament de Bilbao, hi va haver una moció de censura presentada per d'EB-IU, on es deia que calia oposar-se a la llei d'estrangeria; la rèplica a la moció va resultar ser no només el suport de l'Ajuntament a la moció sinó la predisposició a crear un pla integral per a la integració de les persones immigrants a la ciutat (sempre, és clar, en funció de les directrius marcades pel Fòrum del Govern basc).

Si es crea una línia de treball seriosa, tot partint de l'orientació que es va donar en aquesta declaració municipal, pot tirar endavant i pot tenir aspectes molt positius, però de moment cal esperar que els projectes es facin realitat.

Ja dins de l'any 2001, el canvi real més significatiu en la normativa del Fòrum és l'ampliació de la participació a l'organització empresarial basca CONFEBASK, a més de la incorporació d'altres ONG i de Cooperación al Desarrollo del Govern basc.

Dins la Comissió d'Educació s'ha aconseguit que les EPA (Educació Permanent d'Adults) tinguin pressupost específic per a l'ensenyament a les persones immigrades.

Aquest, però, és un guany a mitges perquè moltes EPA de Bizkaia ja treballaven amb immigrants i no pas gràcies a cap iniciativa institucional –que no reconeixia aquesta tasca i, per tant, no hi destinava un pressupost– sinó gràcies a la voluntat del professorat.

També s'ha aconseguit –gràcies a la pressió de les ONG al Consell Basc de Benestar Social i a la pressió de la Coordinadora al Fòrum– que els immigrants entrin a formar part dels beneficiaris dels Ingressos Mínims (IMIS) i de les Ajudes d'Emergència (AES) abans que s'aprovi per llei.

L'any 2001, el canvi real més significatiu en la normativa del Fòrum és l'ampliació de la participació a l'organització empresarial basca, CONFEBASK.

Gràcies a la pressió de les ONG s'ha aconseguit que els immigrants formin part dels beneficiaris dels Ingressos Mínims i de les Ajudes d'Emergència.

2.5 El barri de San Francisco a Bilbao

San Francisco és el barri de Bilbao on viuen i van els grups més marginats de la ciutat; fins fa 10 o 15 anys era una zona habitada per la classe obrera que comptava amb nombrosos comerços; els carrers que enllacen San Francisco amb Las Cortes eren la zona de prostitució i d'espectacles i ja existia una certa marginalitat, formada per homosexuals, prostitutes i persones que es dedicaven al joc i a la compravenda d'objectes robats.

Els cabarets i prostíbuls van decaient i es comença a traficar amb drogues il·legals, que es promouen des dels mateixos bars i clubs de prostitució.

En un primer moment, el tràfic de drogues el fan i controlen els païos des de pisos particulars; després passa a mans de grups de gitanos i, recentment, a mans dels immigrants estrangers.

En general, els seus habitants són persones amb pocs recursos i molts d'ells aturats, jubilats i amb pensions baixes. Les característiques socials del barri fan que, durant el dia també sigui habitat per molts toxicòmans, traficants que viuen fora del barri i persones estrangeres que s'hi acosten per motius laborals o afectius.

L'ambient conflictiu del barri i la imatge parcial i distorsionada que n'ofereixen alguns mitjans de comunicació fa que moltes persones no vulguin ni passar-hi o visquin de forma traumàtica la seva necessitat de passar-hi per motius laborals. Això també passa amb les persones estrangeres que viuen fora del barri i que, recentment i sobretot en els moments més conflictius, eviten haver-hi de passar. Aquest és un altre dels motius pels quals el comerç ha decaïgut i l'habitatge s'ha abaratit, tant el de venda com el de lloguer. De la mateixa manera, aquesta imatge del barri fa que la gent que hi transita miri els seus habitants amb

Els habitants del barri de San Francisco a Bilbao tenen pocs recursos i molts són aturats, jubilats i amb pensions baixes.

L'ambient conflictiu i la imatge i distorsionada que n'ofereixen alguns mitjans fa que moltes persones no vulguin ni passar-hi.

Quan a arriben les primeres persones immigrades de països empobrits, acaben ubicant-se a San Francisco.

recel i prejudicis, cosa que no contribueix pas a normalitzar la situació.

Quan comencen a arribar les primeres persones immigrades de països empobrits, acaben ubicant-se a San Francisco, la qual cosa porta a un procés de retroalimentació amb l'arribada d'altres immigrants.

Des de fa dècades, San Francisco és un barri d'immigració; primer va ser el receptor de l'emigració interior arribada majoritàriament de Galícia; la immigració exterior va començar a arribar a principis dels anys 80 i va augmentar durant la dècada dels 90. És en aquesta època que es comença a observar una concentració d'immigrants –cosa molt normal, per altra banda, si tenim en compte la xarxa de suport existent al barri, on habiten molts dels seus conciutadans que els ofereixen suport, casa, els ajuden a buscar feina i, a més, parlen el seu idioma. També hi ha molta gent estrangera que ha fet l'esforç de no viure al barri a causa de l'estigma social que això suposa (sospita permanent) o per problemes amb la policia o amb els veïns³.

El principal problema del barri és l'exclusió social; la gent que no és del barri no gosa entrar-hi, tenen por i desconeixen la realitat del lloc. Hi ha una frase molt significativa de la coordinadora de grups per a la rehabilitació: «la distància que separa San Francisco de qualquier lugar es la mitad que la que separa cualquier lugar de San Francisco».

Entre els immigrants d'origens diferents, sembla que cada vegada hi ha més relació.

Els immigrants acostumen a agrupar-se per comunitats a tots els nivells, professionals i relacionals. Tot i que abans no es notava molta barreja entre els immigrants d'origens diferents, sembla que això està canviant i cada vegada hi ha més relació. Un fet important és que els immigrants tenen una relació molt fluïda amb la població gitana, fins al punt que els matrimonis mixtos entre persones gitanes i immigrants d'origens diferents no són inusuals i els matrimonis entre immigrants d'origen diferent són cada vegada més freqüents. El nombre d'immigrants de

segona generació no és gens significatiu, tot i que segurament és un fenomen social que sorgirà durant aquests propers anys perquè la majoria dels immigrants són persones joves i amb més tradició de família nombrosa que els europeus. En general, els immigrants que arriben a Euskadi valoren força l'educació; molts d'ells venen de grans ciutats amb una cultura força desenvolupada, on l'educació és concebuda com un mitjà per assolir benestar a tots els nivells i per aconseguir una integració plena. És curiós observar que molts immigrants estudien el model d'ensenyament íntegre en euskera. No només porten els seus fills i filles a l'escola sinó que, a més, procuren portar-los a escoles «bones». Sorprèn el fet que a l'escola de San Francisco no hi ha molts nens i nenes del barri matriculats; no és estrany que molts d'ells vagin a escoles privades o, fins i tot, religioses; així doncs, a San Francisco, s'hi acostumen a quedar els infants de les famílies que viuen situacions de màxima exclusió i que, per tant, acostumen a ser els que tenen més problemes.

Al mateix temps, a l'escola hi ha professionals que lluiten contra l'exclusió i que fins i tot porten a terme tasques alternatives per captar l'atenció dels infants. Alguns exemples d'això són l'existència d'un petit hort que les nenes i els nens aprenen a cultivar; el fet d'esmorzar a la mateixa aula; la recerca de formes d'estudi i d'aprenentatge alternatives, és a dir, l'intent de fer que els infants se sentin motivats per anar a l'escola.

Les autoritats institucionals no interfereixen en el procés de degradació de San Francisco, ja sigui perquè es volia especular amb el barri o bé perquè la problemàtica els desbordava; no es feia res per evitar la destrucció de les cases ni l'expulsió del veïnat, cosa que implicava una major degradació del barri. Tot això ha fet que la gent més exclosa acabi vivint allà a causa del baix cost que suposa.

És curiós observar que molts immigrants estudien el model d'ensenyament íntegre en euskera.

Les autoritats institucionals no interfereixen en el procés de degradació de San Francisco, ja sigui perquè es vol especular amb el barri o bé perquè la problemàtica els desborda.

Es fa una mena de pacte entre estrangeria i la Conselleria d'Interior del Govern basc, segons el qual l'entrada d'estrangers no importa sempre que la policia tingui amplis poders d'actuació. Aquesta situació desemboca en la presentació, per part de l'Ararteko (síndic de greuges), d'un manifest de denúncia a la Comissió de Drets Humans del Govern basc, on es denuncien els casos de maltractaments policials.

MALTRACTAMENT POLICIAL

El 1998, a conseqüència del maltractament policial als immigrants es gesta una campanya de denúncia per part de les associacions que treballen al barri que desemboca en un informe nascut de la subscripció popular.

El 1998, a conseqüència del maltractament policial als immigrants que viuen o passen per San Francisco, es comença a gestar una campanya de denúncia per part de les associacions que treballen al barri que desemboca en un informe nascut de la subscripció popular. S'havia arribat a un punt en què el maltractament era acceptat com una realitat del barri.

El primer informe el van elaborar el CITE, SOS Racisme, JAAM (Asociación de Senegaleses de Vizcaya), l'associació afrobasca (Asociación de Refugiados e Immigrantes en el País Vasco) i dues associacions de veïns del barri.

La investigació es basa en testimonis trets del carrer i la part investigada per l'Ararteko són els testimonis dels policies que patrullen pel barris, que en la major part dels casos, neguen o minimitzen els fets. S'utilitza l'informe com a eina de denúncia.

L'esborrany que resulta de la feina de les associacions no rebrà el suport de l'equip de l'Ararteko, tot al·legant que hi ha errades de forma i de contingut. Acaben corregint-lo conjuntament. Per tant, acaba sortint un informe recolzat per les associacions i amb fons de subscripció popular (març del 1998) i un altre informe recolzat per l'Ararteko que es presenta a la Comissió de Drets Humans del Govern basc (maig del 1999), on s'inclouen una sèrie de recomanacions per poder solucionar el problema dels maltractaments.

COORDINADORA DE GRUPS
PER A LA REHABILITACIÓ DE SAN
FRANCISCO, BILBAO LA VIEJA I ZABALA

El deteriorament en què es trobava el barri, juntament amb les condicions de marginalitat i d'abandonament institucional que s'hi donaven, fa que les associacions de veïns i la resta de moviments socials actius al barri iniciïn una campanya per a la seva rehabilitació.

Aquesta coordinadora es crea durant la primera meitat dels anys 90 (93-94) i comença amb una campanya per aconseguir que l'Ajuntament pari atenció a la zona perquè es creï un canal de participació entre les entitats del barri i les institucions.

Amb aquesta campanya s'aconsegueix que, en un ple, l'Ajuntament declari el barri com a àrea de rehabilitació integral i que es creï un instrument de treball, la Mesa per a la Rehabilitació, integrat per regidors de tots els partits polítics que tenen representació i per les associacions de veïns i grups socials.

A partir d'aquest moment la coordinadora de grups –que bàsicament treballa a partir del pla que es desenvolupa a la Mesa per a la Rehabilitació– s'estabilitza.

1995-1999

Durant aquest període s'avança molt poc. Es demana un pla de rehabilitació integral, a curt i a llarg termini, que respecti les estructures originàries del barri (en un principi, les institucions apostaven per una reestructuració del barri i no per la seva rehabilitació), també es demanen pressupostos específics per dur a terme la rehabilitació i que es racionalitzi el que van fent a la zona els diferents grups.

A causa de la poca o inexistent voluntat política per a la consecució dels objectius, els avenços es paralitzen. El 1998 la Mesa fa quatre anys i és quan

La Coordinadora de Grups per a la Rehabilitació es crea durant la primera meitat dels 90 i comença amb una campanya per aconseguir que l'Ajuntament pari atenció a la zona.

L'Ajuntament crea la Mesa per a la Rehabilitació, integrada per regidors de tots els partits polítics, associacions de veïns i grups socials.

s'impulsa una campanya molt forta dins la qual apareix l'informe sobre els maltractaments policials al barri amb el suport de l'Ararteko.

El 1999 la coordinadora de grups aprofita l'informe per escriure un text que es presenta al nou Ajuntament que s'ha creat després de les eleccions. Aquest sembla que respon amb una certa voluntat política per resoldre la situació. També es presenta un text al Parlament basc.

Tot això desemboca en l'aprovació d'una moció per part de l'Ajuntament de Bilbao i d'una proposició no de llei per part del Parlament en la qual s'insta a la realització d'un pla integral on han de participar l'Ajuntament, la Diputació Foral de Bizkaia i el Govern basc. També és una oportunitat per potenciar les relacions entre les institucions i els moviments socials.

Es fa una crida a seguir les recomanacions de l'Ararteko sobre el tema dels maltractaments policials als immigrants. El paper de la Coordinadora, que durant els darrers anys havia anat perdent força, pren embranzida i inicia una campanya interna dels grups per tal de coordinar-se millor i adoptar una estructura més eficaç. Es creen unes estructures mínimes de treball i s'obre una nova etapa en la història de la Coordinadora, que ara es defineix com una plataforma social i veïnal plural del barri i agrupa 40 organitzacions de diferents ideologies amb formes d'intervenció plurals.

El que uneix els seus components és l'assoliment del Pla de Rehabilitació Integral per la Zona, entès des d'una perspectiva progressista de valors relacionats amb la solidaritat, l'equitat i el desenvolupament. Només 20 grups hi treballen realment, la resta donen el seu suport però no participen directament. La Coordinadora s'estructura en tres comissions de treball:

1. Comissió d'Urbanisme, que s'ocupa de l'habitatge, les obres i els serveis.

L'any 1999 es creen unes estructures mínimes de treball i s'obre una nova etapa en la història de la Coordinadora, que es defineix com una plataforma social i veïnal plural que agrupa 40 organitzacions de diferents ideologies amb formes d'intervenció plurals.

2. Comissió de Desenvolupament Local, que s'ocupa fonamentalment del treball i el comerç.

3. Comissió Sociocomunitària, que s'ocupa dels grups específics de la zona, de les minories ètniques, de les dones i dels serveis bàsics.

Hi ha una comissió permanent que coordina tota la feina i cada mes se celebra una assemblea amb tots els grups.

2000

Durant l'any 2000, tant la Mesa per a la Rehabilitació com la Coordinadora de Grups van treballar en l'elaboració del pla per 5 anys. Tot i que el Pla és responsabilitat de les institucions, es fa l'esforç d'unir propostes.

Dins el Pla apareixen propostes fetes des de la Mesa i la Coordinadora de grups, però també d'altres que van ser rebutjades per aquestes. Per aquest motiu no apareixen públicament com a redactores d'aquestes propostes.

Quan es va presentar el Pla, van fer una roda de premsa tot explicant la seva valoració i remarcant-ne els aspectes positius i negatius.

L'any 2001 la tasca principal, tant de la Mesa com de la Coordinadora, és fer el seguiment real del Pla, mirant d'incloure-hi temes i aspectes que n'han quedat exclosos i cridar l'atenció sobre els problemes que van apareixent sobre la marxa.

La Coordinadora realitza una tasca de publicitat del barri; en el moment de redactar aquest document, per exemple, està preparant unes jornades sobre barris desafavorits.

L'any 2000, la Mesa per a la Rehabilitació i la Coordinadora van treballar en l'elaboració del pla per 5 anys.

L'any 2001, la tasca principal de la Mesa i de la Coordinadora és fer el seguiment real del Pla.

EL PLA

Està dividit en les tres àrees de les comissions:

Urbanisme

És la part que compta amb un pressupost més gran. Inclou una urbanització nova que implica l'enderrocament de 400 habitatges a la zona de Bilbao la Vieja i diferents ajustaments urbanístics com un aparcament i el canvi d'ubicació de l'escola. El pla urbanístic és el de més gran envergadura en relació a la inversió i al canvi de fesomia que projecta per al barri; alguns projectes es plantegen exclusivament des del punt de vista urbanístic.

L'habitatge social està destinat a les persones desallotjades arrel de l'enderrocament de les seves cases.

Els habitatges nous serien de tres tipus: socials, de protecció pública i d'iniciativa privada. L'habitatge social està destinat, sobretot, a les persones desallotjades arrel de l'enderrocament de les seves cases. Des de la Coordinadora s'intenta posar èmfasi en els aspectes socials, el tipus d'habitatge, les persones que els ocuparan, etc.

Desenvolupament local i comerç

Es donen subvencions a grups que treballen el tema de l'ocupació, comerciants, joves, dones, aturats de llarga durada, emigrants.

Trobem diferents iniciatives, sobretot de l'Ajuntament. Es donen subvencions a grups que treballen el tema de l'ocupació, comerciants, joves, dones, aturats de llarga durada, emigrants.

En principi, l'objectiu era aconseguir que els emigrants poguessin accedir a aquest tipus de programes i, per altra banda, que se'n fes un d'específic sobre integració o de suport als petits comerços sorgits a iniciativa dels emigrants. La dificultat més gran és que l'Ajuntament no estableix mecanismes específics per fer tot això.

Pla sociocomunitari:

És una mena de calaix de sastre on trobem totes les iniciatives públiques i privades existents relacionades amb els serveis socials bàsics i amb grups especials (dins els quals hi ha el grup específic d'emigrants), la qual cosa es tradueix en el suport a algunes iniciatives dels grups socials que van dirigides a immigrants.

ÈXITS CONCRETS

Dins del Pla podem incloure l'Oficina per la Pau, que es dedica als temes de l'objecció de consciència i antimilitarisme i a la tasca d'informació i assessorament a persones immigrades.

A la pràctica es troba a faltar l'existència d'una perspectiva integral i global (immigració, joventut, minories ètniques, infància) com a línia transversal i la visió de les especificitats dels temes concrets.

Els projectes de l'Associació de Veïns de San Francisco, juntament amb SARTU (Inserció Socio-laboral), són programes subvencionats pel Govern basc i l'Ajuntament. Durant un any es contracta un grup de persones que reben formació i obtenen feina.

També es milloren les condicions d'alguns habitatges que necessiten una rehabilitació però el propietari no se'n pot fer càrrec; llavors, l'Ajuntament en paga la rehabilitació tot encarregant-la a grups d'aturats, autòctons o immigrants.

El programa Recreados té la mateixa perspectiva, però amb un sol grup de 10 aturats menors de 25 anys i a càrrec de tres monitors durant un any. La feina consisteix a elaborar nous productes a partir de productes vells, reciclar objectes vells i convertir-los fins i tot en objectes de disseny. Durant tot l'any es du a terme un estudi de viabilitat per esbrinar si es pot

El Pla socio-comunitari és una mena de calaix de sastre on trobem totes les iniciatives públiques i privades relacionades amb els serveis socials bàsics.

A la pràctica, es troba a faltar l'existència d'una perspectiva integral i global com a línia transversal i la visió de les especificitats dels temes concrets.

muntar una petita empresa de prop de 5 persones tutelades per un o dos monitors.

L'Equip d'Integració al Paisatge (EIP) és un projecte d'intervenció als espais públics, places, murals; la idea és, aquest primer any, treballar la formació i, l'any vinent, muntar una petita empresa; és un programa subvencionat per a joves menors de 25 anys.

A més de reformar l'ensenyament reglat, s'han de dur a terme actuacions específiques, com ara tallers ocupacionals.

A més de reformar l'ensenyament reglat, es pensa que s'han de dur a terme actuacions específiques, tallers ocupacionals, coses que tinguin relació amb les àrees d'interès general dels col·lectius i la motivació.

Un dels elements positius i atractius del barri és la interculturalitat que hi trobem; i això traduït en forma de comerços pot ser un gran atractiu per al barri, a més de ser una font de creació d'ocupació tant per a immigrants com per a no immigrants.

A TALL DE REFLEXIÓ

Fins aquí hem pogut veure, per una banda, l'evolució de dues xarxes crítiques i dels seus impactes en les polítiques públiques i, per l'altra, diversos casos pràctics que demostren que l'acció col·lectiva crítica pot penetrar en el govern de les societats complexes. A continuació intentarem aportar alguns elements de reflexió al voltant dels impactes generats per les xarxes crítiques de solidaritat internacional i antiracista.

Pel que fa a la xarxa crítica de solidaritat internacional, hem pogut veure com en un temps relativament curt va poder penetrar en la xarxa de *governance*. El moviment de solidaritat, sobretot després dels anys vuitanta, teixeix una xarxa d'organitzacions que es nodreix de militància provinent o formada en xarxes alternatives anteriors. És una xarxa que neix amb vocació de canviar les polítiques de cooperació al desenvolupament.

En el moment que el moviment es constitueix en xarxa crítica pràcticament no existeix un espai de *governance*, una xarxa central de polítiques de cooperació al desenvolupament. Així doncs, el moviment no només està en aquesta xarxa inicial, sinó que d'alguna manera lidera la posada en marxa d'aquesta xarxa temàtica.

Ara bé, en els darrers temps, un cop la xarxa de polítiques de cooperació ja s'ha institucionalitzat i apareixen procediments, regles del joc, conjunts estables (com per exemple, els consells assessors de cooperació) en els quals cada actor té assignat el seu paper, aquest lideratge es difumina. La xarxa crítica té la seva veu, però es tracta d'una veu mesurada, integrada a l'estratègia decisòria dominant, liderada ara pels actors institucionals. Així, malgrat que gairebé tots els avenços en el món de la solidaritat en to-

La xarxa crítica de solidaritat es debat entre la integració total dels seus sectors més professionalitzats i la radicalització dels sectors de base, que formen una de les principals canteres del moviment contra la globalització neoliberal.

tes les dimensions de les polítiques –sigui la conceptual, la substantiva o l'operativa– hagin estat gràcies a l'acció col·lectiva d'aquesta xarxa, l'escenari actual és el d'una pèrdua de pes d'aquest actor que es debat entre la integració total dels seus sectors més professionalitzats i la radicalització dels sectors de base, que formen una de les principals canteres del moviment contra la globalització neoliberal.

Pel que fa a la xarxa crítica antiracista, el seu protagonisme en la *governance* arriba al seu punt màxim amb el procés d'elaboració de la Llei d'estrangeria 4/2000, on el segell dels sindicats majoritaris i de SOS Racisme és inconfusible. Ara bé, a partir de l'aprovació de la Llei 8/2000 per part de la majoria absoluta del Partit Popular, el retrocés sembla evident. I no només en tant que la xarxa crítica ha estat pràcticament expulsada de la *governance* per part del Govern, sinó que altres factors ens serveixen per explicar la reorientació del procés.

Una xarxa de *governance* tancada és perfectament vencible a través d'una bona utilització de l'opinió pública i mitjançant el manteniment de l'alternativitat dels recursos humans. Per això ens podríem preguntar si és que el moviment està perdent la batalla de l'opinió pública en front d'un govern i d'uns mitjans de comunicació que presenten l'immigrant com un enemic i com un «problema». Per altra banda, podria ser que la clara divisió que existeix a l'interior de la xarxa crítica estigui minant la seva capacitat d'accionar, d'impulsar al seu favor un escenari, de sobrepassar una conjuntura que li és avui decididament hostil. L'aposta per la radicalització de les protestes, com apunta la campanya de desobediència civil a la Llei d'estrangeria, pot ser una bona estratègia, però cal acompanyar-la de més recursos mobilitzadors i sumar-hi més actors, ja que si només la continua impulsant el sector assembleari del moviment, el seu impacte serà menor.

L'aposta per la radicalització de les protestes, com apunta la campanya de desobediència civil a la Llei d'estrangeria, pot ser una bona estratègia, però cal acompanyar-la de més recursos mobilitzadors i sumar-hi més actors.

BIBLIOGRAFIA

- CASTELLS, M. (1998). *La era de la información*. Alianza, Madrid.
- GAMSON, W.A. i MEYER, D.S. (1999). «Marcos interpretativos de la oportunidad política» a Mc. ADAM, D.; MCCARTHY, J. i ZALD, M. *Movimientos sociales: perspectivas comparadas*. Istmo, Madrid.
- HIRSCHMAN, A. (1982). *Shifting Involments*. Princeton University Press, Princeton.
- IBARRA i TEJERINA (eds.) (1998). *Los movimientos sociales. Transformaciones políticas y cambio cultural*. Trotta, Madrid.
- Mc. ADAM, D.; MCCARTHY, J. i ZALD, M. (1999). *Movimientos sociales: perspectivas comparadas*. Istmo, Madrid.
- OLSON, M. (1965). *The logical of collective action*. Harvar University Press, Cambridge.
- SOLER I AMIGÓ, JOAN (1999). *Jameiat Essalam. Associació d'Osona per la Pau*. Fundació Jaume Bofill, «Taleia» 57, Barcelona.
- SNOW, D. A. i BENDFORD, R. D. (1992). «Master Frames an cycles of protest» a MORRIS, A. D. i MUELLER, C. M. *Frontiers in social movement theory*. Yale University, New Haven.
- TARROW, S. (1997). *El poder en movimiento. Los moviminetos sociales, la acción colectiva y la política*. Alianza, Madrid.
- TILLY, C. (1978). *From mobilization to revolution*. Random House cop., New York.
- WEBER, M. (1984). *El político y el científico*. Alianza, 8a. edició, Madrid.
- XARXA CIUTADANA PER L'ABOLICIÓ DEL DEUTE EXTERN (2001). *La Consulta Social del Deute Extern a Catalunya*. Mediterrània, «Polítiques» 29, Barcelona.

NOTES

1. La segona part es presentarà a la Finestra Oberta 25.
2. Tesina de doctorat en Història Contemporània que Peio Pascual va presentar l'any 2000 i que analitza el moviment de solidaritat amb Nicaragua als municipis de Salt, Girona i Arbúcies.
3. Beatriz Díaz i Javi Fantova. *El color de la sospecha: el maltrato policial a personas inmigrantes en el barrio de San Francisco (Bilbao)*. Javi Fantova Azcoaga, Bilbao, 1998.

COL·LECCIÓ FINESTRA OBERTA

1. Collectiu Ronda RCCL. *Immigració i estrangeria: l'estat de la qüestió*. 99 pp. Març 1998.
2. Enric Marín i Joan Manuel Tresserras. *Seguiment de l'impacte social de les tecnologies de la informació i la comunicació (1/3)*. 56 pp. Maig 1998.
3. Fundació CIREM. Jaume Funes (coord.), Quim Casals, Oriol Homs, Xavier Martínez, Ferran Miquel, Neus Roca i Jaume Trilla. *Proposta de mesures davant la desigualtat d'èxit a l'ESO*. 88 pp. Juny 1998.
4. Salvador Cardús amb la col·laboració de Lluís Tolosa. *La premsa diària a les Illes Balears, el País Valencià i Catalunya (1976-1996)*. 122 pp. Març 1998.
5. Enric Marín i Joan Manuel Tresserras. *Seguiment de l'impacte social de les tecnologies de la informació i la comunicació (2/3)*. 75 pp. Octubre 1998.
6. Oriol Alsina i Roger Sunyer. *Informe sobre la Banca ètica a Europa*. 74 pp. Novembre 1998.
7. M. José Montón i Montse Solerdecoll. *Experiències socioeducatives amb adolescents nouvinguts*. 46 pp. Febrer 1999.
8. Carme Mayol i Eugènia Salvador. *Materials de lectura fàcil*. 85 pp. Març 1999.
9. Francesc Deó, Marisa Abad, Encarna Larrey i Francesc Notó. *Un dia en la vida d'un nen. Un dia en la nostra vida*. 77 pp. (Quadern del professor) i 105 pp. (Quadern de l'alumne). Febrer 1999.
10. Enric Marín i Joan Manuel Tresserras. *Seguiment de l'impacte social de les tecnologies de la informació i la comunicació (3)*. 67 pp. Maig 1999.
11. Marta Casas i Núria Casas en col·laboració amb Cristina Cerdà, Anna Montells i David Picó. *Projecte d'educació musical de La Lluna Blava*. 121 pp. Novembre 1999.
12. Grup d'Estudis sobre els Drets dels Immigrants de la Universitat de Barcelona. *Les proposicions de reforma de la Llei d'estrangeria*. 77 pp. Setembre 1999.
13. Jaume Funes i Fina Rifà (coord.). *Adolescents i dificultats socials a l'escola*. 98 pp. Febrer 2000.

14. Laura Giménez i Laia Pineda. *La recerca social en l'administració local: una via d'aprofundiment de la democràcia*. 72 pp. Març 2000.
15. Moisès Amorós, Ferran Camps i Xavier Pastor. *Mediació comunitària i gestió alternativa de conflictes a Catalunya. Una guia per a la governabilitat*. 91 pp. Abril 2000.
16. Miquel Casanovas i Alfons Formariz. *Educació de persones adultes i immigració extracomunitària*. 62 pp. Maig 2000.
17. ECOCONCERN. Robert Gonzàlez (coord.). *Processos participatius en la gestió d'espais naturals*. 94 pp. Juny 2000.
18. Ana Escobar, Coro Luengo i M. José Pérez. *Aula d'acollida per a alumnes nouvinguts de l'IES Ramon de la Torre*. 92 pp. Desembre 2000.
19. Marta Comas (coord.). *L'atenció als menors immigrants no acompanyats a Catalunya. Anàlisi de la realitat i propostes d'actuació*. 210 pp. Gener 2001.
20. Marta Comas i Jaume Funes. *Educadores i educadors de carrer: de l'opció ideològica a l'opció tecnicometodològica*. 107 pp. Gener 2001.
21. Equip d'Anàlisi Política de la UAB i Fundació Jaume Bofill. *Informe sobre la consulta ciutadana per a la revisió del Pla General d'Ordenació Urbanística de Cardedeu*. 110 pp. Febrer 2001.
22. Antoni Segura (coord.), Pilar Comes, Santiago Cucurella, Andreu Mayayo i Francesc Roca. *Els llibres d'història, l'ensenyament de la història i altres històries*. 125 pp. Juliol 2001.
23. Fundació FICAT. Irma Rognoni (coord.). *Menors del carrer: visió sociojurídica*. 139 pp. Novembre 2001.